

Den eneste sag på dagsordenen var:

Forhandling om undervisningsministerens skriftlige redegørelse af 19. april for situationen omkring de højere og andre videregående uddannelser.

(Redegørelsen (nr. V) findes i tidenden sp. 5342).

Ritt Bjerregaard (S):

Socialdemokratiet er tilfreds med, at vi får debatten om de videregående uddannelser i dag. Vi havde gerne set den på et tidligere tidspunkt, så der ikke var truffet forhastede beslutninger f. eks. omkring Roskilde universitetscenter. Vi er enige med ministeren i, at det drejer sig om et uhyre nuanceret og kompliceret område, og at politikerne må bestemme sig til, i hvilken retning de mener udviklingen skal gå. Det foreliggende meget omfattende materiale giver mulighed for politiske beslutninger, og vi håber, debatten i dag ikke kun bliver tom snak.

Vi vil gerne takke ministeren for den meget klare redegørelse. Vi er glædeligt overraskede over, at ministeren heri forpligter sig på en lang række områder, der helt falder i tråd med socialdemokratiets uddannelsespolitiske målsætning, f. eks. vedrørende folkeskolen, side 8 og 9, ungdomsuddannelserne, side 9 og 14, og de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser, også side 14.

Undervisningsministeren har delt sin redegørelse i 7 punkter. Af dem mener socialdemokratiet at der knytter sig størst politisk interesse til afsnittene om adgangregulering, uddannelsessystemets struktur og styringsmulighederne, og jeg skal derfor kun indledningsvis beskæftige mig med de andre.

I afsnittet om prioritering og mål er socialdemokratiet fuldstændig enig med ministeren i, at det af hensyn til befolkningens generelle uddannelsesniveau er vigtigt at prioritere en reform af folkeskolen, ungdomsuddannelsen og voksenuddannelsen højere end stigning i tilgangen til de lange, videregående uddannelser. Vi håber, denne indstilling må vise sig i de forslag, ministeren vil lægge frem for folketinget. Socialdemokratiet har for folkeskoleområdet gjort det let for ministeren ved at genfremsætte folkeskolereformforslaget, ligesom vi for de 16—

19-årige har fået udarbejdet Højbybetænkningen.

Den tilbagevendende eller livslange uddannelse er et vigtigt princip at få fastslået, og socialdemokratiet vil gerne understrege, at vi ønsker at nå frem til et system, hvorefter enhver har ret til en uddannelse af en bestemt varighed, f. eks. 9 års folkeskole plus 3 års overliggende uddannelse. Vi skal ikke i dag særlig beskæftige os med disse spørgsmål, men socialdemokratiet ser gerne, at uddannelsen af den voksne generation får en høj prioritering.

I lyset af denne prioritering skal vore tanker om de videregående uddannelser ses. I afsnittet om tilgangen til de videregående uddannelser er bl. a. indeholdt problemerne omkring adgangsbegrænsningen. Socialdemokratiet står ikke fremmed over for tanken om regulering eller med andre ord styring af de videregående uddannelser. Samfundet reguleres på langt de fleste områder i dag, og der er en lang række nye områder, hvor en stærkere styring er nødvendig. Det vil vi vende tilbage til under den generelle drøftelse om perspektivplan II.

Det plejer ikke at være helt let at få venstre i tale på disse områder. En liberal tankegang har netop som grundlag troen på, at tingene af sig selv vil gå i den rigtige retning. Man kan derfor undre sig over, at en liberal regering ikke vælger at nedbryde adgangsbegrænsning de steder, hvor den findes i dag, for så at lade området strukturere sig selv.

Socialdemokratiet er tilhænger af, at de offentlige bevillinger udnyttes bedst muligt, og det forudsætter naturligvis, at alle med den fornødne baggrund har lige ret til de højere uddannelser. Vi finder den nuværende adgangsbegrænsning urimelig og utilstrækkelig og er derfor meget glade for, at der nu foreligger et materiale, der giver os mulighed for at ændre det.

Adgangsbegrænsning inden for nogle uddannelsesområder og fri adgang inden for andre er selvfølgelig helt utilstrækkelige styringsmidler, og fordrejningen understreges af, at der er begrænsning på de kortere varende uddannelser og ikke på de længere varende, selv om disse er dyrere for samfundet. For eksempel kan ikke alle påbegynde en uddannelse til sygeplejerske, men alle kan starte på lægestudiet. Tilsvarende gælder

[Ritt Bjerregaard.]

det, at ikke alle kan blive folkeskolelærere, mens alle kan begynde uddannelsen til gymnasielærere.

Socialdemokratiet ønsker i uddannelsesudvalget at få belyst konsekvenserne af to principielt forskellige løsninger. For det første, hvad en afskaffelse af adgangsreguleringen de steder, hvor den findes, fulgt op af en grundig vejledning af de unge om studievil-kårene og beskæftigelsesmulighederne, vil betyde. Vi tillægger det stor betydning, at den unge i så vid udstrækning som muligt selv kan tage ansvaret for sin uddannelse, og vi er ikke overbevist om, at den regulering, staten vil kunne foretage, er bedre end den, de unge selv udøver. I den forbindelse er vi enige med undervisningsministeren i, at det er vigtigt at lette presset på gymnasierne og HF ved at gøre de erhvervsmæssige uddannelser for de 16—19-årige mere attraktive, og ministeren kan regne med socialdemokratiets fulde støtte til en udbygning af de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.

For det andet, hvad det ville betyde at udbygge den adgangsregulering, vi har i dag. Vi finder det ikke særlig væsentligt at diskutere, om man bør have adgangsbe-grænsning eller ej, men derimod, om man kan lave begrænsninger, der udjævner den socialt skæve rekruttering, som vi kender i dag. Vi vil derfor søge at få belyst forskellige reguleringsformers indflydelse på tilgan-gen.

Socialdemokratiets stilling til adgangsbe-grænsning vil være bestemt af samfundets behov for uddannede og udformningen af en sådan regulering. Vi ønsker at understrege, at vi ikke vil kunne acceptere en adgangsbe-grænsning, der bruges som undskyldning for ikke at få ændret de forudliggende uddan-nelser.

Ministerens foreslår i sin redegørelse, at man ved adgangsregulering lægger et studie-egnethedskriterium, der bl. a. skulle bygge på resultatet af den adgangsgivende eksa-men. Socialdemokratiet er ikke sikker på, at f.eks. en studentereksamen fortæller særlig meget om, hvorvidt man er egnet til at gen-nemføre et studium. Vi afventer derfor også indstillingen fra udvalget til liberalisering af adgangen til de videregående uddannelser, der som opgave også havde at tage stilling

til problemerne omkring en adgangsregule-ring. Men vi vil gerne her i dag pege på, at vi mener, at et forudgående erhvervsarbej-de, f. eks. efter en studentereksamen, bør tillægges langt større vægt end resultatet af den adgangsgivende eksamen, således som også det centrale uddannelsesråd understre-ger det i sin udtalelse på side 8.

Vi finder det meget vigtigt at sikre, at også folk med en videregående uddannelse har kendskab til andre problemer i samfun-det end dem, de møder i forbindelse med et studium. Sammenfattende kan det siges, at socialdemokratiet vil understrege sammen-hængen mellem videregående uddannelse med og uden adgangsbegrænsning.

I næste afsnit i sin redegørelse behandler undervisningsministeren de videregående uddannelsers struktur, uddannelsesetidens længde og styring af uddannelserne. Social-demokratiet ønsker et åbent og bevægeligt system for de videregående uddannelser, ligesom vi gør det for uddannelser, der lig-ger umiddelbart før.

Ministerens nævner også i sin redegørelse en struktur med alment fagligt stof i begyn-delsen for at udskyde det helt specifikke erhvervsvalg, de såkaldte basisuddannelser, og som overbygning muligheden for at sam-menstykke enkeltdele, den såkaldte modul-ordning. Denne mere åbne, bevægelige struktur har jo også sammenhæng med ad-gangsbegrænsningen, som formentlig kun er nødvendig på grund af den stive uddannel-sesstruktur.

Vi mener ikke, at de nye former må føre til skematiserede og uniformerede systemer. Det skal være muligt at påbegynde en di-recte erhvervsrettet uddannelse uden basis-uddannelse, hvis den studerende selv øn-sker det. Det er vigtigt på dette store om-råde at fastholde et nuanceret syn, der både giver mulighed for basisuddannelse med moduloverybygning og for mere traditionelle uddannelsesforløb eller helt nye ordninger.

Socialdemokratiet er enig i, at det vil være nødvendigt at ændre strukturen på de store gamle universiteter og forhindre, at uddan-nelsen på de små mellemuddannelsesinsti-tutioner bliver uddannelsesmæssige blindgy-der.

En afklaring af forholdet mellem allerede eksisterende uddannelsesinstitutioner og de nye centre trænger sig på. De kortere uddan-

[Ritt Bjerregaard.]

nelser, f. eks. folkeskolelæreruddannelsen, teknika og sociale højskoler, har en decentral tradition. De ligger spredt ud over landet, mens universitetscentrene er et forsøg på centralisering af uddannelsen. Der er tale om en dobbeltstruktur med vægt enten på det centrale eller det decentrale.

I den videre planlægning er det af meget stor betydning at fastholde det værdifulde i begge ordningerne. Det forudsætter, at der tilvejebringes klare forbindelseslinjer mellem uddannelsen på de mindre institutioner og uddannelsescentrene. Det vil blive nødvendigt med et regionalt samarbejde eventuelt med et sammenhængende uddannelses-tilbud mellem centrene og de små uddannelsesinstitutioner, og det er påtrængende nødvendigt, at problemet tages op til overvejelse, så vi ikke i lutter begejstring over de nye universitetscentre kommer til at slagte uddannelser, der har stor betydning for et bestemt lokalt område.

Socialdemokratiet lægger vægt på, at vi i det videre arbejde omkring centertanken tager disse problemer op, således som man f. eks. er på vej til det på Ålborg universitetscenter i forhold til seminarierne.

Næste underafsnit i ministerens redegørelse handler om forkortelse af studietiden. Socialdemokratiet arbejdede også i sin regeringsperiode med dette problem, og vi har også i finansudvalget haft ønsker fremme i den retning. Det var rart at få et konkret arbejde i gang på dette vigtige område, ligesom det er nødvendigt med et bedre studie-registreringssystem, så det er muligt både at få et reelt indtryk af studiernes effektivitet og at styre bevillingerne.

Afsnittet om styringen af de videregående uddannelser er måske lidt tyndt. Det er der ikke noget at sige til, for området er næppe modent til afvejning nu. Det er et overmåde kompliceret problem, der både kræver sans for at bevare den nødvendige frihed ved universiteterne og samtidig sikkerhed for, at folketingets beslutninger føres ud i livet i den ånd, de var tænkt. Jeg er enig med ministeren i, at oprettelsen af et direktorat for de videregående uddannelser vil kunne give den fornødne balance, både friheden og den nødvendige samordning og styring.

I afsnittet om den bevillingsmæssige styring understreges det, at besparelser på kort

sigt på dette store område er vanskelige at opnå, og at hverken adgangsbegrænsning eller forkortelse af studietiden har øjeblikkelig besparende virkning. For socialdemokratiet er den langtvirkende effekt af større betydning end de mere panikagtige kortvarige, som oven i købet tit viser sig på det længere sigt at give øgede udgifter. Vi er derfor enige i de bemærkninger, ministeren fremfører, og vi ser meget gerne en afklaring af problemerne omkring sammenhængen mellem forskning og undervisning.

Vi ønsker også i løsningen omkring de videregående uddannelser at leve op til det socialt retfærdige samfundssyn, der er grundlaget for en socialdemokratisk politik, og vi er enige med regeringen i, at hurtige panikreaktioner er den dårligst tænkelige løsning. Vi medvirker derfor gerne til mere langsigtede ordninger og ser frem til den videre drøftelse af disse forhold.

Tråff (FP):

Jeg vil gerne først takke undervisningsministeren for det gode oplæg, vi har fået til denne diskussion. Efter det hændelsesforløb, vi havde her i tinget i tirsdags, kan man have sin tvivl om, hvad resultatet af en debat som denne kan blive. Jeg er noget desillusioneret, men jeg håber, at vi kan finde et sted, hvor vi kan mødes.

Vi mener, at en analyse af forholdene ved vore universiteter og højere læreanstalter straks må give anledning til spørgsmålet: hvad vil vi med vort uddannelsessystem? Vi opretholder vore universiteter og højere læreanstalter, fordi samfundet har behov for at uddanne personale i en lang række tekniske færdigheder og til at løse en lang række opgaver, som samfundet har behov for at få løst. Dette gælder både med hensyn til den offentlige og den private sektor. For at dygtiggøre vort personale ved universiteter og højere læreanstalter har vi forskning, og her er det almindeligt, at 40 pct. af tiden anvendes til forskning.

Vi har en fordeling her i landet på lange og korte uddannelser, som væsentligt er historisk betinget, og her er det vi mener der må sættes ind.

Det er rigtigt, som det er skrevet i undervisningsministerens oplæg, at der er sket noget i de sidste 15 år. Der er sket mange ting, bl. a. har vi i dag en hel række proble-

[Træff.]

mer, hvoraf det første er overproduktion i en lang række uddannelser, det næste, at en lang række uddannelser i dag ikke har et tilfredsstillende fagligt indhold, og ydermere eller som følge heraf har en lang række uddannelser ikke erhvervsmæssig kompetence.

Vi mener, at det nu er på tide, man foretager en samfundsmæssig analyse af de behov, samfundet har, således at de meget lange uddannelser, dem, der koster mellem 300.000 kr. og 500.000 kr. pr. student, kan begrænses, således at man kan foretage besparelser på det hårdt trængte budget.

Ideen hertil er basisuddannelse, det nye nøgleord, og basisuddannelse er en god ting, vel at mærke når den har et veldefineret, fagligt indhold og den foregår under betryggende og tilfredsstillende forhold.

Man skulle herigennem kunne opnå at få et lille frafald, hvor man i dag ved mange uddannelser har et stort frafald, og man skulle kunne opnå at få mange mulige afgangsniveauer, således at man senere kan vende tilbage til uddannelsessystemet og få en efteruddannelse efter éns behov. Men dette forudsætter med den nuværende budgetramme, at der må ske en væsentlig reduktion af studentertallet på de gamle uddannelsesinstitutioner, ligesom der må ske en overflytning af dele af lærerkorpset til disse nye centre. Det er dog en afgørende forudsætning, at alt dette kun sker som en undervisningspolitisk helhedsløsning, hvor ressourcer, som samfundet stiller til rådighed, er klarlagte. Erhvervslivet må således meget mere med på råd, når denne omstrukturering skal foregå, end det har været tidligere.

Jeg mener, at en undervisningspolitisk helhedsløsning kun kan have en varighed af 10 år med den hastige udvikling, vi har i vort samfund i dag.

Når det formelle med hensyn til antal studerende, fag og fagretninger er bragt i orden, står der tilbage at udvælge de studerende, der skal optages på uddannelsesinstitutionerne. Her må det være praktisk med

en optagelsesprøve, hvor alle er lige, for herigennem at få de virkelig egnede. Ved en sådan fremgangsmåde stilles en lang række grund- og mellemuddannelser i et helt nyt lys, idet man altid med et mindre supplement kan nå et ønsket adgangsniveau, så disse grund- og mellemuddannelser ikke længere er blindgyder. Det må selvfølgelig være i samfundets interesse, at rekrutteringen af de studerende foregår ligeligt fra alle sociale lag, således at den, der har evner, også får muligheder.

Hertil kræves, at der bliver stillet økonomiske midler til rådighed, således at en anstændig levestandard kan opretholdes, så længe studiet pågår. Man kan nu gå ind i en større diskussion om fordelingen mellem lån og stipendier, men det sidste må altid afspejle sig i det lønniveau, disse grupper vil opnå efter endt uddannelse. Der foreligger ingen studiemæssig motivering for, når der er kontrol ved eksamen, at en økonomisk pisk skulle være nødvendig.

Et synspunkt, der også kan føres i mærken her, er, at den, som har modtaget en højere uddannelse, derved har forbedret sin indtjeningssevne både her og i udlandet og på denne måde modtaget et kapitalgode, som man må betale for. Det må dog antages, indtil andet er bevist, at til- og afgang af højt uddannede holder hinanden i rimelig balance, således at der ikke sker nogen yderligere forringelse af landets værdi. Vi må dog med vort medlemskab af EF være indstillet på, at der vil være en langt større vekselvirkning af arbejdskraft, end vi hidtil har kendt, og vi må inrette vort uddannelsessystem på disse forhold.

I en undervisningspolitisk helhedsløsning må ledelsesfunktionen og stillingsstrukturen også indgå. De erfaringer, man har, og det er navnlig på det dårlige, f. eks. fra RUC og fra en række institutter ved Københavns og Århus universiteter, bør afstedkomme en alvorlig ændring af den nuværende styrelseslov. Vi mener, at studienævnenes sammensætning må ændres, således at de studerende kun får høringsret. Der bør tilstræbes

[Træff.]

samme status for forskellige kategorier af lærere ved de højere uddannelsesinstitutioner, og her mener vi, at overenskomstmæssige ansættelser er det rigtige, idet tjenestemandsbegrebet er et forældet begreb, som den hastige udvikling, der er i de fleste fag, ikke berettiger til opretholdelse af.

Endvidere mener vi, at ved at gå ind for en overenskomstmæssig ansættelse kan man opnå det, at en lærer kan undervise på flere institutioner. Man kunne f. eks. tænke sig, at en lærer i matematik underviser 2 dage ved Københavns universitet først i ugen og 2 dage sidst i ugen ved Roskilde universitetscenter. Det kan man ikke rigtig tænke sig for øjeblikket.

Det er umuligt at forbigå forskningen, hvis man vil give et allroundbillede af problemerne ved universiteter og højere læreanstalter. Her mener fremskridtspartiet, at kontraktforskningen må have en langt mere central og dominerende plads end nu. Der kan være tale om statskontrakter og private kontrakter, hvor en veldefineret opgave løses for en forud aftalt sum og den enkelte undervisningsinstitution stiller lokaler, udstyr, kontorfaciliteter og andet til rådighed mod et passende vederlag. Selvfølgelig skal det gælde her, at alle resultater skal publiceres, og at forskeren er ansvarlig for en rimelig udvikling i hans projekt, som til stadighed er under kontrol.

Det er givet, at med så stort et budget, ca. 2 mia. kr., som vi har til de højere uddannelser, bør samfundet sikre sig, at optimale løsninger opnås, og skatterborgeren har krav på en meget ansvarsbevidst handling fra folketingets side. Vi finder, at med dette forslag kan vi afpolitiserer vore universiteter og højere læreanstalter og igen gøre faglig kvalitet til det kendemærke, det har været før for vore læreanstalter og universiteter. Vi mener ikke, at det, hvis man oprettholder den nuværende struktur, er nødvendigt med yderligere udbygning af universitetscentre. Hvis man vil gå ind på en helhedsløsning, vil vi være til at tale med.

Brøndlund Nielsen (V):

Indledningsvis vil jeg sige et par bemærkninger om indstillingen til uddannelse i almindelighed. Ministeren nævner i sin rede-

gørelse den kritik, der er for øjeblikket af uddannelsen. Vi kender vel nogle grunde hertil. Uanset velstandsstigningen har mange i befolkningen økonomiske problemer, og opmærksomheden omkring skatetrykket fører let til kritik af en af samfundets allerstørste udgiftsposter. En del mennesker føler også, at samfundsudviklingen rummer uheldige tendenser, mindre tilfredsstillende arbejdsituationer, og at der sker for mange forandringer, der truer de vante livsformer.

Uddannelse og udvikling hænger sammen, og kritik mod det sidste udstrækkes let til det første, men jeg vil gerne sige, at kritik af uddannelsen ud fra disse motiver i det store og hele er uberettiget. Uanset hvilken retning man ønsker udviklingen skal have, er uddannelse og dygtiggørelse til at klare opgaverne meget væsentlig. Det gælder ikke mindst for et råstoffattigt land som Danmark. Vi kan se mange eksempler på det. Tager vi vor industri, er det kemisk industri, medicinalindustri, elektronik og lignende ting, hvor vidensfaktoren spiller en afgørende rolle i forhold til materialerne. Det er sådanne steder, vi har oplevet vor største fremgang. Og tager vi vort landbrug, ved vi, at det er blandt verdens førende, trods det at såvel vore jordbundsforhold som vore klimaforhold absolut ikke er førsteklases. Det er altså uddannelse, det her drejer sig om, og jeg synes, det er vsæntligt at understrege disse ting som baggrund i den debat, vi her har.

Jeg vil derefter vende mig til de problemfelter, vi må tage op i denne drøftelse, og først omtale de videregående uddannelsers dimensionering, hvor mange af en årgang det er hensigtsmæssigt at få igennem disse langvarige uddannelser, både set ud fra samfundets behov for langvarigt uddannet arbejdskraft og de omkostninger, der er forbundet hermed, og set ud fra de enkelte personers ønske om at uddanne sig.

Vi er i venstre af den mening, at de videregående uddannelser har fået et sådant omfang, at en nærmere fastlæggelse af rammerne er nødvendig. Disse uddannelser er så bekostelige, og så mange mennesker er berørt af forholdene omkring dem, at en nærmere styring må til. Mangel på balance mellem antallet af uddannede og beskæfti-

[Brøndlund Nielsen.]

gelsesmulighederne kan være meget kostbar for samfundet og betyde vanskeligheder og skuffelser for mange mennesker.

Ministeren tænker sig, at ca. 30 pct. af en ungdomsårgang skal kunne gennemgå videregående uddannelser. Det er en konsekvens af at sigte mod en bestemt dimensionering, at adgangsregulering kan blive nødvendig, og det mener vi i venstre må accepteres. Jeg tror imidlertid, at det omfang, ministeren tænker sig, er ret realistisk i forhold til, hvor mange der vil ønske en videregående uddannelse. Ganske vist vil antallet af unge med adgangsmulighed blive større, men jeg tror, at flere forhold vil gøre, at de ikke alle vil gå ind i en langvarig uddannelse. Der kan blive tale om, at færre med studentereksamen vil gøre det, såfremt der, som ministeren er inde på, kan gives dem andre muligheder for gennem ekstrauddannelse at komme hurtigere ud i erhverv. Jeg deler ministerens opfattelse, at man må foretrække en sådan supplerende uddannelse fremfor at indlægge en hel del nyt i gymnasiet og HF. Vi må undgå at søge at opnå noget ved de adgangsgivende uddannelser, der vil føre til, at niveauet i almindelighed sænkes ved disse uddannelser. Det vil yderligere virke dæmpende på tilgangen, at erhvervsudsigterne bliver mere usikre, både for så vidt angår beskæftigelsesmulighederne og indkomstvilkårene. Man kan måske også tænke sig, at en omlægning af uddannelsesstøtten i retning af mere tilbagebetaling vil indebære mindre økonomisk motivering til at uddanne sig langvarigt.

Endelig skulle en ændret opbygning af vore uddannelser med mulighed for at afslutte på forskellige tidspunkter vel aflaste de langvarige uddannelser.

Disse forhold kan komme til at betyde, at det måske ikke bliver nødvendigt med så omfattende adgangsregulerende indgreb, og det vil også være heldigst, når vi ved, at prognoser på dette område er meget usikre. Det, vi allerede tidligere burde have haft mulighed for, er at kunne gribe ind over for de helt overdrevne tilstrømninger, visse uddannelser periodevis har været udsat for.

Angående det lovmæssige grundlag for adgangsregulering vil jeg for god ordens skyld på venstres vegne give ministeren tilsagn om støtte til den fortolkning af § 8 i

loven om gymnasieskoler og studenterkurser, som hun vil anlægge.

Jeg vil dernæst vende mig til problemerne omkring de videregående uddannelsers indre opbygning. Vi må have en bedre geografisk fordeling af institutionerne, og dette passer også sammen med det ønskelige i at bremse op for udbygningen af de store universiteter i København og Århus. Udviklingen vil komme ved centrene, om end tempoet må afpasses, når der er tale om det udtalt eksperimentprægede.

Centrene med deres basisuddannelse og sammenbygning skulle også give muligheder for at specialisere sig undervejs og for, at der kan være flere afgangsniveauer. Men når det er sagt, skal det understreges, at alt ikke bør ind i centre. Tværtimod tror jeg, at et system med enkeltstående institutioner i samarbejde vil betyde fordele, ikke mindst styringsmæssigt. I et godt og smidigt uddannelsessystem må der naturligvis også være gode overgangsmuligheder mellem uddannelser fra forskellige enkeltstående institutioner.

Vi må også gøre os klart, at alt ikke kan bygges sammen blot i integrationens navn. Helhedsplanredegørelsen siger det f. eks. ganske stærkt om tanken om at bygge gymnasielæreruddannelsen oven på folkeskolelæreruddannelsen. Når der tænkes på, at folkeskolelæreruddannelsen skal være første trin af gymnasielæreruddannelsen, så må der, siger redegørelsen, være draget en gal analogi ud fra trinopdelingen af de grundlæggende uddannelser, hvor gymnasium ligger over folkeskole.

Jeg vil dernæst sige noget om styringsproblemerne. Vi har i forrige folketingssamling fået en ny styrelseslov, der først nu skal til at virke. Samfundet må sikre sig mere økonomisk styring. Udgifterne er så store, at der må foretages en opstilling af mål og i tilknytning hertil en effektiv budgetlægning og kontrol, så midlerne anvendes mest hensigtsmæssigt. En sådan effektivisering vil betyde en afkortning af studietiden og ned-sætte frafaldet. Denne styring forudsætter en hensigtsmæssig form for registrering, som ministeren også har fremlagt retningslinjer for.

Vi mener også, at det er fornuftigt, at en mere effektiv budgettering kan betyde styring ad den vej af forskningen. Gennem en

[Brøndlund Nielsen.]

vis faglig styring må samfundets mål med uddannelse og forskning også sikres. Gennem en sådan styring kan der også skabes bedre baggrund for uddannelsens anvendelighed i erhvervslivet. Derved tilgodeses også de uddannedes beskæftigelsesmuligheder.

Forholdene omkring andre led i uddannelsessystemet må også ses i sammenhæng med de videregående uddannelsers forhold. Ungdomsuddannelsernes udformning betyder således meget for tilgangen til de videregående uddannelser. For venstres vedkommende kan vi tilslutte os det centrale uddannelsesråds synspunkt, at vi i de kommende år må lægge en afgørende vægt på netop ungdomsuddannelsernes udbygning.

Jeg vil også nævne, at effektivisering af de videregående uddannelser betyder, at der inden for de samme ressourcerammer kan gives supplerende uddannelse til dem, der er gået ud af uddannelsessystemet.

K. Helveg Petersen (RV):

Også jeg vil takke ministeren for redegørelsen, som illustrerer mange af de problemer, vi nu står midt i. Jeg er ganske enig med ministeren, når hun siger, at vi står ved et vendepunkt i den udvikling, som de højere og videregående uddannelser har gennemgået de sidste 15 år. Vendepunktet markeres af flere faktorer. En af de afgørende er, at vi i den kommende tid simpelt hen ikke økonomisk vil magte at følge det tempo, vi havde i 1960'erne. Men samtidig ved vi, at samfundsudviklingen vil stille øgede krav til uddannelserne på alle niveauer fra folkeskolen til de højere uddannelser. Og vi ved også, at der vil være en varig tendens hos de unge til, at de vil søge addannelse også for den personlige udviklings skyld, for ønsket om at udvikle evner og forudsætninger.

Over for disse problemer, som strider mod hinanden på flere punkter, er det nødvendigt at vi anlægger utraditionelle synspunkter. Vi må drøfte målsætningerne for vore uddannelser. Vi må være klar over, at et samfund under hastig forandring bestandigt vil stille os over for krav om ændringer. Hvordan kan vi, når vi taler om indholdet af vore uddannelser, tage hensyn til disse krav? Hvordan kan vi undgå den stivnen i

former, der både er bekostelig og ikke i tilstrækkelig grad dækker de hensyn, der må tages?

Alt dette må vi beskæftige os med, når vi nu i uddannelsesudvalget videre skal drøfte de konkrete skridt, der skal tages på basis af ministerens redegørelse og andre papirer og på basis af forhandlingen her.

Noget af det centrale i debatten om de højere uddannelser og de videregående uddannelser har været centertanken. Den blev ført frem for en halv snes år siden i forbindelse med loven om universitet i Odense, og gang på gang er denne centertanke blevet berørt her i tinget, uden at vi har haft nogen dybtgående debat. Den er blevet belyst i talrige publikationer fra planlægningsrådet for de højere uddannelser.

Jeg vil gerne gøre et par bemærkninger om centerbegrebet, fordi det efter min mening er blevet noget misforstået. Vi begår nok en fejl, når vi taler om universitetscentre, vi burde tale om uddannelsescentre, for det er i virkeligheden det, der er tale om. Tanken er jo den, at centrene ikke bare skal rumme det, vi forstår ved de egentlige højere uddannelser, men også en lang række andre uddannelser, helt korte uddannelser, mellemlange uddannelser og så de mere længerevarende med muligheder for af-gange fra forskellige niveauer, med overgangsmuligheder, altså en rig variation af tilbud, der kan imødekomme en lang række forskellige behov.

Så er der en anden misforståelse, som det også er godt at få ryddet af vejen. Centerbegrebet betyder ikke, at de uddannelsesretninger, der indgår i begrebet, nødvendigvis skal være placeret med deres institutioner inden for et bestemt geografisk område, et snævert geografisk område. Der er ikke noget som helst i vejen for, at man kan etablere et samarbejde mellem institutioner, der er geografisk adskilte, f. eks. mellem seminarier, der er beliggende i landdistrikter, og universiteter, der befinder sig noget derfra.

Hvad det drejer sig om, er at få et samarbejde tilvejebragt, så vi undgår blindgyder, så der bliver overførselsmuligheder, så der bliver udveksling af erfaringer, så man kan inspirere hinanden, og så man i det hele kan opnå de fordele, der nu engang følger med, at man diskuterer tingene. Så må vi finde de

[K. Helveg Petersen.]

former, hvorunder det kan ske, igennem etablering af fællesledelser. I Vesttyskland har man i øjeblikket bestræbelser i gang i den retning, idet man går etapevis frem, nærmer sig mere og mere den fælles ledelse, men begynder på et løsere grundlag.

Når man nu ser på, hvad der er lagt frem fra planlægningsrådet gennem årene, så må man jo nok blive en lille smule deprimeret, når man sammenholder det med det, der er sket i praksis, for i virkeligheden må vi erkende, at der ikke er sket særlig meget, og det er vel heller ikke underligt, om planlægningsrådet måske er blevet lidt deprimeret ved at se den mangel på udvikling, der her er tale om. Der er jo nemlig i realiteten sket meget lidt inden for de meget lange uddannelser med hensyn til forandringer. Der er sket meget lidt med hensyn til det sigte, man har, og den struktur, man opbygger dem efter. Ministeren siger i redegørelsen noget om, at vi må rejse spørgsmålet om, hvad de unge skal uddanne sig til. Vi må se i øjnene, at vi måske skal rokke ved de selvstændige universiteters tro på egne opgaver og værdier. Det er i virkeligheden sagt temmelig drastisk. Vi skal se på spørgsmålet om, hvordan man sikrer sig, at de unge går ud med en uddannelse, som de kan finde anvendelse for, hvilke behov der er for uddannelserne.

Så understreger ministeren, at hidtil har dialogen mellem universiteterne og det private erhvervsliv været meget spag, men nu skal dialogen i gang. Ministeren kunne også med megen ret have sagt, at dialogen imellem universiteterne og administrationen, samfundsinstitutionerne, har været overordentlig spag. Hvad mener man f. eks. om den oplysning, vi fik, jeg tror, det var i går, om, at kun én ud af hver ti socialrådgivere, der dimitteres fra Odense universitet, har fået ansættelse? Socialstyrelsen skulle have sagt, at man ikke kender noget til dette, man kender ikke noget til denne uddannelse. Jeg tør nok sige, at her stilles det manglende samarbejde i relief, og vi må være meget opmærksomme på, at der her ligger en lang række problemer, som vi kommer til at se på.

Det, der er foregået af ændringer på de gamle universiteter, er jo i virkeligheden småting, når vi ser på det, som er lagt frem

fra planlægningsrådet. Det er de nye uddannelsescentre, der har måttet tage sig af det nye, og så ved vi jo alle, hvordan det er gået. Vi ved, i hvilken grad der har været kritik mod Roskilde, og nu nærmer kritikken sig Ålborg. Det er ikke noget nyt; alle nye uddannelsesinstitutioner er udsat for kritik, når de spirer frem. Jeg skal slet ikke komme ind på, hvad der er gjort af dårligt ved Roskilde universitet, jeg skal bare sige, at det jo hele tiden har været det negative, der har været det centrale i debatten, og ikke de positive sider, der vitterlig er blevet udviklet.

Men nu er der altså alvorlig grund til, at vi siger til de gamle universiteter, at nu er det så deres tur, nu må vi kræve ændringer fra deres side, og nu kommer vi ikke uden om en gennemgang af det sigte, man har, og vi kommer også til at se på studietidslængden. Hvor det drejer sig om forbindelse mellem uddannelse, der gives, og det modtagende samfund, ja, så må det være berettiget, at samfundet går ind i overvejelserne om indholdet. Hvis der i uddannelserne er områder, der i høj grad skyldes traditioner og overleveringer, og hvis værdi i overvejende grad knytter sig hertil, så må der foretages forandringer. Jeg håber meget, at alle interesserede parter vil se nødvendigheden af, at man nu går mere kraftigt og åbent ind for revisioner. Det nytter ikke, at man vil hævde, at der dermed gribes ind i universiteternes frihed. Det er ikke tanken, at vi her eller andre på samfundets vegne skal blande sig i den måde, hvorpå man underviser, lige så lidt som vi skal blande os i den forskning, der finder sted. Disse fundamentale forhold skal ikke angribes.

Men spørgsmålet om uddannelsestidens længde er et centralt problem. Ministeren siger, at en uddannelse formentlig altid kan føre til et mere tilfredsstillende fagligt resultat ved en forøgelse af studietiden. Det kan den vel, men det er ikke altid, den gør det. Man kan udvikle sig og tilegne sig viden på andre måder. Og ser man på, hvad der sker i andre lande inden for de højere og de videregående uddannelser, så er der en klar tendens til at acceptere en langt større smidighed i forholdet mellem de formelle uddannelser og det omgivende samfund. En af de betragtninger, der lægges til grund, er, at man ikke inden for et formelt uddannelses-system én gang for alle kan færdiggøre de

[K. Helveg Petersen.]

studerende, selv gennem nok så lange uddannelser. Det er mere hensigtsmæssigt, at man indretter sig på en sådan måde, at de studerende vender tilbage, efter at de har gjort erfaringer i det praktiske liv. Der bliver herved mulighed for et samspil mellem teori og praksis, som jeg anser for at være en nødvendighed. Man kan herved give en bedre motivation, gøre undervisningen mere meningsfyldt.

Vi kommer hermed ind på spørgsmålet om samspillet med efteruddannelserne. I øjeblikket er det således, at det i overvejende grad er de faglige organisationer, der beskæftiger sig med efteruddannelserne. Jeg tror, det bliver nødvendigt, at samfundet interesserer sig mere for dette spørgsmål og skaber muligheder for, at man kan vende tilbage og få supplerende uddannelser. Når et sådant system opbygges, er det også naturligt, at de grundlæggende uddannelser bliver kortere. Vi kan bruge mange udtryk til at forklare os dette samspil mellem uddannelsesinstitutionerne og efteruddannelserne og erfaringerne i det praktiske liv. Hvilke udtryk vi end bruger, løbende uddannelse eller den livslange uddannelse, er det udtryk for en tendens og en bestræbelse, som i den kommende tid vil komme til at dominere vore debatter om uddannelserne.

Der er et spørgsmål, som man nødvendigvis kommer til at se på, selv om det ikke direkte har noget at gøre med uddannelserne. Det er spørgsmålet om noget så bastant som lønplaceringer. Det er indlysende, at hvis vi stadig væk opretholder den ordening, at man i sit livsløb får løn på basis af længden af den uddannelse, man har fået i sin ungdom, så tror jeg ikke meget, at omlæggingerne vil hjælpe os, for så vil man, hvis man opretholder denne tradition, som er dybt rodfæstet i samfundet, opleve en tendens til at ville fortsætte, indtil man har nået grænsen for, hvad man kan nå af uddannelser, altså de lange uddannelser. Spørgsmålet er, om disse tanker vil kunne slå igennem.

Og så er der et spørgsmål, som er lige så vigtigt: hvad vil samfundet og erhvervslivet sige til de korte uddannelser? Vil man kendes ved dem? Som jeg nævnte før, er der al grund til også at rette opmærksomheden mod samfundets institutioner. Det er nød-

vendigt, at man jævnsides med, at reformplaner tilvejebringes og drøftes, har forbindelse med erhvervs- og samfundslivet for at nå frem til løsningerne.

Jeg nævnte for et øjeblik siden tendenser i udlandet og kunne godt give mere konkrete oplysninger om, hvad der sker i Frankrig, i Vesttyskland og i andre lande. Jeg skal blot gøre et par bemærkninger om den norske tendens. Det er interessant at se, hvad der her er under udvikling. Man har rundt om i Norge indrettet distriktshøjskoler med en 2-årig uddannelse, der giver erhvervsmæssig kompetence. Meningen med disse uddannelser er, at de skal bane vej for fornyelser, for reformer også i andre uddannelser ved det eksempel, man giver, samtidig med at man skal varetage bestemte hensyn inden for den region, der er tale om. Man kan gå ud og have kompetence, man kan også fortsætte i uddannelsessystemet, eller man kan gå videre ved universiteterne.

Må jeg så gøre den bemærkning om vore egne basisuddannelser — jeg skal vende tilbage til dem i anden omgang — at når vi ser på de basisuddannelser, der er tilrettelagt ved Roskilde og ved Ålborg, så er der én ting, der mangler. Der mangler den erhvervsmæssige kompetence. Det er nødvendigt, at man knytter muligheder i erhvervs- og samfundslivet til disse uddannelser. Det sker i andre lande. Der må altså her tages forhandling op, så vi får skabt muligheder, åbning over for det omgivende samfund.

Så skal jeg blot til sidst gøre et par bemærkninger om tilgangsreguleringen. Når ministeren siger, man ikke skal optage væsentlig flere, end der er behov for, ved de langvarige uddannelser, så sker det med en tilføjelse om, at vi ikke skal være for snævre i vurderingerne, at vi ikke alene skal tænke i økonomiske baner, men også inddrage vurderinger om samfundets sociale og kulturelle udvikling. I virkeligheden skaber man herigennem et meget bredt kriterium for skøn. Det er jo meget svært at drage en talmæssig grænse eller fastsætte nogen procentdel af en årgang på det grundlag. Når man taler om social og kulturel udvikling, kan man faktisk ikke tale om procenter. Jeg kan ikke finde noget tal, der er tilfredsstillende.

Det centrale uddannelsesråd er ikke meget hjælpsomt, når det drejer sig om at rådgive på dette punkt. Man fastslår på den

[K. Helveg Petersen.]

ene side, at man ikke har tilstrækkeligt materiale til belysning af de kort- og langsigtede samfundsmæssige behov for videreuddannelser; men alligevel finder rådet på den anden side, at man efter alt at dømme kan komme i en situation, så man bliver nødsaget til at indføre adgangs begrænsning. Jeg mener, at vi meget nøje skal se på hele dette spørgsmål i lyset af den større fleksibilitet, vi må tilstræbe, og jeg tror, at vi gennem den større fleksibilitet kan få de selvregulerende kræfter sat i gang, som det for mig at se er af afgørende betydning at skabe grobund for.

Jeg håber, at vi i den kommende tid i uddannelsesudvalget kan få en virkelig frugtbar debat i gang mellem alle interesserede parter, mellem lærere og studerende, det modtagende og det givende samfund og den politiske verden, fordi vi står over for et vældigt pres for at finde nye løsninger. Vi står over for en situation, der i meget høj grad opfordrer til et virkelig frugtbart samarbejde.

Bendix (KF):

Jeg vil som andre ordførere takke ministeren for en redegørelse, der er nyttig, og som i mange henseender søger at fastlægge politiske præmisser, som mit parti kan være enig i.

Det er jo sådan, at vi længe har ventet denne debat. Nu kom den så omsider, og man må vel egentlig sige, at den er kommet på et tidspunkt, hvor dette ting egentlig skulle være beskæftiget med andre ting. Vi burde egentlig ret beset beskæftige os med landets økonomiske problemer for nærværende. Vi ser hver eneste dag tegn på en katastrofal økonomisk udvikling, og vi må vel nok sige ved begyndelsen af en debat som denne, at lykkes det os ikke at få styr på Danmarks økonomiske situation, så er alt det, vi her diskuterer, meget let svært illusorisk. Meget af det, vi her taler om at vi gerne vil have mulighed for at gennemføre, kan det blive umuligt at gennemføre, hvis dette land ender i økonomisk kaos. Vi optræder jo i en vis forstand som ved Ludvig den Fjortendes hof og siger, at efter os er det syndfloden ... (Afbrydelse)... Undskyld, var det den Sekstende?

Jeg ser, at statsministeren overværer de-

batten her i dag, og det hænger selvfølgelig sammen med statsministerens dybe interesse for de uddannelsespolitiske spørgsmål, men da statsministeren nu er her, så kan jeg ikke lade være med at sige, at selvfølgelig forventer vi også, at vi får lejlighed til at diskutere et konkret oplæg fra regeringens side på den økonomiske politiks område, inden vi bliver sendt hjem på sommerferie.

Om denne debat i øvrigt skal jeg så sige, at den først og fremmest har det formål at fastlægge en række politiske præmisser. H-planen eller helhedsplanen for de højere uddannelsers udvikling, som først og fremmest er baggrunden for debatten, den og andre plandokumenter, der foreligger i forbindelse med denne debat, skrider jo ligefrem på politiske beslutninger, og jeg må måske tillade mig at citere en indledningsbetragtning fra H-planen, hvor det på side 4 i planlægningsrådets eget oplæg til denne principdiskussion siges:

„Når der er taget politisk stilling til de foreliggende muligheder, vil man kunne stille konkrete forslag om, hvorledes de forskellige former for højere og videregående uddannelsesinstitutioner skal udvikles inden for de politisk vedtagne generelle retningslinjer.“

Og det er disse generelle retningslinjer, vi skal prøve på at få udformet i løbet af denne debat og efter denne debat. Derfor vil jeg gerne starte med at stille et spørgsmål: hvad er egentlig formålet eller målsætningen med den højere og den videregående uddannelse? Ja, det er, set igennem vore briller, først og fremmest at give samfundet, og det vil sige den offentlige side af samfundet, det antal højtuddannede, som skal til for at bestride de administrative poster i administrationen, bestride posterne i servicesektoren, sundhedsvæsenet og andre væsener og endelig kommunikationsvæsenet i videste forstand. Det er den offentlige sektors behov.

Dernæst er der også et behov fra erhvervslivets side, som vi må tage hensyn til og lægge afgørende vægt på, når vi formulerer den politik, som skal gælde på dette område. Det er opgaven i forbindelse med den højere og videregående uddannelse at give erhvervslivet den mængde højtuddannet arbejdskraft, det er nødvendigt at have i et udviklet industrisamfund for at bestride de

[Bendix.]

administrative og økonomiske funktioner og de mange tekniske funktioner.

Men det er endvidere et mål i forbindelse med den højere og videregående uddannelse at give et løbende tilskud til den samlede undervisningssektor af højtuddannede og velkvalificerede lærere og forskere, sådan at såvel kvantitet som kvalitet inden for det samlede uddannelsesvæen kan vedligeholdes og eventuelt udbygges, måske specielt hvad angår kvaliteten. Det vil altså sige, at de mange institutioner, som falder ind under begrebet højere og videregående uddannelser, først og fremmest har den opgave at varetage en række behov, som samfundet ønsker tilgodeset, og det er i lyset af dette, disse institutioners udvikling og forholdene på disse institutioner skal ses.

Jeg vil i den forbindelse fremdrage, at det er bemærkelsesværdigt og foruroligende, at direktoratet for gymnasieskolerne og HF her for kort tid siden har kunnet meddele, at det er sådan på nuværende tidspunkt, at en cand. mag.-uddannelse f. eks. ikke længere er nogen garanti for, at man kan få ansættelse i gymnasieskolen. Direktoratet for gymnasieskolerne og HF og formentlig gymnasierne bedømmer udviklingen i det faglige niveau for dem, som søger og får embedseksamen ved universiteterne, sådan, at gymnasierne og direktoratet for gymnasieskolerne og HF må foretage en selvstændig bedømmelse af det faglige niveau, før man kan ansætte folk i gymnasieskolen. Dette var for et par år siden aldeles utænkeligt, og det er bemærkelsesværdigt, at det er blevet sagt direkte offentligt og ud ad vinduet.

Dette skal jeg bruge som udgangspunkt for at gøre et par bemærkninger om de forskellige midler, som skal anvendes for at nå de mål, der i korthed er skitseret. Af mere overordnede midler vil jeg først nævne den høje faglige kvalitet i uddannelserne på de institutioner, der her er tale om, og vi får nok anledning såvel i dag som i morgen til at diskutere, hvad høj faglig kvalitet egentlig er, og om det nærmere kan bestemmes, hvad det er for noget, og det vil jeg hævde, at det kan det. Jeg husker fra debatten forleden dag, at hr. Morten Lange stillede sig uhyre skeptisk og tvivlende over for, at folketinget og regeringen kunne fastlægge,

hvad man ville forstå ved en høj faglig kvalitet. Rent faktisk er det jo sådan, at i en lang række eksamensbekendtgørelser, som undervisningsministeriet har udstedt i årenes løb, er der i og for sig ganske præcise definitioner af, hvad man forstår ved høj faglig kvalitet i forbindelse med de bekendtgørelser om eksamensordninger, som er udstedt på en lang række uddannelsesområder. Dette får vi utvivlsomt lejlighed til at diskutere mere i morgen, hvor vi skal have første behandling af lovforslaget om Ålborg universitetscenter.

Det næste middel, jeg vil nævne, er en økonomisering med materielle ressourcer i videste forstand, og det sidste er en økonomisering med menneskelige ressourcer i videste forstand, og her tænkes altså såvel på læreres som på studerendes ressourcer. Det vil sige, at denne økonomisering må føre til en dybtgående analyse og diskussion af tidsanvendelsen inden for de højere og videregående uddannelser, og det fører os over i den almindelige effektiviseringsdiskussion, som også ligger os overordentlig stærkt på sinde.

Der er en lang række forhold, som er underliggende i forhold til de skitserede mål og midler, og jeg skal prøve på at fremdrage nogle af dem og knytte nogle kommentarer til dem, det drejer sig også om en række af de forhold, som ministeren i sin redegørelse har fremdraget.

Der er for det første spørgsmålet om behovsbedømmelsen. Det forekommer måske ikke umiddelbart som nogen politisk opgave at foretage denne behovsbedømmelse. Hvor stort et behov har samfundet i allervideste forstand, altså samfundets offentlige såvel som private sektor, for højt uddannet arbejdskraft? Det er vel ikke, vil mange sige, noget, der politisk skal fastlægges. Og det er det nu nok alligevel. Hvis man læser alle de mange dokumenter, som er baggrund for denne debat, så fremgår det tydeligt af alle bemærkningerne om prognoser, om bedømmelse af behov osv., at det er noget, som sidst og sluttelig ikke kan gøres teknisk på en særlig tilfredsstillende måde; derfor må der selvfølgelig være et teknisk underlag for en fastlæggelse af, hvad det er for et behov, man vil acceptere. Men sluttelig bliver det en politisk beslutning, hvor stort man mener behovet for længerevarigt uddannede egentlig er i samfundet.

[Bendix.]

Ministeren har også beskæftiget sig med dette på baggrund af de forskellige dokumenter, der foreligger, og ministeren og helhedsplanen opererer i forbindelse med bedømmelsen af behovet med en mulighed for, at 30 pct. af en ungdomsårgang, 40 pct. og 45 pct. af en årgang kan føres igennem den længerevarende uddannelse. Vælges 30 pct. af en årgang, vil det sige, at man fastfryser den relative situation, vi har nu, og jeg tror, det er det, vi skal indstille os på at gøre.

Men jeg vil straks føje til, at mulighederne for at korrigere en sådan behovsbedømmelse må være til stede, og der må være mulighed for at korrigere den relativt hurtigt, også på en sådan måde, at den efterslæbseffekt, der bliver i forbindelse med korrektionen, er så lille eller så kort som muligt. Det kan jo ikke hjælpe noget, at det, hvis man skønner, man har bedømt behovet forkert og ønsker at ændre sin behovsbedømmelse og træffer politiske foranstaltninger i forbindelse med dette skøn, først får virkninger 5-6 år ud i fremtiden. Det bliver en opgave at få diskuteret os frem til, hvordan strukturen skal være, for at vi kan foretage korrektioner, som relativt hurtigt har virkning også på den mængde, der kommer ud af uddannelsessystemet af højt uddannede eller folk under længere uddannelse.

I forbindelse med strukturen i uddannelsen vil jeg gerne sige, at for det konservative folkeparti har det været et ønske igennem en række år, at vi når frem til en inddeling inden for de længerevarende uddannelser af afgangsniveauerne. Den er ikke gennemført andet end hist og her, det er relativt tilfældigt, og man må sige, at det vel er rigtigt, som hr. K. Helveg Petersen strejfede i sit indlæg, at vi har et vældigt behov for, at vi ligesom får stillet en trappe-model op for afgangsen i forbindelse med uddannelsen på de højere og videregående uddannelsesinstitutioner. Der skal være mulighed for i forskellige trin at komme ud af systemet; det er en forudsætning for den

smidighed, som er ønsket tilsyneladende fra alle sider, og vi bliver nødt til systematisk at beskæftige os med dette.

Under strukturen hører naturligvis også diskussionen af basisuddannelserne. Der er det mit partis ønske, at vi skal arbejde med alternative modeller for basisuddannelserne. Vi får lejlighed til at vende tilbage til dette i morgen, men jeg vil gerne sige allerede på nuværende tidspunkt, at det er min bedømmelse, at afstanden mellem de basisuddannelser, som praktiseres i Roskilde, og de basisuddannelser, som man ønsker at praktisere på Ålborguniversitetscenteret, efter min opfattelse og efter vores opfattelse ikke er lang nok til, at vi kan sige, at der er tale om alternative basisuddannelser, som vi ønsker at benytte os af i en forsøgsperiode, og der er ikke megen mening i at tale om et forsøg, hvis der ikke er en væsentlig forskel på de to typer af basisuddannelser. Er det ikke et sådant forsøg med to væsensforskellige typer, ja, så får vi ikke noget forsøgsresultat ud af det, som kan give anledning til de efterfølgende beslutninger om, hvilken type basisuddannelse det egentlig er, vi ønsker at engagere os i på længere sigt.

Må jeg ganske kort i denne forbindelse sige, at basisuddannelserne kan være såvel projektorienteret, som de først og fremmest er i Roskilde, som på den anden side fagorienteret, hvad der ikke er lagt op til at de skal være ved Ålborg universitetscenter. Det er ikke, fordi jeg dermed vil indskrænke mulighederne til disse to, der er en række andre mulige modeller for basisuddannelser, og det er i hvert fald givet, at vi skal operere med mindst to forskellige modeller.

Om styringsproblemerne i al almindelighed vil jeg sige, at det er givet, at udviklingen inden for de 16-19-åriges uddannelser er et ganske afgørende led i styringsmulighederne. De erhvervsfaglige forsøgsuddannelser er det meget vigtigt at vi får udviklet hurtigt, sådan at de kan klare et konkurrerende tilbud i forhold til gymnasiet og HF, og de skal være under udvikling, tror jeg, væsentlig hurtigere, end vi forestillede os,

[Bendix.]

da vi i sin tid gennemførte loven om de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. Dette er et af midlerne til at forhindre, at for store procentdele af en årgang søger ind under den højere og den videregående uddannelse. At udvikle denne side af de 16-19-åriges uddannelser kunne være et meget vigtigt bidrag til en liberal styringsmekanisme.

Det er givet, at vi i denne sammenhæng må udbygge overbygningsuddannelser med erhvervsrigtige såvel oven på de erhvervsfaglige grunduddannelser som oven på de studieforberedende uddannelser inden for de 16-19-åriges uddannelsessystem. Der er intet til hinder for, at vi udvikler sådanne erhvervsforberedende uddannelser på toppen af HF, på toppen af gymnasieundervisningen.

Det er i denne forbindelse også vigtigt at nævne effektiviseringen af efteruddannelsen og omskolingsvirksomheden; en kortlægning og systematisering på dette område må også betragtes som et styringsinstrument i denne sammenhæng.

Jeg skal gøre nogle ganske få bemærkninger om adgangsbegrænsning. Der er det givetvis sådan efter vores bedømmelse, at vi må skride til adgangsbegrænsning i løbet af relativt kort tid. Efter at vi har fastlagt, hvilket behov vi vil tilgodese, efter at vi har fastlagt, hvilken kapacitet der skal til for at tilgodese dette behov, bliver vi utvivlsomt nødt til at skride til dette. Der vil jeg gerne sige, at vi mener, at i så fald skal en række forskellige elementer indgå i adgangsbegrænsningsmekanismen, både eksamen fra den afgivende institution, det resultat, som er opnået i de relevante fag, den erhvervs erfaring, man måtte have — stopprøver kan også komme ind i denne sammenhæng — hvorimod vi ikke ønsker, at eksamen ved den modtagende institution eller social status skal spille nogen rolle i forbindelse med adgangsbegrænsningen. Og vi ønsker ikke, at adgangsbegrænsningen skal indføres som en guillotine.

Det er klart, at ind i denne diskussion kommer også spørgsmålet om de økonomiske rammer, som jeg ikke når at gøre særlige bemærkninger om her, og der kommer også ind i denne diskussion om styringsinstrumentet den universitetsstyrelseslov, vi har, og det direktorat for de højere uddannelser, som synes at være under udvikling. Jeg ville

svært gerne høre ministeren fortælle, hvor langt man er nået i forbindelse med denne tanke, om det er noget, der er lige på trapperne, eller det er noget, der vil vare længere tid.

Sluttelig en bemærkning om universitetsstyrelsesloven, som jeg lige fik strejft. Det er efter vores bedømmelse åbenbart, at vi i løbet af relativt kort tid, og selv om styrelsesloven kun har virket i relativt kort tid, kommer til at tage den op til nok en revision, ikke for at kigge på brøker, men nok så meget for at kigge på kompetencen, der er lagt hos de forskellige organer.

Jeg vil gerne slutte mine betragtninger med at citere et ganske kort stykke fra en ganske interessant artikel om styringsproblematikken på Københavns universitet, som findes i det seneste nummer af Økonomi og Politik på side 359; der skrives her:

„Er en sådan overordnet styring“ — altså som vi her har diskuteret — „forenelig med autonomi for de enkelte uddannelsesinstitutioner? Såfremt institutionernes egne organer er i stand til at udøve deres virksomhed inden for rammer, som er forenelige med en total målsætning vedrørende uddannelsesområdet, kan den begrænsede autonomi med fordel bevares. Driver institutionerne derimod en politik, som er i modstrid med statsmagtens interesser, er det nærliggende at reducere institutionernes styrende organer til rene forvaltningsorganer.“

Ingolf Knudsen (CD):

Må jeg indledningsvis sige, at jeg synes, den redegørelse, undervisningsministeren har givet, er et udmærket og prisværdigt stykke arbejde. Redegørelsen er velafbalanceret i sine beskrivelser af faktiske forhold og trækker udmærkede paralleller ud i fremtiden.

Den er derfor sammen med denne debat et godt udgangspunkt for undervisningsudvalgets videre arbejde med problemerne, for det er givet, at undervisningsudvalget nu bliver nødt til at beskæftige sig alvorligt med problemerne omkring de videregående uddannelser. Det er uforståeligt, at man ikke tidligere har påbegyndt disse overvejelser; i så fald ville efter min mening meget af den forvirring, som præger de videregående uddannelser, være undgået.

Her er vi nemlig ved det fundamentale,

[Ingolf Knudsen.]

som er udgangspunktet for mit indlæg, nemlig den påstand, at al undervisning er et samfundsanliggende. Det er i samfundets interesse, at retningslinjerne for al vor uddannelse bliver afstukket klart, hvad angår mål, indhold og metoder. Dette er et samfundsanliggende, og derfor kræver det politisk beslutning, og jeg har med glæde noteret mig, at adskillige ordførere i dag har givet udtryk for nøjagtig de samme synspunkter.

Hvad er det så, jeg mener med dette? Det enkle, at politikerne sammen med involverede parter må have formuleret den overordnede målsætning for vore uddannelser. Vi må have gennemtænkt og gennemdebatteret grundspørgsmål, som, hvor enkle de end lyder, kan være vanskelige nok at nå til en løsning på, nemlig hvorfor vi uddanner mennesker, hvad vi vil med vore uddannelser, hvorledes uddannelserne indbyrdes er forbundne, og hvorledes forholdet er til det omgivende samfund.

En sådan overordnet målformulering må føre over i lignende formuleringer for de enkelte fag, og disse formuleringer bliver selvfølgelig forskellige alt efter trin og retning. For basis- og mellemuddannelserne kan det vel udtrykkes således: et afgørende krav er almen faglig viden, med eftertryk på begge elementer, samt dette at undervisningen selvfølgelig bør være alsidig.

For de videregående uddannelser eller de uddannelser, der bygger ovenpå, altså de egentlige universitetsuddannelser, kan man sige, at i nogle fag er det tilsyneladende formålet at få en eksamen og kvalificere sig til en ledende stilling i samfundet, men det egentlige formål set fra samfundets synsvinkel må være at uddanne folk til at varetage visse funktioner i samfundet. I nogle fag fordres en vis viden og visse færdigheder, f. eks. tandlægefaget, i andre fag, f. eks. de tekniske og naturvidenskabelige, fordres en evne til at følge med i fagenes rivende udvikling. En højere uddannelse inden for disse fag er kun vellykket, når kandidaterne kan arbejde og følge med på egen hånd. Dermed er der defineret et uddannelsesniveau, der bestemmer uddannelsernes indhold. Desværre synes denne målsætning ikke så relevant for de samfundsfaglige uddannelser, der leverer en del af politi-

kerne og embedsmændene, og heri ligger måske årsagen til mange misforståelser.

Dette fører over i spørgsmålet: hvorfor er studietiderne så lange? Her må man skelne mellem de officielle og de faktiske studietider. Den gennemsnitlige studietid er ofte flere år længere end den officielle bl. a. på grund af studenternes erhvervsarbejde. En reduktion af studietiderne er altid mulig, men formålet med uddannelsen som netop defineret vil da ikke altid kunne opfyldes. Prisen for væsentlig kortere uddannelser er da efteruddannelser, som også koster penge. Den optimale studietid set fra samfundets synsvinkel er derfor ikke efter min opfattelse let at fastlægge.

For tiden søger man at skære ned på den officielle studietid, det vil sige på studiernes indhold. Samtidig har man imidlertid givet grønt lys for studieformer, der nedsætter effektiviteten af den tid, der er til rådighed. Denne udvikling har sin rod i en berettiget utilfredshed med den traditionelle udenadslæren af detaljer. Nu er man blot gået i den stik modsatte grøft. Traditionelle studier gav nemlig ikke megen træning i selvstændigt at anvende det lærte. Man har derfor introduceret projekter som studieform. I teorien skulle studenterne under udførelsen af et projekt blive klar over, hvilke teoretiske forudsætninger de manglede for at lave et tilfredsstillende arbejde. De skulle så, stadig i teorien, være motiveret til at kaste sig over lærebøger og håndbøger. Ud af en sådan uddannelse skulle man få kandidater, der ikke blot havde en tilfredsstillende faglig viden, men også var langt mere selvstændigt arbejdende end normale kandidater.

I praksis viser det sig at gå lidt anderledes. De bedste studenter vil måske nok erkende, at de ikke har faglige forudsætninger for at gennemføre projektet, men i stedet for at prøve at skaffe sig forudsætningerne prøver de at styre projektet ind på de områder, de mener at beherske, f. eks. ved at lægge hovedvægten på politiske aspekter. Der er ikke noget forbavsende i, at det går sådan. Jeg mener, der skal karakterstyrke til frivilligt at sætte sig ned og lære det mere trivielle lærebogsstof, der giver mulighed for senere at arbejde selvstændigt på en fagligt forsvarlig måde. Projekter må derfor følge efter eller følge med almindelige kurser.

Det er naturligt derefter at komme ind på

[Ingolf Knudsen.]

spørgsmålet om evalueringen. Mange studerende har en forståelig interesse i at undgå eksamener. Tre forhold gør, at man ikke kan undlade en evaluering af den enkelte students udbytte af undervisningen. Et manglende udbytte af studiet kan være farligt, f. eks. når det gælder læger, eller uhenigtsmæssigt, og det er ikke ønskeligt, at de ansættende afholder eksamener. Eksamenssystemet fordrer desuden social mobilitet; det er derfor mærkeligt, at det især er venstreorienterede, der ønsker eksamener afskaffet. Endelig må man hindre uegnede studerende i at spille samfundets ressourcer. Men evaluering forudsætter et veldefineret udgangsniveau for kurser m. v. Da projekter og traditionel undervisning lærer studenterne to forskellige slags færdigheder, må evalueringerne holdes adskilt fra hinanden, og censorerne må normalt være udefra kommende.

Må jeg herefter komme med et par kritiske bemærkninger til PP II. Afsnittet om højere uddannelser bygger bl. a. på helhedsplanen for udbygning af de videregående uddannelser, som er et dokument, der taler meget om omkostningerne og meget lidt om formål og indhold. F. eks. finder man et forslag om, at der skal ske en reduktion af pensum, hver gang den gennemsnitlige studietid overstiger den nominelle med mere end $\frac{1}{2}$ år. Her er uddannelsernes mål helt tabt af sigte. Der er ikke tale om, hvad det koster at lave en kandidat af en normalt begavet og flittig studerende, men hvad gennemsnittet er. En tilpasning af pensum kan selvfølgelig være påkrævet, men med fri adgang og ret til at gå op til eksamen 3-4 gange skal der ikke ret mange ukvalificerede studerende til at give et uhyggeligt gennemsnits-tal.

Alternativerne for uddannelsespyramiderne, PP II fra side 463, forekommer mig at være noget skrivebordsprægede, når indholdet af uddannelserne ikke tages med i betragtning. Jo mere erhvervsrelevante uddannelserne bliver, jo større andel af hver årgang kan man give en højere uddannelse.

Desværre har vi kort tid til vor rådighed under denne debat. Derfor kan vi kun berøre problemerne og langtfra dem alle, og derfor er det vel også glædeligt, at vi i un-

dervisningsudvalget skal tage fat på disse ting.

Men lad mig sluttelig sammenfatte og sige, at centrum-demokraternes stilling er følgende. For det første: vi ønsker, at al vor uddannelse bliver beskrevet med hensyn til mål og indhold. For det andet: vi ønsker at præcisere, at vore uddannelser er et samfundsanliggende, hvorfor der må ligge politisk beslutning til grund for disse beskrivelser. For det tredje: heraf følger, at det ikke kan være studienævnene ved de højere læreanstalter, der har denne kompetence. For det fjerde: derfor bør styrelsesloven revideres og studienævnene eventuelt lægges ind under fakultetsrådene. For det femte: centrum-demokraterne går ind for en omlægning af vore videregående uddannelser, så centertanken udbygges og kommer til at ligge til grund, og her er jeg enig i den formulering, som bl. a. hr. K. Helveg Petersen gav i dag. For det sjette: dette bør ske under hensyntagen til, hvad jeg netop har været inde på: klart definerede mål og fastlagt indhold med krav om alsidighed og niveau.

Vi tilsiger støtte til et meget grundigt udvalgsarbejde.

Morten Lange (SF):

Ja, det bliver jo og nok nødvendigt, især hvis vi skal nå frem til et eller andet, som skal være meningsfyldt, som det så smukt blev proklameret af den sidste taler, som fastholdt, at hele grundlaget skulle være nogle målbeskrivelser. Hvis nogen har været med til at studere den slags interessante dokumenter, vil man vide, at bare det at konstruere dem, så de er meningsfyldte, er et problem, som overstiger de fleste præsters og degnes evner, og jeg vil meget advare imod at tro, at man har løst problemer bare ved, at man har lavet nogle målbeskrivelser. Jeg har haft lejlighed til at se nogle stykker af dem. Det bedste forsøg er velment diletanteri. Jeg tror, at den, der har skrevet den, ved omtrent, hvad målsætningen derefter er.

Men jeg vil gerne komme med en provokatorisk bemærkning til at begynde med; det modsatte ville jo ikke ligne mig. De højere uddannelsesinstitutioner fungerer med en ret høj effektivitet, styrelsesloven fungerer

[Morten Lange.]

jævnt hen godt, og derfor skulle der egentlig ikke være anledning til en meget stor debat om spørgsmålet. Det meste af det, man diskuterer på grundlag af, er en konsekvens af den lovgivningsmæssige ramme, der ligger omkring disse institutioner, og måske snarere mindre et kendskab til, hvorledes det faktisk foregår.

Det er muligt, at der eksperimenteres en del inden for den højere uddannelse i øjeblikket, efter mit skøn nærmest for lidt. Det er muligt, der findes forskellige steder, hvor hverken styrelseslov eller andet fungerer godt. Det svarer nøjagtigt til den situation, vi altid har haft ved de højere læreanstalter. Dengang der var det ægte professorvælde, hændte det jo af og til, at der var en professor, der var mindre snedig, eller hvad vi nu skal karakterisere ham for; ham hang man så på i 30 år. Et dårligt demokratisk organ har den fordel, at det kan man skille sig af med.

Vi har her i folketinget i vid udstrækning koncentreret os om at lægge de højere uddannelser ind i samlede centre. Det er naturligvis en helt klar og rimelig ting at gøre for de nyskabelser, der opstår i denne tid. For de gamle uddannelsesinstitutioner er det mindre afklaret. Man har søgt det gennemført ved at finde et magisk ord og tro, at så klarede de sig nok. Det magiske ord, som alle er tilhængere af, hedder basisuddannelse, og den, der i denne debat ikke er tilhænger af basisuddannelser, han er med det samme en skurk, der har sat sig uden for det gode selskab, så jeg må hellere sige, at det er jeg skam også tilhænger af.

Men så spørger jeg derefter nysgerrigt: hvad er det for noget? Se, det er meget forskelligartet. Det, man har koncentreret sig om, er nok den håbløse variant, det er en 2-årig basisuddannelse, som, bliver det som regel tilføjet, skal give erhvervskompetence. Ingen har endnu sagt til hvilke erhverv, og hvilket indhold den følgelig skulle have, hvordan den så skulle afstemmes med de videregående uddannelser, der skulle bygges ovenpå, uden at give studietidsforlængelser osv. Alle modeller kan gennemføres. Nogle er meget sværere end andre. Det er væsentlig nemmere og formodentlig også væsentlig sikrere at følge Ålborgmodellen med en 1-årig basisuddannelse. Jeg vil tro, at det er

et sundt og meget spændende forsøg, og jeg vil i hvert fald nemmere være i stand til at beskrive en lang række forløb på den baggrund end på den 2-årige baggrund.

Man kan også vælge en 3-årig basis, som rent klart vil have en direkte erhvervskompetence; så kommer man meget tæt over til det engelske og amerikanske system med en bachelorgrad, som derefter kan overbygges for en ret beskeden del af dem, der har fået den. Det kan lade sig gøre. Det er muligt; det er et bedre system end det, vi har i øjeblikket, og det er i hvert fald noget, som vi også skulle dyrke i fuld alvor og indgående.

Men altså, vi skal bare være klar over, at selv inden for denne begrænsning, hvor jeg kun har sat år på, findes der så mange varianter, som er aldeles forskellige i deres virkning og i deres muligheder, så hver gang nogen til debatten siger basisuddannelse, bør man med det samme se kritisk på vedkommende og spørge: hvordan? med hvad formål? med hvad indhold? osv. Så kan det ske, vi får en meningsfuld diskussion.

Det er skam svært, for jeg mener, at det første problem, vi må have klaret, er: hvorledes vil en basisuddannelse fungere på lærerområdet? Det er det største uddannelsesområde inden for den højere uddannelse, så langt endda; og så længe man ikke knytter disse forskellige uddannelsestyper sammen i en basisuddannelse, har man overhovedet ikke løst noget som helst problem, hvad angår basisuddannelser på det væsentlige afsnit inden for de højere uddannelser. Det forudsætter jo igen, at vi så nogenlunde skal vide, hvad det er for en skole, vi skal uddanne til om 5 eller 6 år. Så vidt jeg husker, er vi ikke rigtig færdig med den sag heller.

Men jeg kan sige det ganske enkelt: det er min opfattelse, at vi må have en integreret læreruddannelse, og at det haster, og at vi derudover må stille efter en skole, hvor man har et integreret lærerkorps, hvor lærere med flere forskellige typer af uddannelse deler undervisningen imellem sig. De stive grænser af delvis fagforeningsmæssig karakter, vi lever med i øjeblikket, er ikke særlig praktiske, ikke særlig fornuftige og svarer slet ikke til den integreringsdebat, vi i dag fører, hele spørgsmålet om universitetscenter-tanken osv. Så altså, hvis man ikke er parat til at løse det problem, kan man lægge det meste af strukturdebatten hen på et stiltfær-

[Merten Lange.]

digst sted. Så er der ikke stort mere at gøre ved den.

Det næste kre'tur, som vi bliver konfronteret med, hedder studietidsforkortelse. Det går alle mennesker ind for, og det lyder også godt. Det er sådan, at i lang tid har tendensen været den, at de kortere uddannelser skulle gøres længere og de længere skulle gøres kortere. Nå ja, all right, så lad os se på det. Hvis vi ser på de objektive trends — og de er jo dog værd at se på — så er bl. a. dette folketing gået ind for en liberalisering af adgangen til den højere uddannelse; den er også gennemført, samtidig er uddannelsen vokset i bredde, og der er naturligvis sket på den ene eller den anden måde en ikke påfaldende, men dog registrerbar sænkning i kvaliteten for det materiale, der begynder. Det skulle normalt tilsige en længere studietid eller også ligefrem profetiske evner hos samtlige lærere.

Nå, all right, vi kan vel indstille os på det også og få det til at gå, men jeg vil tro, vi stadig væk må sige, at de normerede studietider, som for de fleste højere uddannelsesstudier på universiteter o. lign. ligger i størrelsesordenen 5 år, kan ikke vrides ret meget længere ned, før man skærer alt det eksperimenterende, alt det selvuddannende væk og derigennem bortskærer evnen til selvfornylse og derigennem udløser et meget hurtigt krav om efteruddannelse, som er dyr. Jo bedre en uddannelse er, jo længere kan den vare. En kort uddannelse skal hurtigt fornys, og derfor er det et økonomisk problem, vi står over for, det at betragte uddannelsen i hele livsforløbet og se, hvad den koster. Hvis man kun ser på prisen på den første anpart, har man drevet en meget kortsigtet og meget lidt klog økonomi.

Man taler dernæst med rette om en række problemer i forbindelse med frafaldet fra de højere uddannelser. Det skal man nok tage på med en professor Ølgaardsk afslappethed, han er ikke for ingenting vismand. Det er et problem, det er da fuldstændig klart: man modtager en hel del studenter, som egentlig ikke har tænkt sig andet end at komme på seminarium, når det engang blev åbent, så de kunne komme derind og ikke skulle søge et fjernt jysk seminarium. De tager lidt tid, de fylder i statistikken. Jeg tror, de har fået en værdifuld tilføjelse til

deres læreruddannelse. Jeg tror i virkeligheden, det er en god investering, i snit forlænger den naturligvis læreruddannelsen en del, universitetet bærer tallerden, og seminariet bærer glæden og kvaliteten. Vi deler gerne.

Men sådan kan der siges meget om frafaldet. Den hårde kendsgerning er, at ser vi på, hvor meget det fylder i undervisningstid og ikke mindst i investering, ja, så er frafaldet på dette tidspunkt af undervisningen forholdtvis billigt. Den billigste uddannelse, der serveres i dette land overhovedet, er formodentlig det første og andet år ved de humanistiske studier ved universiteterne. Ganske enkelt: hvis man gerne vil beholde en mand inden for uddannelsessfæren og vil have det gjort så billigt som muligt, så send ham ind til dette beskedne traktement, så vil han have sparet penge for staten; de fleste andre steder er væsentlig dyrere, som man let kan se. Og oven i købet får vi, for hver gang der kommer én, foræret en lille bid forskning, så det er jo og godt.

Man taler meget om dette frafald i forbindelse med bevillingsgrundlaget. Det skal man være klar over er væsentligt. Man får bevillinger til de højere læreanstalter på baggrund af de sjæle, der bliver undervist rent faktisk, og de får ikke anden undervisning end den, der er normeret. Hvis deres studietid er 9 år, rent faktisk, så har de faktisk kun fået de 5 års undervisning, de skal have. De har spredt den ud, fordi de har ikke fået penge til andet. De har været nødt til at tage erhvervsarbejde, og det er måske oven i købet fornuftigt for mange af dem; lad os ikke diskutere det lige nu. Men kendsgerningen er, at det, de har fået leveret, er den normerede undervisning og ikke et hak mere, eller i hvert fald et meget lille hak, uanset om de er dumpet eller hvad som helst. Det skal vi bare huske i diskussionen. Studietider er rigtige tider. Det er det, staten betaler. Det er faktisk den hårde kendsgerning.

På den baggrund kan vi jo så snakke adgangsbegrænsning. Det er en meget, meget hellig ko, og det synes, som koen har fået svindsot på det senere, den er ikke så hellig, som den har været. Til det vil jeg blot sige: det er ikke særlig rigt, at folk ikke kan få lov til at uddanne sig til det, de har lyst til. Det er en sund liberalisme, at folk selv kan vælge, hvis de har rimelige kvalite-

[Morten Lange.]

ter, og det vil jo meget hurtigt vise sig ved de fleste studier, hvis de ikke har det. Den selektionsproces fungerer forholdsvis godt for dem, som virkelig ikke duer, så det behøver vi ikke at gøre os ulejlighed med. Men en hel del steder har man haft adgangsbe- grænsning i lang tid. Ved de højere læreanstalter, specielt universiteterne, har man det i øjeblikket ikke. Så spekulerer man på at ville have det. Jeg kan strække mig så vidt og sige, at vi har en hjemmel i loven, som er fornuftig, i retning af, at hvis vi pludselig får et modestudium, hvis nu alle mennesker pludselig ville studere et nyt fag — lad os kalde det kryptologi, vi plejer at kalde det noget svært — nå ja, så kunne det jo godt ske, vi skulle vente lidt med at putte en frygtelig masse lærere på den sag og slappe lidt af og sige til nogle af de meget interesse- rede unge borgere: vent lige lidt, for faget er ikke udbygget endnu, vi er ikke parat til at modtage jer. All right, dér kan vi skære ned. Eller hvis der kommer en helt tosset top af en anden slags, så lad os dog sige til dem: ja, altså i år kniber det lidt. Men en virkelig adgangsbegrænsning, systematisk og syste- misk, som er det, man skal gennemføre, hvis det skal klodse noget på pengepungen, den skal naturligvis være en nedskæring med en meget kraftig procent, og hvor kraftig skal den nedskæring være, før man sparer penge på den selv på lang sigt? Når vi nu regner med, at der til mange studier kommer ca. 50 pct., som falder fra, og 50 pct., der bliver, hvis vi nu laver den rigtige adgangsbegræns- ning ned til 50 pct.-niveauet — dette er vel nok barsk, det er der ikke nogen der har drømt om at gå ind for — og hvis vi gør det rigtigt, sådan at kun de gode børn kom- mer ind og alle de dårlige bliver skilt ud, så har vi nøjagtig lige så mange, som vi har at betale for nu, undtagen denne her lille bid, vi får ind til at begynde med. Det er ikke me- get nationaløkonomi, vi diskuterer, det er snarere psykologi over for de bevilgende myndigheder, at her har vi et sværd, og vi bruger det skam, og så er vi sikkert gode. Så skal vi til gengæld have penge for alt det, vi modtager.

Jeg tror, det er et rent ud sagt smukt og velflammende blålys, medmindre man vil være meget, meget drastisk, og som sagt,

det er der ikke nogen der rigtig har tænkt på.

Dér kommer vi nemlig ind på det spørgs- mål, som er så delikat: hvor mange skal vi uddanne? Dér kan man selvfølgelig sige, at folk må selv om, om de vil tage risikoen. Men det kan jo være lidt dyrt for staten, og det er jo også en skuffelse for den enkelte, hvis man har fået en uddannelse og det så viser sig, at den er ubrugelig. Og dér har samfundet jo en nederdrægtig forpligtelse og en neder- drægtig vanskelighed.

Lad os nu begynde med at tænke tilbage, det er sundt. Vi har aldrig brugt på univer- sitetssektorerne andet end den liberalistiske mekanisme. Den brugte man førend sidste krig på den måde, at man forklarede, at at studere ditten og datten var den sikre vej til arbejdsløshed, det skulle man endelig und- gå. Og det skrev man hvert eneste år i stu- denterhåndbogen, så alle kunne læse det. Gør ikke dette, thi med det studium bliver du bananmand, hvis du er heldig, det er der en sang om. Det virkede. Tilgangen var beskeden, vi havde meget små årgange, de blev ved helt hen til noget i retning af 1950'erne. Så kom der en uddannelseseksplo- sion, heldigvis da. Og hvad skete der? Vi så os ud: hvor var lærerne? Der var ingen. Hvad gør vi så? Ja, så må vi jo altså prøve på at se, om vi kan fægte os igennem: ud- viklingen bliver forsinket, læreransættelses- proceduren bliver mærkeligt forvreden, vi må bruge mærkelige vikarer. Kort sagt, vi må starte på en helt håbløs vis. Altså, vi har sat bremsklodser i på et tidspunkt, fordi vi troede, vi havde en idé om samfundsudvik- lingen, og var slet ikke forberedt på det modsatte.

Se, hvis vi nu havde været lige så kloge på verdens træskhed, som vi er nu, så havde vi altså lavet nogle mekanismer for en 5-6 år siden. De havde virket på produktionen i dag. Så havde vi jo altså været vældig kloge. Så spørger man sig selv nysgerrigt: hvad er situationen, vi skal planlægge frem imod? Det er naturligvis en uddannelseseksplosion engang igen omkring 1980'erne. Hvad den får for en form, ved ingen, men det bliver formodentlig et forsøg på at sørge for, at de folk, der har haft deres skoleuddannelse engang i 1920'erne, 1930'erne og 1940'erne, får en uddannelse, så de synes, det er mor-

[Mårten Lange.]

somt at leve i dette forbandet udviklede samfund. Bare for at give et af målene.

Jeg er temmelig sikker på, at vi er nede i en af de klassiske bølgedale, som næsten altid får folk til at komme med restriktive indgreb af den ene eller den anden art, lige nøjagtig på det tidspunkt, hvor man skulle være klar over, at den gode og sikre investering er den, man foretager i en nedgangsperiode, for så kommer man først, når det går op.

Bare disse åndelige bemærkninger for at tage lidt reb i sejlene, inden vi prøver på at lave planlægning for 1980 ud fra erfaringerne for 1975. Og så er det endda i virkeligheden måske snarere 1985, vi planlægger imod.

Jeg indrømmer, at der er meget af den talakrobatik, vi har fået serveret, som har dette sigte. Men der er bare den ting ved det, at det er meget svært at indregne de forudsætninger, som virkelig bliver aktuelle, når vi kommer så langt hen. For meget af det er naturligvis fremskrivning af vores nuværende kendte behov med en ekspansion af en eller anden art inkorporeret, som er forholdsvis beskeden. Så jeg advarer altså imod meget rigoristiske indgreb af den ene eller den anden art. De skal være meget grove, før de nytter, og de mindre kan kun egne sig til, at vi sikrer vores eget alibi.

Men som sagt, her er basis for en meget lang og vidtgående debat, og jeg er helt sikker på, at alle partier i dette folketing går ind i den. Det skal blot helst være sådan, at den bliver meningsfuld, og først og fremmest at vi får defineret korrekte begreber, så vi dog taler ikke alene samme sprog i referatet, men også så ordene betyder nogenlunde det samme.

Chr. Christensen (KrF):

Jeg vil gerne takke undervisningsministeren for den gode redegørelse om de højere uddannelser, som vi har fået stillet til vores rådighed. Vi kan i mit parti erklære os enige i ministerens betragtninger på de væsentligste punkter.

Denne redegørelse har sammen med det materiale, der er tilgået os over ministeriet og undervisningsudvalget, givet et godt og solidt grundlag for det vigtige emne, vi diskuterer her i dag. Det er et særdeles vigtigt

emne, for det er jo en kendsgerning, at vort samfunds økonomiske udvikling og fremtidsmuligheder i høj grad afhænger af, hvilken faglig viden og standard de medarbejdere har, der igennem vore universiteter og læreanstalter tilflyder dansk erhvervsliv og den offentlige sektor.

Men også vort folks kulturelle livsudfoldelse, dets menneskelige, etiske og åndelige kvalifikationer og målsætninger bliver i høj grad påvirket og i nogen grad formet af de mennesker, der i kraft af en uddannelse på vore undervisningsanstalter besidder indflydelsesrige stillinger i vort samfund. Dermed være ikke sagt, at det danske folks kerne ikke stadig udgøres af den jævne befolkning, men vi kan ikke se bort fra, at vore højere uddannelsesanstalter får en enorm indflydelse i samfundet i kraft af, at et indtil nu stadig stigende antal af befolkningen igennem en uddannelse på disse læreanstalter henter den faglige baggrund for deres virke i samfundet. Organisationen af, målsætningen for og indholdet i vore højere uddannelser må derfor ligge folketinget særdeles alvorligt på sinde.

Det er kristeligt folkepartis opfattelse, at de hidtil værende lange og i deres ramme snævre uddannelser ved vore undervisningsanstalter har haft et godt sigte og et fagligt højt niveau. Udviklingen inden for vort samfund og især da inden for undervisningsområdet har imidlertid gjort det nødvendigt med en vurdering af såvel undervisningsanstaltens målsætning som deres opgaver, deres faglige niveau og de uddannelsessøgendes studietids længde og arbejdsindsats. Det stadig stigende antal uddannelsessøgende rejser store økonomiske problemer, og usikkerheden på grund af fleksibiliteten på det arbejdsmæssige område i samfundet gør det vanskeligt at vurdere en langvarig uddannelses betydning for den unge. Dertil kommer nu frygten for en kommende akademisk arbejdsløshed, alt sammen forhold, der ikke blot begrunder en nyvurdering af hele uddannelsesområdet, men også en nytænkning med deraf følgende planlægning fra folketingets side.

I det moderne samfund er uddannelsen en livslang proces. I al uddannelse indgår en påvirkning, og uddannelsens mål må derfor formuleres klart. Af en sådan målsætning må det bl. a. fremgå, at uddannelsen tilsig-

[Chr. Christensen.]

ter at dygtiggøre de uddannelsessøgende til bestemte former for arbejde i det bestående samfunds tjeneste. Som en konsekvens heraf må studierne tilrettelægges i nært samarbejde med aftagerne af uddannelsesproduktionen, herunder også erhvervslivet.

Det er imidlertid vigtigt, at uddannelserne ikke kun sigter på at tjene samfundets økonomiske behov; samtidig med at tilgodese behovet for kundskabsformidling må uddannelsessystemet stimulere og udvikle personligheden til frihed under ansvar. Til denne udvikling hører også at bringe de uddannelsessøgende i positiv og engagerende kontakt med vor kristne kulturarv.

De meget lange uddannelser må omformes og gøres trindelte, så der efter få års studium kan opnås eksamener, der dels kan fungere i sig selv som basis for stillinger i samfundet, dels danne grundlag for videregående uddannelser.

På den baggrund vil kristeligt folkeparti med den største interesse følge de forsøg, der nu gøres med centeruddannelsen ved et par af vore universiteter. Jeg deler på mange måder den skepsis over for basisuddannelserne, hr. Morten Lange gav udtryk for. Men det kan måske medvirke til at undgå spild af studietid og måske også gøre det lettere i den efterfølgende overbygningsuddannelse at skifte studieretning, hvis dette er relevant. Man kan måske også lettere ad den vej, centeruddannelsen, komme igennem med kompetencegivende trindelte uddannelser. Under studiet bør praksis, ja, måske endda lønnet arbejde inden for fagområdet, gå hånd i hånd med de teoretiske studier, hvor det giver en gunstig indlæringsituation. En sådan ordning vil være personlighedsudviklende og i højere grad end den nuværende få de studerende til at betragte sig som almindelige borgere på det økonomiske område i studietiden. Samtidig vil behovet for uddannelsesstøtte blive mindre. Skal dette gennemføres, må basisuddannelsen under kontrol, ministeriet må forlange, at der udarbejdes studievejledning og en nor-

malplan, der klart angiver, hvilke områder den studerende efter endt basisuddannelse skal beherske.

Der må ligeledes kræves en styringsmekanisme, der sikrer basisuddannelsernes faglige bredde og niveau. Uddannelsespolitikken bør ikke anvendes som et middel til at virkeliggøre lighedstanken. Mennesket er i kraft af arv og miljø givet forskellige forudsætninger, som hverken kan eller skal ophæves; der er i samfundet brug for denne forskellighed. Uddannelsesområdet må derfor heller ikke blive tumleplads for ensidighed eller genstand for politisk infiltration. Vi må fra folketingets side ikke tie stille, såfremt vi har den opfattelse, at stærke marxistiske kræfter i de sidste år har infiltreret undervisningsområdet med det formål at påvirke vore unge på læreanstalterne og deres organisationer til ensidig politisk opfattelse og derigennem søge uddannet reformatorer, der kan arbejde for at omforme samfundet i marxistisk retning. At dette har været kendetegnet for udviklingen på RUC, dokumenterede jeg under debatten her forleden om RUC ved bl. a. at citere uddrag af en artikel skrevet af RUCs tidligere rektor, Erling Olsen, hvori han citerer en læreropponents karakteristik af en udarbejdet rapport om slumstormerne således:

„Deres rapport indeholder ingen videnskabelig analyse i traditionel forstand, men det er heller ikke det, vi skal lave her på RUC, vi skal fremstille værktøj, der kan bruges i et politisk arbejde.“

Andre eksempler har været fremdraget i den offentlige debat. Disse eksempler bekymrer mig meget; udtalelser fra så kompetente personer kan vi ikke skyde fra os. Min bekymring blev ikke mindre, når jeg i den føromtalte artikel af Erling Olsen videre kan læse, at en gruppeformand på RUC har karakteriseret dette undervisningscenter som en samfundets institution, hvorfra samfundet skulle bekæmpes, og hvis rektor Erling Olsen ikke kunne forstå dette, måtte han gerne trække sig tilbage, jo før jo bedre.

Jeg er bekymret, og det er mit parti, for,

[Ekr. Christensen.]

at den udvikling i retning af ensidig politisering, der foregår inden for vore højere uddannelser, er med til at skabe ufrihed for de studerende såvel som for lærerne og er med til at skabe en dyb kløft af mistillid mellem befolkningen og den studerende ungdom til stor skade for det samarbejde, der nødvendigvis må være mellem disse to parter. Jeg har ikke noget imod marxister, fordi de er marxister, lige så lidt som jeg har noget imod liberalister, fordi de er liberalister. Vore læreanstalter må selvfølgelig beskæftige sig frit med disse ideologier såvel som med andre politiske ideologier i uddannelsessøjemed, ligesom vi må respektere de unges ret og vel næsten pligt til at have en samfundskritisk holdning.

Men vi må på det kraftigste protestere imod en udvikling i retning af, at vore universiteter og højere læreanstalter for skatteborgernes penge ser det som deres opgave at bibringe vore uddannelsessøgende en ensidig politisk-marxistisk, samfundskritisk holdning. Det har aldrig været tanken, at vore universiteter og højere læreanstalter skulle være politiske uddannelsessteder. Det må derimod være en offentlig uddannelsesinstitutions formål at dygtiggøre de uddannelsessøgende til en indsats i samfundet på de vilkår, dette samfunds politisk ansvarlige kan tilbyde, og så er vi inde på de højere uddannelsers faglige niveau. Det er min bestemte opfattelse, at vore uddannelsesanstalter sætter en ære i at lægge sig op på et fagligt højt niveau. Det er også min opfattelse, at langt de fleste af lærerkrafterne vil fastholde dette høje niveau.

Med medbestemmelse følger normalt større medengagement og ansvarfølelse fra de medbestemmes side. Det er derfor godt, at de uddannelsessøgende har fået medbestemmelse på vore læreanstalter. Men jeg vil gerne rejse det spørgsmål, om det er i de uddannelsessøgendes og samfundets sande interesse, at de uddannelsessøgende i de studienævne, der fastlægger form, omfang og indhold af såvel studier som eksamen, har 50 pct. indflydelse og dermed let selv kan komme til at bestemme de krav, de skal honorere til daglig og til eksamen. Jeg tror ikke, vi undgår en overvejelse i retning af større indflydelse i studienævnene til undervisningsanstaltens ledelse og lærere, hvis

vi skal undgå en mere direkte politisk kontrol med uddannelsernes målsætning, indhold, omfang og længde.

Længden af uddannelserne har jo både noget med arbejdsindsatsen og økonomien at gøre. Med den økonomiske udvikling, vi er inde i, og med den kløft, der er skabt mellem skatteborgerne og de uddannelsessøgende, in mente må vi nok se i øjnene, at det bliver sværere og sværere at få de tilstrækkelige økonomiske midler frem. Bl. a. derfor må uddannelseslængden på læreanstalterne ned til et forsvarligt minimum, og så må vi åbne for de nødvendige efteruddannelser og kurser, der kan tilgodese specialuddannelserne på de højeste niveauer. Denne udvikling vil næppe skade uddannelsesniveaet, snarere tværtimod.

Kunne vi så her i tinget blive enige om at lade de unges uddannelse bortset fra det første uddannelsesår, hvor stipendier kan være på sin plads, finansiere af de unge selv ved statsgaranterede lån, der tildeles alle uafhængigt af forældrenes indkomst, økonomi, formue, og med en rimelig forrentning og afdragsordning, så tror jeg, at vi på en sund og god måde kan få en naturlig adgangsbegrænsning. Vil vi så yderligere — og det skal med — lægge vægt på den optagelsessøgendes studiegnethed og forudgående kvalifikation af såvel boglig som praktisk art, kan vi måske undgå en direkte adgangsbegrænsning i form af kvotienttal eller lodtrækning. Vi undgår ikke disse overvejelser og deraf følgende beslutninger, for vi kan ikke med bevidstheden om hurtigt spirende akademisk arbejdsløshed forude fortsat optage et ubegrænset antal unge og føre dem igennem en samfundsøkonomisk kostbar uddannelse, for at de efter endt uddannelse må overgå til social forsyrg, fordi de intet arbejde kan få. Det er at føre de unge bag lyset.

Centeruddannelsen, der nu skal gøres forsøg med, har måske med sine muligheder for hurtige uddannelsesskift virket dæmpende på denne truende arbejdsløshed. Det skal være mit håb, at vi fra folketingets side må få held og styrke til at lede denne udvikling og nydannelse inden for vort uddannelsessystem i en sådan retning, at vore højere uddannelsesanstalter kan fastholde deres faglige niveau — og det er nødvendigt — til gavn for det danske samfund og dermed

[Chr. Christensen.]

bevare og forhåbentlig styrke vore uddannelsers internationale renommé.

Freddy Madsen (DKP):

I sin redegørelse har undervisningsministeren anført årsager til det voldsomme opsving i de højere uddannelser. Det er rigtigt, at det er erkendelsen af, at videnskaben havde udviklet sig til en egentlig produktiv kraft, men jeg synes, det hører med i billedet, at det var en lille kugle på 54 kg, nemlig den første sputnik, der blev bragt i bane omkring jorden, der var anledning til, at der virkelig kom skub i tingene. Det var forståelsen af det stade på det teknisk-videnskabelige område, som den socialistiske verden havde nået, der fik de herskende kredse i den kapitalistiske verden til at kræve, at der blev sat anderledes skub i de højere uddannelser. Det var såvel ønsket om at nyttiggøre videnskaben i produktionen med de enorme muligheder, det gav for en hastig forøgelse af profitterne, som frygten for, at det socialistiske eksempel skulle blive alt for attraktivt, der var drivfjederen i den såkaldte uddannelseseksplosion i 1960erne.

Denne lidt panikagtige baggrund er også årsagen til, at hele udviklingen måske blev lidt diffus, og opbygningen blev præget af en selv for et kapitalistisk samfund enestående mangel på en helhedsplan. Det er efter min mening de samme kræfter, der nu kræver radikale ændringer i uddannelsessystemet. Ganske vist lader man forskellige statslige organer og deriblandt landets undervisningsminister lægge de sædelige fagter til. Der føres i den anledning megen højstemt tale om hensynet til de uddannelsessøgende og om omsorgen for de arbejdsløse akademikere. Den hjertevarme mærker man nu ellers ikke meget til, når det gælder at give hjælp til de uddannelsessøgende eller skaffe befolkningen den nødvendige service på forskellige områder.

Sandheden er da også, at når alle pæne talemåder bliver skrælet bort, er det igen først og fremmest hensynet til erhvervslivet, der skal tilgodeses. Uddannelsessystemet skal tilrettelægges, så man bortskærer alt det, som man fra den side finder overflødig. Man lægger ikke skjul på, at man lægger hovedvægten på en erhvervsorientering henimod det private erhvervsliv. Derved håber

man at få folk, der netop er udstyret med den viden, som man kan udnytte, og helst ikke ret meget mere.

I den forbindelse nærer man et ikke ubegrundet håb om at kunne trykke lønningerne for den uddannede arbejdskraft. Det er som sagt derfor, vi skal have omlægning, og derfor vi skal have planlægning. Det sidste lyder jo overordentlig smukt, men det er åbenbart svært at realisere i praksis. I hvert fald beklager man sig fra det centrale uddannelsesråd meget over, at der mangler relevante prognoser til vurdering af situationen. Der har ellers været tid nok til at fremstille dem, men sandheden er jo, at det under de givne omstændigheder næsten, i hvert fald når det drejer sig om den private sektor, er umuligt at give holdbare prognoser.

Jeg skal give et enkelt eksempel på årsagen. Hvem var bare for et år siden i stand til at forudsige, at nogle få store oliemonopoler ville være i stand til at påføre hele den kapitalistiske verden en krise med alle de forvridninger i økonomien til følge, som vi kender så godt? Men det var bare nogle få monopoler, og det skete på nogle få måneder. Hvad vil der ikke ske over en 10 års periode med alle de kræfter, der er sluppet løs?

Kendsgerningerne er, at forudsætningerne for at lave holdbare prognoser for behovet for langvarigt uddannede kun findes, hvis samfundet overtager kontrollen med produktionen og leder den efter en samlet plan. På trods af det har man alligevel forsøgt sig, og resultatet er da også blevet derefter, idet man ikke har haft andre muligheder end at lægge den hidtidige udvikling til grund og så føre den frem i tiden. Et eksempel herpå, som i øvrigt er anvendt i undervisningsministerens redegørelse, er følgende:

Hvis man tager prognosen side 449 i PP II, der regner med en vækstfaktor på 6-9 pct. om året, og fører den videre efter de samme grafiske linjer, vil man nå til, at Danmarks samlede befolkning i år 2020 vil have en langvarig uddannelse, og så er alt regnet med, selv børnene, i den forbindelse.

Dér kan man vistnok se, hvor megen værdi den slags prognoser har, men det er altså på grundlag af den slags materiale, at regeringen nu vil lave adgangsbegrænsninger på de højere læreanstalter. Det tjener

[Freddy Madsen.]

planlægningsrådet til ære, at man efter grundige studier af problemerne i en 3 års periode ikke har kunnet anbefale denne løsning, mens derimod flertallet af det af undervisningsministeren delvis håndplukkede centrale uddannelsesråd efter et par møder og uden skrupler anbefaler denne set fra enhver synsvinkel elendige løsning.

Til belysning af nogle problemer omkring adgangsbegrænsningen skal jeg tage et enkelt område, nemlig lægestudiet. Jeg har valgt netop det, fordi det må formodes at være et af de områder, der er mest i farezonen, hvis man følger regeringen, fordi dets særlige betydning for befolkningen er indlysende, og endelig fordi det er et af de områder, hvor det er muligt at lave nogenlunde holdbare prognoser.

Der er i dag 300-500 arbejdsløse læger. Årsagen til det er ikke overproduktion, men at man har forsømt at oprette de 2-årige rotationsstillinger ved hospitalerne, der var en forudsætning for den nuværende studieordning. Men enhver ved jo, at der er en rystende mangel på praktiserende læger, og at der mangler en udbygning af den primære sundhedstjeneste, som alle erkender nødvendigheden af. Der er stærke krav i befolkningen om mere forebyggelse, lægelig dækning på arbejdspladserne og ved hjemmene, afkortning af ventetider, mere tid til behandling af den enkelte patient osv. Løser man ikke disse problemer, vil det også betyde øget pres på sygehusene, og enhver ved nok, hvad det kommer til at koste.

PP II regner med 6.800 læger i sundhedsvæsenet i 1972 og satser på følgende vækst: 9.000 i 1978 og 10.300 i 1987. Foretager man imidlertid et mere realistisk skøn, der tilgodeser f. eks. kravet om forebyggelse af erhvervs sygdomme og de øvrige rimelige krav, som jeg har nævnt, vil man nå frem til et behov på i alt 14.000 i 1987. Det er der naturligvis nogle der vil sige er mange, men det svarer til en læge pr. 350-400 indbyggere, altså i 1987, hvilket synes rimeligt i betragtning af, at man allerede i dag i socialistiske lande er nede under én pr. 500 indbyggere og yderligere ønsker at udvide, og mens man f. eks. i Israel i dag har én pr. 400 indbyggere.

Der produceres for tiden ca. 700 læger pr. år. Da kun 80 pct. af en eller anden grund

bliver aktive, regner PP II med en kandidatproduktion på 600 pr. år indtil 1978. Regner vi med den nævnte 80 pct. aktivitet, skal der uddannes 900 læger pr. år i perioden 1978-1989, for at man når op på det skønnede tal på 14.000.

Under disse forudsætninger er der ikke brug for adgangsbegrænsning. Man må derfor tage i betragtning, at alle regner med et fald på kandidatsiden, efter at de store årgange er sluset igennem, og tilgangen vil derfor ikke blot falde naturligt, men også mere, end det er rimeligt og fornuftigt, fordi den hysteriske kampagne, der nu er sat i gang omkring den påståede overproduktion på lægesiden, yderligere vil formindske tilgangen, således at man ikke engang vil nå op på de 14.000. Der kunne nævnes eksempler fra mange andre områder, men jeg synes, det har været rigtigt at nævne netop dette, hvor man taler så meget om adgangsbegrænsning.

Hvad opbygningen af uddannelserne angår, lægges der i undervisningsministerens redegørelse megen vægt på, at uddannelsessystemet skal gøres smidigt, fleksibelt og effektivt. Jeg mener, at det tillige stærkt må understreges, at den videnskabelige standard skal forøges, idet selve udviklingen kræver, at vor erkendelse til stadighed udvides i et hurtigt tempo. Jeg er således meget enig, når der på side 48 i H-planen siges, at fælleskendetegnet for alle videregående uddannelser er det videnskabelige grundlag.

Når man kan have sine tvivl om viljen til at opfylde denne målsætning, skyldes det bl. a., at man i styrelsesloven har ændret formålsparagraffen for universiteterne. Hvor der tidligere stod, at der skal meddeles undervisning på videnskabeligt grundlag, står der nu blot, at der skal gives videregående uddannelser. Igen har man en fornemmelse af, at det er erhvervsinteresserne, der skal sættes i forgrunden. Det er på den baggrund, man skal betragte de synspunkter, der fremføres fra officielt hold om den fremtidige struktur, som man tænker opbygget. Her vil man gennemføre basisuddannelser i fuld udstrækning og oven på det en eller anden form for et modulsystem. Vi kan vel alle være enige om, at en smidiggørelse af det system, vi har ved de etablerede læreanstalter, er påkrævet, men det forekommer mig, at det effektivitetssynspunkt, som

[Freddy Madsen.]

man fører frem, og som også lægges til grund i H-planen, ikke har som konsekvens, at man kan måle et studiums effektivitet blot ved at se på, hvor hurtigt man uddanner flest muligt studerende. Det er ikke blot et spørgsmål om at undgå frafald, om bedre undervisningsmetoder; det, man anser for helt afgørende til bestemmelse af effektiviteten, er, om uddannelsen kan anvendes i en given erhvervsfunktion, og at der faktisk er et behov for at uddanne i netop denne erhvervsfunktion. Som konsekvens heraf vil man altså udforme uddannelserne således, at de har en umiddelbar anvendelsesværdi.

Basisuddannelser med modulerbygninger er skønnet at være et hensigtsmæssigt middel hertil. Uddannelserne vil her kunne gøres kortere, bl. a. fordi det faste videnskabsgrundlag, der er en bestanddel af enhver traditionel højere uddannelse, i større eller mindre udstrækning skønnes at kunne undværes. I en projekt- og problemorienteret undervisning vil erhvervsrelevansen da kunne gøres til det helt overordnede princip for studiernes indretning, og man vil hurtigt og bekvemt kunne ændre en uddannelse i takt med, at erhvervsfunktionerne ændrer karakter.

Det betyder ikke, at vi er modstandere af basisuddannelser under enhver form, men de må udformes på en sådan måde, at de ved siden af at være projekt- og problemorienterede har et konkret kundskabsmæssigt indhold. Man kan ikke blot vælge en enkelt model, man må stille det spørgsmål, om det er alle studier, der har brug for den brede indgang, som basisuddannelsen er udtryk for.

I det videre forløb tror jeg mere på udviklingen af tværfaglige relationer end på opbygningen af moduler, stadig væk ud fra ønsket om at sikre en bred viden. Det kan meget let vise sig, at modultanken i kraft af stadige efteruddannelser ved skift i behovene på grund af skiftet i erhvervsbehovet langt fra er den effektive metode, som man sværger så stærkt til. Mens vi er ved effektiviteten og de store frafald, der utvivlsomt belaster samfundsøkonomien, så burde man overveje det, når vi taler om Statens Uddannelsesstøtte; for et beskedent beløb her kunne man antagelig spare store beløb på andre områder, men her hyldes princippet

om at spare på kronen og lade daleren rulle.

Mens vi er ved økonomien: der er talt så meget om disse dyre uddannelser. Derfor er det interessant, at man nu kan fastslå, at udgifterne til uddannelserne kun er steget fra 2,1 pct. af statsbudgettet i 1960 til forventet 3 pct. i 1975. Når man dertil føjer bemærkningerne i PP II, side 450:

„Foreliggende undersøgelser af uddannelsens samfundsøkonomiske bidrag tyder på, at den hidtidige ekspansion har kunnet betale sig“,

så er der jo ingen grund til at tale om, at der skal spares på uddannelsesområdet. Hvad der er brug for, er i en rolig atmosfære at gennemføre rimelige eksperimenter og foretage de nødvendige omlægninger.

Men som sagt tror jeg, at der er andre kræfter, der kræver hurtigere ændringer. Det kommer også til udtryk i spørgsmålet om i stigende grad at adskille undervisning og forskning. Erhvervslivet sidder i forvejen på størstedelen af den beskedne forskning, der drives i vort land, men de ønsker at sikre sig et mere fast greb om grundforskningen ved universiteterne for at kunne styre den efter deres snævre interesser. Hvis man har været i tvivl hidindtil, var det jo interessant at lytte til repræsentanten for fremskridtspartiet i dag. Hertil kommer, at fællesmarkedet forlanger, at vi på dette område skal foretage harmoniseringer, der også på dette område kan sikre de store multinationale selskabers indflydelse og greb omkring forskningen.

Vi kan godt se, at der på nogle områder kunne være brug for en mere central styring, men så lang tid der ikke kan gives klippefaste garantier for en bred folkelig kontrol, der sikrer, at forskningen bliver styret i overensstemmelse med hele folkets behov, så længe mener vi, at man er bedst tjent med at overlade det til universiteterne, hvor der trods alt er lidt kortere til gulvet og lidt større muligheder for at føre udviklingen i den rigtige retning, selv om også meget her kunne være bedre og der også her savnes tilstrækkelig med folkelig kontrol.

I det hele taget må vi vende os mod de åbenbare tendenser, der findes til yderligere at centralisere styringen af de højere uddannelser. De omlægninger, der er behov for, klares bedst under udviklingen af demokratiske

[Freddy Madsen.]
metoder. I så henseende finder vi ikke, at der er brug for stramninger af styrelsesloven, tværtimod.

Flygaard (DR):

Indledningsvis vil jeg gerne takke ministeren for den skriftlige redegørelse, vi har fået som oplæg til den debat, vi skal have her i dag. Der er ingen tvivl om, at den udvikling, der har fundet sted gennem 1960'erne og 1970'erne på det uddannelsesmæssige område, har skabt en situation, der i høj grad gør det ønskeligt, at man tager det uddannelsesmæssige område op til behandling. I dag skal vi drøfte ministerens redegørelse vedrørende de højere uddannelser, men jeg vil da gerne gøre den bemærkning, at det for så vidt er ønskeligt, at man foretager en meget grundig analyse af uddannelsespolitikken i sin helhed, dvs. lige fra starten, fra folkeskoleuddannelsen til den efteruddannelse og omskoling, der jo klart er behov for i en tid, hvor de strukturelle ændringer forløber meget hurtigt.

Efter disse indledende bemærkninger vil jeg gerne på mit partis vegne gøre nogle principielle bemærkninger om de tanker, vi har gjort os, for så vidt angår de højere uddannelser. Det er efter vor opfattelse hverken et autoritært eller et anarkistisk uddannelsessystem, vi har brug for i det danske samfund. Vi har behov for en højere uddannelse baseret på den bedste viden og erkendelse, hvilket forudsætter en kvalificeret forskning. Derfor må de nødvendige faciliteter til at gennemføre en sådan forskning selvfølgelig stilles til rådighed.

Det er et grundlæggende synspunkt for retsforbundet, at ydelse og modydelse skal svare til hinanden. Hvad vil det så indebære på det forskningsmæssige område? Ja, det vil indebære, at de opnåede forskningsresultater tilhører den danske befolkning, når staten har finansieret forskningen. Det vil i almindelighed være samfundet, der finansierer de højere uddannelsers drift og dermed skaber de ydre rammer for forskningen.

Samfundet bestemmer altså her fagområder og omfang, men det må være forskeren, der bestemmer målet for sin forskning inden for de givne rammer. Vi finder det uhenigtsmæssigt at gøre forskningens omfang betinget af antallet af studerende og ser der-

for gerne, at man finder frem til en ordening, således at nogle af de på universiteterne ansatte i overvejende grad får undervisningsmæssige opgaver, mens andre får forskningsmæssige opgaver. Det er vor opfattelse, at en samfundsmæssig forskning ikke bør udelukke en privat forskning, det, som mange lidt odiøst kalder kontraktforskning. Vi mener, at den samfundsmæssige forskning og den private forskning udmærket kan leve og eksistere side om side, og det må også ligge klart, at det udbytte, som den private forskning i givet fald måtte give, må tilhøre dem, der har bekostet den pågældende forskning.

Jeg skal nu gøre nogle principielle bemærkninger omkring den forskningsmæssige og studiemæssige frihed på de højere læreanstalter.

Der kan ikke herske nogen tvivl om, tror jeg, at spørgsmålet om den politiske infiltration har trængt sig på som et meget centralt spørgsmål. Det må efter min opfattelse være noget meget centralt, at undervisningen har til formål at klarlægge de faglige problemstillinger for de studerende. Det er vel rigtigt, at en 100 pct.s objektivitet ikke gives, men dermed har man ikke leveret et holdbart argument for, at man skal ryge over i den anden grøft og gennemføre en ensidig, subjektiv undervisning.

Det er min opfattelse, at mange lærere, ikke alene ved de højere uddannelser, føler sig i en presset situation, fordi de føler, at den undervisningsmæssige frihed er taget fra dem. Hvis vi specielt ser på situationen på de højere læreanstalter, kan man med rette spørge, hvilken ordening man skal tilstræbe. For mig er der ingen tvivl om, at man i gamle dage har kendt til begrebet ensidighed, men der er for mig heller ingen tvivl om, at den udvikling, vi har oplevet i de sidste 10-15 år, på mange områder har befordret en ensidighed over i den anden grøft.

Fra retsforbundets side kan vi ikke tiltræde forslaget om et egentligt direktorat for de højere uddannelser. Vi er bange for, at et sådant direktorat vil befordre en centralistisk tankegang og give mere bureaukrati, hvilket vi ikke finder heldigt. Vi ønsker derfor at medvirke til, at universitetscentre og andre højere læreanstalter bevares og udbygges ud fra et princip om selv-

[Flygaard.]

styre for de enkelte undervisningsenheder. Vi erkender selvfølgelig, at der fra folketingets side bør udstikkes visse retningslinjer med hensyn til studieområder, -omfang og -niveau. Men vi ønsker ikke at medvirke til det, man i almindelig forstand forstår ved en politisk styring og måske især administration af de højere uddannelser.

Vi er derfor glade, når ministeren giver udtryk for, at man skal bevare den metode- og lærefrihed, som altid har været dansk uddannelses særkende; vi tror, at det vil være til alles fordel, at man bevarer en sådan ordening ved de højere og andre videregående uddannelsesinstitutioner. Vi er selvfølgelig godt klar over, at der dermed også fortsat lægges et betydeligt ansvar ud til de enkelte institutioner, men vi tror og håber, at man vil være i stand til at leve op til dette ansvar.

Ministerens har i sin redegørelse været inde på spørgsmålet omkring adgangsbegrænsning og har peget på, at der er hjemmel til en punktvis regulering af adgangen til de enkelte universitetsstudier under visse nærmere angivne forudsætninger og kun for ét år ad gangen. Ministeren har givet udtryk for, at det måtte være ønskeligt med en udvidelse af denne hjemmel, så den i realiteten blev generel. Vi kan ikke støtte ministeren i dette ønske, og i den forbindelse vil vi gerne pege på følgende:

Den betydelige udvidelse af uddannelsesstøtten til de boglige uddannelser af en vis varighed, der igennem en årrække har fundet sted, har efter vor opfattelse i høj grad medvirket til, at man har fået en betydelig større tilgang både til gymnasiet og den videregående uddannelse, end man ville have fået, hvis der havde været tale om en ligestilling de enkelte uddannelser imellem.

Det er vor opfattelse, at uddannelsesstøtten skal overlægges fra stipendier til lån. Det er tillige vor opfattelse, at disse lån skal være rente- og afdragsfrie i selve studietiden, og at tilbagebetalingspligten for opnåede studielån først bør indtræde, når en vis indkomst er opnået. Derimod deler vi ikke den opfattelse, at tilbagebetaling af studielån skal stige i takt med en stigende indtjening. Man bør aldrig være forpligtet til at tilbagebetale mere, end hvad man måtte have lånt.

Når vi lægger så afgørende vægt på en

overgang fra stipendier til studielån, så hænger det sammen med, at vi drager en efter vor opfattelse naturlig sammenligning mellem de studerende og dem, der går ud i erhvervslivet, og som i forbindelse med start af egen virksomhed i større eller mindre omfang er nødt til at optage lån.

Der har fra mange sider været peget på den betydning, det kan have, at man uddannelsesmæssigt får mulighed for at stå af, når man føler, at man ikke længere har tid, kræfter eller evner til at fortsætte; med andre ord, vi er meget positivt stemt over for det, man kalder en niveaueksamen.

Det har ofte været diskuteret, hvilke adgangskriterier der skal være gældende ved de højere uddannelser. Fra retsforbundets side mener vi, at enhver, der gennem sin tidligere skolegang eller ved en afgangsprøve kan godtgøre at besidde de krævede forkundskaber, har ret til at følge undervisningen. Vi mener, at det er muligt at opstille objektive kriterier for optagelse, men vi vil gerne være med til en dispensationsordning derhen, at dispensanderne inden for en rimelig tid erhverver sig manglende kundskaber. Vi må lægge afgørende vægt på, at undervisningsniveauet ikke påvirkes af tilgangen til studiet eller af dispensanderne. Deri ligger selvfølgelig ikke, at vi ikke skal tage højde for den udvikling, der måtte finde sted inden for det enkelte område. Når niveauet således er gjort uafhængigt af uvedkommene påvirkninger, skal enhver adgangsberegtiget også have adgang til eksamen eller anden afsluttende evaluering.

Det er ud fra en klar, liberal grundindstilling, at vi er modstandere af adgangsbegrænsning. Vi vil ikke gennem en adgangsbegrænsning være med til at sikre og opretholde en erhvervsbeskyttelse godt støttet af interesseorganisationerne. Det må være disse og det offentliges opgave at orientere om de erhvervsmæssige muligheder. Man bør studietiden igennem foretage evalueringer, der sætter den enkelte studerende i stand til at vurdere, i hvilket omfang det tjener noget formål at fortsætte studierne. Det kan ikke siges klart nok, at en eksamen i sig selv ikke berettiger til at stille krav om, at der netop skal stå en stilling åben til én, uanset hvilken uddannelse man har valgt. Hvis det ikke siges klart nok, løber vi meget nemt ind i en situation med fare for overproduk-

[Flygaard.]

tion inden for de enkelte områder. Det må være naturligt, at man i ethvert samfund overvejer, om man ikke kan gøre det, man gør, bedre. Det må i særlig grad være naturligt, hvis man lever i et samfund, hvor der pågår en meget kraftig ændring af samfundsstrukturen, fordi en sådan ændring i høj grad må skabe en række nye problemstillinger, skabe en række nye behov og derfor også skubbe en del gamle problemstillinger og behov i baggrunden.

Ud fra disse betragtninger vil jeg gerne pege på, at vi fra retsforbundets side er meget positivt stemt over for centertanken og over for basisuddannelserne. Det må selvfølgelig være en naturlig forudsætning for gennemførelsen af en basisuddannelse, at den gives et reelt indhold, som man kan bygge videre på. For det andet må basisuddannelserne nok også deles op i sektorer, for at uddannelsen ikke skal blive for generel igen. Hvis man derfor giver basisuddannelserne et virkelig reelt indhold, sikrer man sig, at de både kan danne basis for et videregående studium, og at de samtidig kan fremstå som en selvstændig niveaueksamen. Der er ingen tvivl om, at centertanken indeholder noget fornuftigt i den forstand, at den åbner mulighed for et mere fleksibelt uddannelsessystem, der måske bedre kan tage højde for den hurtige ændring, der finder sted i samfundsstrukturen. Jeg tror derfor, at man også i høj grad bør være opmærksom på at lade nye tanker og ideer vinde indpas på de gamle uddannelsesinstitutioner.

For kort tid siden diskuterede vi her i folketinget læreruddannelsen på RUC. Den har ministeren jo stoppet, ligesom læreruddannelsen også er trukket ud af forslaget om RUC. På denne baggrund og med den af ministeren i redegørelsen udtalte sympati for at gøre forsøg og gå nye veje vil jeg gerne spørge ministeren, om og hvornår hun agter at træde uden for den traditionelle ramme med hensyn til uddannelsen af lærere inden for folkeskolen. Nu ved jeg selvfølgelig godt, at behovet for en ny uddannelse af folkeskolelærere i høj grad vil være bestemt af, hvad der lovgivningsmæssigt sker på folkeskoleområdet, men derfor synes jeg alligevel, at det kunne være interessant at få at vide, om ministeren har nogle mere konkrete planer på området.

Ministeren siger i sin redegørelse bl. a.:

„Spørgsmålet er så, om man på kort sigt kan foregribe en mere langsigtet udvikling med lettere overgang for studenter og HFere til erhvervsmæssig uddannelse af kortere varighed.“

Ministeren peger på, at uddannelsesrådet har to forslag: et forslag om, at det overvejes at tilbyde erhvervsforberedende fag i gymnasie/HF-uddannelserne, og et andet forslag om, at studenter og HFere tilbydes en kortere erhvervsfaglig supplerende uddannelse. Det glæder mig, at ministeren er af den opfattelse, at der er flest muligheder knyttet til det sidstnævnte forslag. Jeg vil gerne i denne forbindelse spørge ministeren, om hun har tænkt på handelsgymnasierne.

Jeg vil også gerne i denne forbindelse spørge, hvorledes ministeren ser på den forskelsbehandling, der finder sted mellem almindelige gymnasier og HF-kursus på den ene side og handelsgymnasier på den anden side derved, at elever på handelsgymnasierne i modsætning til andre elever er forpligtet til selv at købe deres bøger. Der synes her klart at foreligge en forskelsbehandling, som man må prøve at få fjernet af flere grunde: For det første er en højere handseksamen fra et handelsgymnasium vel et udtryk for en egentlig niveaueksamen. For det andet vil en ligestilling tilgodese et uddannelsesområde, der umiddelbart uddanner folk til at gå ind i det erhvervsmæssige liv, som vi jo alle i sidste instans skal leve af.

Til sidst skal jeg blot udtale det ønske, at man for de højere uddannelser skaber sådanne vilkår, at man søger en højere uddannelse, fordi man har lyst, evner og energi til det, og ikke fordi éns far og mor har gjort det — eller ikke gjorde det.

Hanne Reintoft (DKP):

Ingen kan beskylde denne regering for virkelig at søge at løse samfundets alvorlige problemer. Man kommer med lapperi på lapperi og indskrænkning på indskrænkning for at skjule den almene krise, som vores samfund selvforskyldt befinder sig i. Der dukker tit problemer op, som man ikke med noget ansvar kan sidde overhørig, og jeg synes virkelig, at undervisningsministeren i sin redegørelse om de højere uddannelser har set bort fra det allerstørste uddannelses-

[Hanne Reintoft.]

problem, vi har, nemlig de sociale, geografiske og kønsmæssige barrierer.

Undervisningsministeren plæderer for adgangsbegrænsning med nogle saglige argumenter om behov og prognoser osv. Vi kan i og for sig være enige i, at et langt mere ideelt samfund end vort nok kun skulle uddanne akademikere på de områder, hvor der var behov for det, men det er og bliver jo en illusion i et anarkistisk samfund som det danske, hvor man ikke har nogen som helst styring på de ting.

Socialforskningsinstituttet gør i sin undersøgelse om de 14-20-åriges uddannelsesvilkår ganske klart opmærksom på, at de sidste 10-15 års øgede tilgang til uddannelsessystemet på ingen måde har rokket ved de sociale skel. Der er stadig et meget ringe antal arbejderbørn i vore gymnasier og på vore højere læreanstalter, og vi må selvfølgelig gøre os klart, at vi hermed undlader at uddanne en meget stor intelligensreserve i vores land.

Undervisningsministeren argumenterer for, at det dels kan være en forudgående eksamen og dels øvrige tegn på, at man er velkvalificeret, der kan afgøre tilgangen til de højere uddannelser. Jeg er lidt betænkelig ved, om ministeren virkelig mener, hvad hun siger, når der snakkes om erhvervs-mæssig erfaring som adgangsbillet, fordi regeringens kurs over for RUC jo ganske klart har vist, at man er fjendtligt indstillet over for netop det universitetscenter, hvor man har arbejdet med et meget stort antal dispensationer. Jeg tror, man må frygte, at det, der ligger i det, er, at studentereksamen stadig væk bliver adgangskortet. Dermed så fastlåser man, i hvert tilfælde for øjeblikket, de sociale forskelle.

Vi ved fra samme undersøgelse fra socialforskningsinstituttet, at der kun er ca. 10 pct. arbejderbørn i vores gymnasier, og tager vi de ufaglærte, ca. 20 pct. af vores befolkning, så er der kun 2 pct. børn af ufaglærte arbejdere i gymnasieskolen. Her ligger altså en ganske voldsom diskrimination.

Undersøgelsen viser også, at 57 pct. af disse børn argumenterer for, at når de ikke læser, så er det på grund af forældrenes økonomiske vanskeligheder. Ministerens forklaring på, hvordan adgangsbegrænsningen kan effektueres, indeholder altså ikke nogen løsning på det største problem; måske forværer det det tværtimod.

Ministeren er inde på, at en adgangsbegrænsning næppe vil hindre studiefrafald eller øge studieintensiteten, og det tror jeg er rigtigt. Jeg vil snarere sige tværtimod. Derimod tror jeg, at hvis vi ophævede den sociale diskrimination, så ville vi øge studieintensiteten, fordi arbejderbørnene antagelig ville begynde at studere for at skaffe sig en uddannelse og et levebrød i stedet for det meget store kontingent af overklassebørn, der jo blot tilbringer nogle år som tidsfordriv på vores universiteter. Jeg minder om den gode historie med, at ca. 500-600 begyndte at læse arkæologi, da tronfølgeren interesserede sig for emnet, mens 15 gjorde det færdig til tiden. Det er nok ikke arbejderbørnene, der finder på den slags excesser.

Jeg har til min skuffelse set, at ministeren overhovedet ikke beskæftiger sig med kvindernes meget store uddannelsesproblem. Når vi har et samfund, hvor kun 30 pct. af vores kvinder har en uddannelse mod 60 pct. af mændene, så skulle man dog tro, at det måske i en ministers hoved ligesom opfordrede til, at man lagde nogle planer, at man havde nogle ideer om, hvordan man kunne støtte pigerne i barneskolen, og hvordan man kunne støtte de unge kvinder op gennem uddannelsessituationen. Mange af de ting på det sociale område, vi har foretaget os her i den senere tid i folketinget, vanskeliggør det faktisk for pigerne både at være i arbejde og uddanne sig, f. eks. de høje dag-institutionspriser. Der er i redegørelsen ikke en eneste idé om, hvordan man kunne prøve at ophæve den kønslige diskrimination i vores uddannelsessystem.

Må jeg i den forbindelse sige, at jeg opfatter fru Ritt Bjerregaards studiefinansieringsforslag som et direkte kvindejendisk

[Hanne Reintoft.]

forslag. Hvis man kender lidt til de mekanismer, der er bag ved kvindernes manglende evne til at klare sig, så kan man sige til sig selv, at mange kvinder, der efter endt studietid går hjemme hos børnene et par år, aldrig kommer i gang igen, hvis manden først er begyndt at tjene penge, og en kæmpe studiegæld bliver prisen for, at hun begynder at være i erhverv, sammen med kostbare børnepasningsudgifter.

Det er svært at få nytænkning i denne regering, men disse problemer ligger så klare — og de har været diskuteret også i dag og i årevis som et af vores store problemer — at jeg synes, man kunne forvente, at man i hvert tilfælde havde en holdning til dem.

Formanden:

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages kl. 14.

Mødet udsat kl. 12.27.

Mødet genoptaget kl. 14.

Forhandlingen genoptages.

Poul Boeg (CD):

Hr. Ingolf Knudsen har jo allerede gjort rede for centrum-demokraternes stilling til uddannelsesproblemerne. Det har partiets fulde opbakning, og når jeg har tilladt mig at bede om ordet, er det blot, fordi jeg — ikke mindst da jeg jo som universitetslærer har disse problemer tæt inde på livet — har følt trang til at gøre et par supplerende bemærkninger.

Disse bemærkninger skal udelukkende dreje sig om det, der er blevet nævnt af så mange ordførere, nemlig en målsætning for undervisningen. Langt de fleste har jo ment, at en sådan burde opstilles — med undtagelse måske af hr. Morten Lange, der ganske vist også talte om målsætning, men jeg forstod ham nærmest sådan, at hans forhold til målsætning var det samme som præstens forhold til synd, nemlig at han var imod den. De fleste af os er vist enige om, at en målsætning er væsentlig.

Der har inden for pædagogikken været en meget klar og tydelig udvikling, nemlig bort fra det, som i hvert fald de lidt ældre af os specielt kender, nemlig indterpningen af en lang række positiviteter, en forholdsvis gold udenadslæren, sådan som vi først mødte den i skolen med årstal og matematiske formler og latinske remser og ditten og datten, og sådan som jeg senere som jurist mødte den på universitetet, hvor man skulle kende en lang række forældelsesfrister og strafferammer og lovparagraffer og meget andet udenad. Vel i nogen grad som et oprør mod denne form for undervisning gik man over til dette, der nu er så moderne, nemlig at man skal lære færdigheder. Det er også meget væsentligt at besidde en række færdigheder. Man koncentrerer sig om sådan noget som at lære at fremstille et stof systematisk, at give en kritisk analyse af teorier og meninger, at vurdere forskelle og ligheder i forskellige situationer, at forstå indre sammenhænge mellem tingene, at opdække brist i en logisk tankegang osv., osv. Alle disse færdigheder er absolut meget væsentlige. Det, som efter min mening er fejlen og det farlige — og det, som jeg gerne har villet præcisere — er blot dette, at det er en misforståelse at tro, at man kan lære færdigheder af denne art, hvis man ikke har et solidt og grundigt fundament af kundskaber at bygge på.

Kundskabstilegnelse, lærdom, på den ene side og generelle færdigheder på den anden side bør ikke opstilles som et enten-eller, når det drejer sig om målet for en undervisning. Det bør være et både-og for undervisningen, og kundskaberne må fortsætte med at være det fundamentale. Jeg mener, det er samfundsmæssigt meget risikabelt, hvis man fortsætter med den nedvurdering af kundskaber, der nu er ved at blive mere og mere populær. Det rigtige må efter min mening være, som der står i „Hellige flamme“, at kundskab er stammen, som evigt skal stå.

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Når jeg ønsker at tage ordet nu, skyldes det til dels fru Hanne Reintofts indlæg. Der pukkes altid og ofte på, at arbejderbørn ikke har mulighed for at få nogen uddannelse. Heri kan vi ikke være enige.

For det første vil jeg gerne have lov til at stille et spørgsmål til os alle sammen: hvor-

[Inger Stilling Pedersen.]

for skal vi absolut alle sammen studere? Er det finere at studere end at have et håndværk f. eks.? For det andet vil jeg sige: alle må have mulighed for at studere, hvis man har lyst og evner dertil, men hvem siger, at man alle sammen har lyst og evner?

Jeg tror, det er muligt i dag, hvis man vil, uanset hvad hjem man kommer fra, at få det, man ønsker. Gør det noget, at man skal sætte noget ind på at opnå noget, at det koster noget at opnå en uddannelse? Det er, som om man i dag betragter det som den største selvfølge, at det skal man have, og så har samfundet værsgo at betale og give én. Jeg er en af dem, der selv har måttet sørge for det — det ved jeg der er mange der har gjort — og det tager man altså ingen skade af. På den anden side må man — vi — selvfølgelig også hjælpe til, så der er mulighed for at få uddannelsen, men det er lidt for stort sagt fra visse sider, når man altid pukker på de såkaldte arbejdere. Vi er vel til syvende og sidst arbejdere alle sammen.

Når vi skal se på de højere og videregående uddannelser, skal vi slå meget på, at dygtighed kommer i højsædet — jeg mener kundskaber. Har arbejderbørn — eller hvis børn de nu er — virkelig evner, så har de også mulighed for at komme igennem, hvis de virkelig ønsker at bruge de evner, og derfor kan det kun være i alles interesse, at kundskaber og viden igen får lov at have noget at skulle have sagt.

Et andet emne, jeg også kunne have lyst til at gøre en bemærkning om, er kvinderne. Jeg tror, fru Hanne Reintoft har ret i noget, når hun taler om kvinderne. Vi kan jo bare se, at så snart det gælder lidt højere poster, så mangler kvinderne. Det tror jeg der er mange årsager til. Jeg tror, det hænger sammen med noget, der ligger meget dybere. Hele vort samfunds opbygning medfører, at det meget ofte er kvinden, der, når hun kommer til en vis alder, må blive hjemme. Når jeg begrundet det så stærkt, er det, fordi jeg fra skolen ved, at når man ser på en 7. klasse, så er de to tredjedele af dem, der er egnet til at gå videre, måske piger, og så er det lidt mærkeligt, når man kommer højere op: hvor er pigerne så blevet af? De er vel ikke blevet ringere med årene. Jeg tror, det er, fordi de er optaget af andre ting.

Vi må virkelig prøve, om vi kan finde nogle muligheder for at sikre kvinderne lige ret.

Undervisningsministeren (*Tove Nielsen*):

Jeg vil gerne takke for den virkelig positive modtagelse, min redegørelse har fået. Ligeledes vil jeg også gerne sige tak for det tilsagn, som de forskellige ordførere er kommet med om, at man nu virkelig vil gå i gang med et grundigt udvalgsarbejde i folketingets undervisningsudvalg. Jeg føler selv, at udvalget dels ud fra det materiale, der nu foreligger, dels ud fra de indlæg, der er kommet fra ordførerne i dag, har gode muligheder og forudsætninger for at tage virkelig fat på de store problemer, der står foran os med hensyn til de højere og videregående uddannelser. Nu har vi mulighed for, for første gang faktisk, at se det hele i en helhed. Jeg skal tilsige udvalget al den hjælp og bistand, jeg kan yde, for at vi nu virkelig kan få taget fat, få taget det skridt, som er så nødvendigt for, at vi kan skabe en smidig og fleksibel uddannelse til gavn for dem, der uddanner sig, til gavn for samfundet som helhed.

Det har været meget glædeligt i dag at høre, at langt de fleste ordførere deler regeringens synspunkter, som er kommet til udtryk i redegørelsen. Selvfølgelig kan der være nogle nuancer, og det er jo netop det, man skal bruge udvalgsarbejdet til at få klaret op.

Jeg er godt klar over, at det er et stort arbejde, der ligger foran os, for alt er selvfølgelig ikke klaret med de tanker, der er kommet til udtryk i dag. Det, det nu drejer sig om, er at få tankerne omsat i praksis, og det kræver et virkelig tilvundsående udvalgsarbejde. Jeg har de bedste forhåbninger om, at man ud fra de tanker og synspunkter, der er kommet frem i dag, med lige så stor interesse vil fortsætte det store og vigtige arbejde i undervisningsudvalget.

Jeg skal knytte nogle bemærkninger til visse spørgsmål, ordførerne berørte.

Hr. K. Helveg Petersen var inde på, at egentlig burde vi ikke tale om universitetscentre, men i stedet for tale om undervisnings- eller uddannelsescentre, hvor man har de korte, de mellemlange og de helt lange uddannelser. Og så sagde hr. K. Helveg Petersen, at uddannelsesinstitutioner, der geografisk er adskilt, skal kunne samarbejde med universitetscentre. Jeg kan erklære mig

[Undervisningsministeren.]

fuldt ud indforstået med det; det er jo netop det, der er forudsætningen for, at vi kan skabe et fleksibelt uddannelsessystem.

Hr. Brøndlund Nielsen var inde på noget af det samme. Jeg er helt enig i, at målet naturligvis ikke er at samle alle uddannelsesinstitutioner inden for disse såkaldte universitetscentre. Fortsat er det af mange grunde nødvendigt, at vi beholder de enkeltstående institutioner, og det er klart, at disse enkeltstående institutioner som sådanne skal gå ind og kan gå ind i et samarbejde med universitetscentrene. Men jeg vil gerne understrege, at vi naturligvis ikke har noget som helst ønske om at samle alt i ét stort center som sådant forskellige steder i landet.

Hr. K. Helveg Petersen talte om de sociale uddannelser i Odense. Jeg går ud fra, at det, der er tale om, er omsorgspædagogseminariet, der er blevet placeret i Odense. Det hører ind under indenrigsministeriet. Det, man har skabt her, er en forsøgsuddannelse, og hvis man fra starten af måske er lidt bange for, hvad der sker, hvad man kan gøre brug af disse folk til, er der vel kun det at sige, at fra starten af, når man sætter noget nyt i gang, kan man altid have en vis frygt, men det går jo heldigvis sådan, at når det først er gået godt i gang og det er kørt ind, så er der også disse muligheder. Derfor er denne forsøgsuddannelse altså blevet placeret i Odense. Der er også dér mulighed for et samarbejde.

Hr. Bendix var bange for, at man låste sig fast på 30 pct. af en ungdomsårgang, i det øjeblik vi skal have en adgangsbegrænsning. Hr. Bendix var bange for, at der så ikke skulle være mulighed for undervejs at korrigere. Hertil vil jeg sige, at det naturligvis er forudsat, at man løbende skal kunne justere hvert år inden for de enkelte uddannelsesområder.

Med hensyn til hr. Bendix' bemærkninger om, at der skulle være cand.mag.er, der ikke skulle kunne få ansættelse inden for gymnasieskolerne, så går jeg ud fra, at udtalelserne kommer på grundlag af en avisomtale, der har været en af de sidste dage af, at nyuddannede cand.mag.er i visse tilfælde ikke kunne regne med, at deres uddannelse kvalificerede dem til at blive ansat i gymnasieskolen. Dette er måske ikke så overraskende, som det umiddelbart kan

lyde. Det er tværtimod en konsekvens af en bevidst tilstræbt udvikling, som tager sit udgangspunkt i teknikerkommissionens betænkning fra begyndelsen af 1960'erne, og som direkte tilsigter at gøre kandidatuddannelserne mere differentierede. Tidligere talte man om skoleembedseksamen, men da gymnasieskolerne kun har aftaget ca. 50 pct. af kandidaterne, har man nu åbnet mulighed for, at de studerende også kan vælge fagkombinationer, som ikke direkte henvender sig til gymnasieskolen. Ministeriet har i forbindelse med udstedelsen af nye eksamensbekendtgørelser understreget, at man i studievejledningen bør gøre opmærksom på konsekvenserne af de faglige valg, man træffer.

Ligeledes stillede hr. Bendix spørgsmålet om, hvordan det går med direktoratet for de videregående uddannelser. Det ligger sådan, at med udgangspunkt i betænkning nr. 661 fra undervisningsministeriets struktur- og rationaliseringsudvalg vil der med lønningsrådets og finansudvalgets tilslutning blive gennemført en ændret opbygning i undervisningsministeriet, og aktstykket foreligger og er til behandling i finansudvalget. Hovedtanken er, at ministeriets departement skal samle sig om den overordnede og samordnede planlægning og budgetlægning for al uddannelse under undervisningsministeriet og om lovgivningen på dette område. Konsekvensen af denne tanke er, at administrationen af de højere uddannelsesinstitutioner, der hidtil har ligget i departementets tredje afdeling, bliver overført til et nyt direktorat for de videregående uddannelser.

Med oprettelsen af dette direktorat opfyldes i øvrigt også et ønske, som blev fremført i betænkningerne fra de folketingsudvalg, som i 1970 behandlede loven om universitetscentre og universitetsstyrelsesloven. For at fremme samordningen imellem de højere og andre videregående uddannelser vil administrationen af teknika, handelshøjskolerne og handelshøjskoleafdelingerne samt de sociale højskoler, der den 1. juli 1974 bliver overført fra socialministeriet til undervisningsministeriet, blive henlagt til dette nye direktorat. Videregående uddannelser, som i fremtiden måtte blive flyttet fra andre ministerier til undervisningsministeriet, vil også blive henlagt til dette nye direktorat. For at styrke det nye direktorats

[Undervisningsministeren.]

muligheder for at foretage en overordnet samordning og styring af de videregående uddannelser vil der blive nedsat en række faglige udvalg, som skal støtte direktoratet.

Hr. Freddy Madsen vendte sig i sit indlæg meget stærkt imod den private sektor som sådan. Jeg vil da gerne sige, at hvis vi ikke gør noget som helst ved den situation, vi står i nu, hvis vi fortsætter med den større og større tilgang, der er til visse uddannelsesgrene, ja, så er vi allerede i den situation, at den offentlige sektor ganske simpelt ikke kan fortsætte med at aftage så mange færdiguddannede. Altså må disse færdiguddannede finde ansættelsesmuligheder inden for det private erhvervsliv. Med en årlig tilgang til den offentlige sektor på ca. 4 pct., ja, så er det ganske simpelt sådan, at den private sektor skal optage generelt 10 pct. årligt, og inden for det humanistiske og det samfundsvidenskabelige område drejer det sig om hele 17 pct. pr. år. Det synes jeg nok enhver skulle kunne se ganske simpelt ikke lader sig gøre. Jeg kan ikke forstå, at man på denne baggrund kan vende sig så stærkt imod, at folk skal finde ansættelsesmuligheder inden for det private erhvervsliv, og at man i uddannelserne i det fleksible uddannelsessystem giver virkelige muligheder for, at man kan stykke sin uddannelse sammen, så man på forskellige niveauer kan gå ud også i det private erhvervsliv.

Hr. Flygaard stillede mig nogle spørgsmål. Det første spørgsmål gik ud på, hvordan det gik med den integrerede læreruddannelse. Her vil jeg blot henvise til den debat, vi havde den 4. april her i tinget, hvor jeg lovede, at der blev nedsat et udvalg, der skulle se på den kombinerede, integrerede læreruddannelse. Dette er vi i gang med. Det skulle, vil jeg mene, være svar på dette spørgsmål.

Hr. Flygaard spurgte også i forbindelse med de supplerende uddannelser, man kunne give studenter og HF'ere, om der også her var tænkt på handelsgymnasiet som supplerende uddannelse. Det hører også med hertil. Det er jo sådan, at man efter en studentereksamen kan tage en højere handelseksamen på 1 år.

Det sidste spørgsmål, hr. Flygaard stillede mig, drejede sig om den forskelsbehandling, der er med hensyn til betaling af

bøger. Det er sådan på nuværende tidspunkt, at elever og studerende inden for handelsgymnasiet og handelsskolen selv betaler deres bøger, hvorimod deres jævnaldrende kammerater, der går i gymnasium og HF, får disse bøger stillet gratis til rådighed. Jeg er selv klar over, at der her er et virkelig stort problem, og jeg har skrevet, når der har været nogle henvendelser, og jeg har sagt, når nogen har spurgt, at jeg virkelig er klar over, at det er et problem, vi skal have løst. Jeg er selv positivt indstillet over for, at vi må finde en mulighed for, så snart det kan lade sig gøre, at råde bod på den manglende ligestilling på dette område.

Fru Hanne Reintoft fremhævede i sit indlæg, at de sidste 15 års uddannelsesekspansion ikke havde givet sig væsentligt udtryk i større lighed, og nævnte i denne forbindelse social, geografisk og kønsmæssig lighed. Det er rigtigt, for så vidt angår den sociale ulighed, men hvad angår gymnasium og HF, så har vi nu opnået geografisk og kønsmæssig udligning. Vi har stadig væk store kønsmæssige forskelle i frafaldet ved de videregående uddannelser, og det er vel også en grund til ikke at betragte frafaldsproblematikken med så let et hjerte, som hr. Morten Lange gjorde. Vi kan også frygte, at en eventuel overproduktion ved en uddannelse vil ramme kvinderne hårdere, end den vil ramme mændene. Jeg synes, det er forfejlet, når fru Hanne Reintoft siger, at der overhovedet ikke er taget hensyn til disse ting i den redegørelse, jeg er fremkommet med.

Den sociale ulighed er et meget mere kompliceret spørgsmål. Fru Hanne Reintoft anførte, at det i høj grad skulle være hjemmenes økonomiske forhold, der skabte den sociale ulighed. Det mener jeg bestemt ikke der er noget som helst grundlag for at hævde med henvisning til socialforskningsinstitutets undersøgelser. Større uddannelsesstøtte vil ikke skabe ret meget mere social lighed i uddannelsessystemet. De kulturelle barrierer mod uddannelserne bunder meget dybere. Miljøet som sådan betyder enormt meget. Heller ikke hvis vi fortsatte ekspansionen af de videregående uddannelser hen mod en tilgang svarende til 40-45 pct. af en ungdomsårgang i 1980'erne, ville vi få meget større social udligning. Det viser netop en prognose fra socialforskningsinstituttet, hvor man regner med, at ekspansionen vil

[Undervisningsministeren.]

komme fra de voksende funktionærgrupper, mens stigningerne i antallet af arbejderbørn vil være meget mere beskedne. Hvis vi lægger stor vægt på social udligning i uddannelsesmulighederne, så tror jeg, at vi i de kommende år først og fremmest må rette opmærksomheden imod folkeskolen, imod ungdomsuddannelserne og imod voksenuddannelsen i det hele taget, således som der jo også er lagt op til i den redegørelse, jeg er fremkommet med, og som altså har dannet grundlag for debatten i dag.

Jeg vil slutte med endnu en gang at sige tak for den positive indstilling, der fra så at sige alle er kommet til udtryk.

(Kort bemærkning).

Bendix (KF):

Formanden har givet mig tilladelse til i en kort bemærkning at afæske ministeren et par nærmere oplysninger om den konkrete sag, jeg rejste under første runde, hvor jeg fremførte oplysninger om, at direktoratet for gymnasieskolerne og HF havde udtalt sig om cand. mag.ers umiddelbare adgangsmuligheder i forhold til gymnasieundervisningen. Jeg kan forstå på ministerens svar, at denne situation beror på anbefalinger fra teknikerkommissionen, som har ført til en ændret sammensætning i forbindelse med embedseksamen. Vil det sige, at ministeren hermed ganske afkræfter, at der i denne sammenhæng skulle være tale om en ængstelse for et faldende fagligt niveau i forbindelse med visse dele af embedseksamen?

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Jeg mener ikke, det har noget som helst at gøre med et faldende niveau. Det, man skal tænke på, er ganske simpelt, når man sammensætter de forskellige fag som sådan, om der er nogen mulighed for at finde anvendelse for disse ting i gymnasieskolerne eller andre steder.

Ritt Bjerregaard (S):

I denne omgang blot lidt spredte bemærkninger til enkelte af ordførerne her ved drøftelsen af denne helhedsplan.

Hr. Bendix var i sit indlæg inde på, at der skulle ske korrektioner på hele området for de videregående uddannelser, og at de skulle

have hurtig virkning. Jeg savnede i hr. Bendix' argumentation en egentlig begrundelse for, at dette skulle foregå hurtigt. Jeg kan have været uopmærksom et øjeblik, men jeg tror ikke, at hr. Bendix havde bedre beskæftigelsesprognoser end dem, man har anvendt i helhedsplanen, og de er, som forfatteren til planen selv understreger det, ikke særlig gode. Socialdemokratiet kan ikke medvirke til forhastede indgreb. Vi mener, at den langtvirkende effekt er af større betydning, og at de mere panikagtige og kortvarige indgreb tit viser sig på det længere sigt at give øgede udgifter.

Hr. Bendix havde også nogle skeptiske bemærkninger vedrørende basisuddannelserne ved Ålborg universitetscenter og ved Roskilde universitetscenter. Det skal jeg ikke, selv om jeg ikke er enig med hr. Bendix, komme ind på her. Det bliver der lejlighed til for den socialdemokratiske ordfører, hr. Orla Møller, under førstebehandlingen af lovforslaget om Ålborg universitetscenter i morgen.

Der kunne være grund til mange kommentarer til hr. Chr. Christensens indlæg, som jeg synes var meget forenklet, for at sige det pænt. Det var en ret generel opfattelse af den videregående uddannelse, men jeg skal nøjes med at understrege — også over for hr. Ingolf Knudsen — at socialdemokratiet ikke mener, at styrelsesloven skal ændres igen. Vi brugte i folketinget megen tid og kraft på arbejdet med den i sidste samling, og alle de daværende partier gik ind for forslaget, som ikke er begyndt at virke alle steder endnu. Selvfølgelig må et vedtaget lovforslag have mulighed for at blive prøvet, før det laves om. Socialdemokratiet kan ikke medvirke til, at lovforslag skal ændres af folketinget, før de overhovedet har virket. Det ville være rart, hvis også nye partier ville anerkende det arbejde, der hidtil er foregået i folketinget.

Hr. Ingolf Knudsen undrede sig over, at man ikke tidligere havde beskæftiget sig alvorligt med problemer omkring de videregående uddannelser. Bemærkningen skyldes tydeligvis, at hr. Ingolf Knudsen ikke har fundet det umagen værd at sætte sig ind i det meget omfattende materiale, der fremkom i forbindelse med behandlingen af styrelsesloven. Hr. Ingolf Knudsen er formentlig også klar over, at et materiale som det,

[Ritt Bjerregaard.]

ministeren har lagt frem her i dag, ikke skaffes på kort tid, men netop har været lang tid undervejs, hvad man også understreger i indledningen.

Herudover vil jeg over for hr. Ingolf Knudsen præcisere, at socialdemokratiet gennem forhenværende undervisningsminister Knud Heinesen har taget initiativer til løsning af de fleste af de problemer, der nævnes i helhedsplanen. Lad mig blot nævne folkeskolereformen, gennemførelsen af loven om de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser, udarbejdelsen af Højbybetænkningen, udbygningen af de korterevarende uddannelser, gennemførelsen af basisuddannelsesstanken, liberaliseringen af adgangen til de videregående uddannelser, oprettelsen af det centrale uddannelsesråd og ændringen af ministeriets struktur. Socialdemokratiet har på uddannelsesområdet i allerhøjeste grad påbegyndt overvejelser og også ladet disse overvejelser føre frem til konkrete handlinger.

Fru Hanne Reintoft havde især nogle bemærkninger i tilknytning til socialforskningsinstituttets undersøgelse, idet hun brugte disse undersøgelser til at slå helhedsplanen i hovedet med. Det havde unægtelig været mere interessant, hvis fru Hanne Reintoft havde kommenteret nogle af de synspunkter vedrørende de sociale, geografiske og kønsmæssige barrierer, som helhedsplanen taler om, f. eks. det, der siges side 39:

„Ledighed blandt langvarigt uddannede under tilpasningen vil ligesom ledighed i andre grupper have socialt uacceptable konsekvenser. Særligt udsatte grupper — nyuddannede, ældre, kvinder — rammes først af ledigheden.“

Jeg vil tillade mig et citat mere fra side 42 og 43 i samme plan. Der står:

„Et generelt mål for ekspansionen af uddannelsessektoren er at skabe mere lige uddannelsesmuligheder for forskellige befolkningsgrupper — i første række større lighed i fordelingen af uddannelse mellem unge fra forskellige sociale miljøer og mere lige muligheder for den unge og den voksne generation.

De højere uddannelser er formentlig den del af uddannelsessystemet, der har den mest ulige sociale rekruttering, samtidig med at uddannelserne er så langvarige, at

de ikke reelt betragtes som uddannelsesmuligheder for personer, der er i erhverv, og som har forsørgerpligter.“

Der henvises direkte til samme undersøgelse fra socialforskningsinstituttet, som fru Hanne Reintoft også refererede til.

Jeg er i øvrigt enig med langt de fleste af de betragtninger, som ministeren gjorde gældende over for fru Hanne Reintoft. Desværre er der den samme tendens til overfladiskhed i fru Hanne Reintofts bemærkninger om socialdemokratiets tanker om en ændring af uddannelsesstøtten. Det kvindefjendske opstår jo netop ved, at fru Hanne Reintoft som udgangspunkt har, at det er kvinderne, der bliver hjemme, og det er manden, der bestemmer, om hun skal i erhverv igen.

Jeg vil gerne til slut understrege socialdemokratiets vilje til at diskutere alle de problemer, der er rejst i helhedsplanen, og som ministerens redegørelse tager op, i uddannelsesudvalget og så i øvrigt som en parentetisk bemærkning bede ministeren overveje, hvis hun ønsker en lidt bredere debat, om helhedsplanen da ikke kan formuleres, så den bliver lidt mere tilgængelig.

Träff (FP):

Jeg vil gerne tilslutte mig det, hr. Bendix sagde om, at vi først må have orden på landets økonomi, førend vi kan få orden på de undervisningspolitiske problemer.

Til hr. K. Helveg Petersen vil jeg sige: det lød meget pænt meget af det, men jeg tror, det er lidt vanskeligt med disse visioner om livskvalitet osv. Jeg føler, at vi her er ved at bevæge os ud af undervisningsministerens regie og langt ind i kirkeministerens jungle.

Jeg synes, at meget få af ordførerne kom ind på, at disse uddannelser må have EF-kompetence. Det må være således, at de, der får dem, kan få stillinger i de lande, som vi nu er gået i fællesskab med. De uddannelser, der bliver givet her i landet, må derfor være lige så gode som dem, man kan få andre steder.

Endelig en kommentar til hr. Flygaard, som betragtede forskningen som en hellig ko, ja, endda så hellig, at man næsten ikke kunne klippe hårene på dens hale. Vi vil ikke slå denne ko for panden, men vi vil give den tøjr på, således at vi kan få den til

[Træff.]

at græsse dér, hvor samfundet har behov for det. Jeg synes, at debatten i sidste uge om en energipolitik tydeligt viste, at vi havde brug for en masse forskningsresultater om A-kraftværker, fordeling af energi med meget mere. Endvidere synes jeg, at et område som trafikforskningen bliver alt for lidt tilgodeset. Jeg mener, at hvis vi kan komme væk fra den frie forskningsret, ikke totalt, men i meget større omfang, end tilfældet er nu, vil samfundet vinde meget herved.

Brøndlund Nielsen (V):

Jeg vil godt her i anden omgang lige beskæftige mig med et par emner. Jeg vil bl. a. gerne takke fru Ritt Bjerregaard for understregningen af det synspunkt, at al uddannelse ikke skal samles i centre, men at der stadig bør bestå en række selvstændige undervisningsinstitutioner, og at vi bør gøre en del for at skabe gode overgangsmuligheder mellem disse institutioner og centrene. Jeg synes, det var meget tilfredsstillende, at dette synspunkt fra fru Ritt Bjerregaard, socialdemokratiet, blev fremhævet så klart og tydeligt herfra i dag i debatten.

Så har der været talt en del om reglerne for adgang til de videregående uddannelser. Det var jeg ikke inde på i første omgang. Fru Ritt Bjerregaard sagde herom, at man burde afvente resultatet fra udvalget om liberalisering, inden man tog nærmere stilling, og det kan jeg da tilslutte mig, men vi kan vel i dag sige så meget, at når der for tiden er udsigt til for stærk tilgang til de videregående uddannelser, er det vel ikke ligefrem tiden til at forberede en lempelse på adgangskriterierne. Det kan vel kun give endnu større problemer inden for de videregående uddannelser selv, men vi vil da gerne være med til at se på, om det er muligt, som fru Ritt Bjerregaard var inde på det, at give erhvervs erfaringer en placering, når man skal se på adgangskriterierne. Vi kan vel også sige så meget, at vi må afvise de tanker, der fra nogle sider er fremme om, at adgangen skal reguleres ved lodtrækning, hvis der skal være begrænsninger.

Med hensyn til adgangsreglerne var hr. Træff inde på, at der burde gennemføres en adgangsprøve, så alle, sådan forstod jeg det, skulle være stillet lige. Det lyder sådan set vældig tilløkkende, men jeg vil dog gerne

advare imod nogle ting ved dette. For det første kan det meget let gå sådan — det har det erfaringsmæssigt vist sig at gøre ofte — at når man laver en sådan ny prøve, kan et kursus, en forberedelse, til en sådan prøve let blive et helt nyt led i uddannelsessystemet, og det var jo ikke det, der var meningen. Endvidere vil jeg sige, at en sådan prøve er en lidt gammeldags prøveform, idet den ikke så meget kan baseres på, at en evne til at arbejde med et stof følges i det daglige arbejde. Derfor skal vi måske nok tænke os om et par gange, før vi alt for stærkt går ind på det synspunkt, at en adgangsprøve kan løse problemerne.

Så er der flere talere, der har været inde på spørgsmålet om basisuddannelser, og der har også været en del angreb på basisuddannelserne og det tværfaglige, projektorienterede, der er i dem. Jeg er da enig med hr. Bendix i, at det kan være rigtigt, at der gøres en række forsøg med alternative basisuddannelser. Hr. Bendix nævnte, så vidt jeg hørte, ikke de ting, man laver i Odense. Det er ellers ret forskelligt fra det, man prøver i Roskilde, og vel også fra det, man vil prøve i Ålborg, men på længere sigt må vi vel også her sikre, at det ikke bliver så forskelligartet, at der ikke bliver nogen overgangsmuligheder mellem disse forskellige centre, hvor basisuddannelserne findes. Jeg mener heller ikke, at vi uden videre skal afvise de forsøg, der gøres for at komme frem ad tværfaglig vej i disse basisuddannelser. Vi har nok mange gange følt under den gammeldags studieform, at vi savnede, at de forskellige faglige ting ligesom blev arbejdet sammen og bygget sammen. Det er vel også noget, der ofte er brug for i erhvervslivet, og når der er tale om ansættelse i det offentlige, at man formår at anlægge disse helhedssynspunkter.

Jeg forstod, at hr. Morten Lange var meget skeptisk over for basisuddannelserne. I det hele taget kan man ikke sige, det var nogen revolutionær tale, hr. Morten Lange holdt. Jeg er måske nok enig med hr. Morten Lange i, at man for 5-6 år siden skulle have forudset nogle af de toppe, der kommer nu, og at vi nu måske let falder i den anden grøft og gennemfører eller tænker os nogle reguleringer, der ikke er behov for, men dertil vil jeg sige, at det ligger netop i ministerens oplæg, at der ikke nødvendigvis

[Brøndlund Nielsen.]

kommer sådanne reguleringer, men at der blot åbnes mulighed for det.

Endvidere forstod jeg, at hr. Morten Lange var inde på det samme, som jeg var inde på tidligere, nemlig at det ville være ønskeligt, om man kunne skære de toppe væk, der undertiden kommer i tilgangen til enkelte uddannelser og er ved at slå dem fuldstændig i stykker.

Jeg er ganske enig i hr. Chr. Christensens bemærkning om, at der også må tænkes på den holdning, der er tale om inden for de videregående uddannelser, og i den forbindelse vil jeg godt slutte af med et citat fra noget, som Erik Ib Schmidt har skrevet. Så vidt jeg ved, har Erik Ib Schmidt ikke altid været tilhænger af de liberale idealer, men jeg synes, han har skrevet noget meget rigtigt i tidsskriftet Uddannelse om disse ting. Han skriver:

„Den vanskelige pædagogiske balancekunst består i at give de unge en positivt værdiladent holdning over for de demokratiske og liberale idealer, samtidig med at der sikres en kritisk holdning og selvstændig stillingtagen og tillige en forstående og tolerant holdning over for andre kultur- og styreformere.“

Jeg mener, det er et rigtigt og væsentligt synspunkt. Erik Ib Schmidt mener endda, at der er tegn på, at dette haster, og jeg tror, at det er noget af det, det også er rigtigt at få med her: de videregående uddannelsers bidrag til holdninger og også i videre forstand menneskelig indstilling.

K. Helveg Petersen (RV):

Nu nærmer vi os noget af det, vi egentlig burde bruge mere tid til. Hr. Træff gjorde den bemærkning, at det kunne ikke nytte noget at tale om livskvalitet. Det må jeg nok sige. Det burde vi nok bruge meget mere tid til, og jeg tror, vi kommer til at diskutere de spørgsmål, når vi vil vove os ind på en overvejelse af andre værdier som alternativ til en fortsat økonomisk vækst.

Hr. Træff var inde på spørgsmålet om EF-kompetencen, og derom vil jeg sige, at forle-

den dag førtes der i Europaparlamentet — jeg var ordfører i den sag — en diskussion om diplomer, eksamensbeviser. Det, Europaparlamentet indstiller, er ganske enkelt, at vi ikke har nogen uniformregler, i al almindelighed vil en akademisk uddannelse accepteret i et land også blive accepteret i et andet, og derfor er de danske uddannelser altså EF-kompetente. Der er problemer i forbindelse med specielle uddannelser, men stort set bliver det linjen.

Et par bemærkninger meget summarisk. Flere har været inde på sammenhæng mellem alle uddannelser. Fru Ritt Bjerregaard startede, og andre fulgte det op. Jeg vil blot sige, at der er ikke nogen tvivl om, at der er et fælles træk i hele den udviklingslinje, der tegner sig, og det er tilnærmelsen mellem institution og omgivelserne. Det er fremmed for os, når vi diskuterer uddannelserne. Det er vi ikke vænnet til, men det begynder jo. I folkeskoledrøftelserne er vi inde på spørgsmålet om, hvordan vi kan gøre uddannelsen mere meningsfyldt ved at sige: ja men de børn, der ikke synes, skolen giver dem noget, må ud og prøve kræfterne og hente erfaringer, og det er just det, der er tale om. Derfor er der ingen modsætning mellem tilægnelsen af praktisk erfaring og kundskaber, for det går hånd i hånd. Dette at tilegne sig erfaringer styrker mulighederne for at få kundskaber. Det var det, hr. Poul Boeg og fru Inger Stilling Pedersen var inde på.

Må jeg om basisuddannelserne sige, at det er ikke muligt for os at komme ind på en lang drøftelse af de ting, som hr. Morten Lange nævnte, alle disse muligheder, disse mange løsninger, der findes for indretning af vore uddannelser. Jeg tror, det er Erik Høgh, der har en artikel i Berlingske Tidende i dag, hvori han siger, at der er en snes millioner forskellige løsninger. Vi kan nok skrælle en del fra, men det afgørende, når vi taler om disse basisuddannelser, er, at vi accepterer, at vi just er begyndt på det. Det er let nok at sige: ja men der er ikke noget virkelig reelt grundlag, vi ved ikke, om de kan bruges. Nej, for vi har ikke drøft-

[K. Helveg Petersen.]

tet det med omgivelserne. Vi har ikke som i andre lande haft en alvorlig diskussion om mulighederne for, at man accepterer uddannelser, der baseres på et par år eller tre, sådan som vi nu vil finde det hensigtsmæssigt. Der kan være grader, der kan være forskel i løbet, alt efter det sigte, man har, men for dem, der ikke har definitivt bestemt sig for, hvor de vil hen, vil det vel være rimeligt at sige: en basisuddannelse på et par år og så praktiske erfaringer. Jeg håber derfor, at hr. Morten Lange med den evne, han har til at omstille sig og til at acceptere moderne synspunkter, vil være meget åben, når vi skal til at drøfte dette nærmere.

Så vil jeg gerne sige, at vi har ikke her drøftet det åbne universitet, men det ligger lige nær ved, at det bliver et emne, vi skal sætte højt på vor dagsorden. Vi kommer ikke uden om at give mulighed for, at folk kan sidde i deres hjem og tilegne sig viden og kundskaber, de behøver ikke nødvendigvis at flytte korporligt hen til en geografisk enhed et eller andet sted, hvorfor skulle de dog det? Der er alle muligheder gennem elektronikken for, at man kan få støtte. Man har åbne universiteter i England, man har det nogle steder i Vesttyskland, man har det i Frankrig, man har det i Østeuropa. Den tanke, som jo er en forlængelse af korrespondancekursus, og som knytter sig helt nøje til fritidsundervisningen, ligger åben for at blive udviklet, udbygget. Det er bare, om vi vil tage fat på det, så vi kan give folk mulighed for at følge med i undervisningen og sætte sig ind i tingene, uden at de nødvendigvis behøver at flytte et andet sted hen. Det er billigere, og det giver helt uanede muligheder. Undervisningen kan være målrettet, men skal ikke nødvendigvis føre til de højere uddannelser.

Der er ét punkt mere, vi ikke har været inde på, men som vi kommer til at se på. Det gælder ikke alene undervisningsudvalget, men også andre udvalg, folketinget og regeringen: hvad vil vi gøre med lønrammerne? De spørgsmål vil trænge sig på, når vi skal diskutere mulighederne for at gennemføre et mere fleksibelt system. Vi kan ikke — det sagde jeg i mit første indlæg, og jeg vil gentage det — regne med at vinde accept for et smidigere system, hvis vi stadig væk fastholder, at man skal have en

bestemt lang uddannelse som grundlag for overhovedet at blive placeret i den økonomiske lønramme. Vi kommer nok i det hele taget til at se på den forskel, vi lønningsmæssigt har institueret i hele vores system, hvis vi vil hindre et pres på de højere uddannelser. Der ligger i virkeligheden vores store opgave. Når vi taler om uligheden og siger, at vi må skabe bedre muligheder for dem, der er socialt svage, så er det rigtigt og retfærdigt, men det betyder bare, at vi flytter skellet, vi har stadig væk et skel, så længe vi har store forskelle lønningsmæssigt. Vi er her inde i nogle problemer, som også trænger sig på i denne sammenhæng.

Til sidst til ministeren, der sagde, at nu skulle der et udvalgsarbejde i gang, så vi kunne se på det: jeg er enig med ministeren i, at vi skal drøfte det i undervisningsudvalget og i andre udvalg, men der er én afgørende ting, og det er, at der opstår mere handlekraft, for der har været masser af udvalg, masser af forhandlinger, masser af betænkninger, masser af skrivelser, og alligevel må vi erkende, at vi ikke rigtig er kommet ind til kernen af de problemer, der foreligger.

Jeg håber, at det er den diskussion og den indsats, der nu åbnes for.

Bendix (KF):

Jeg skal først rette en alvorlig fejl fra første omgang. Jeg brugte udtrykket: efter os syndfloden, og hæftede det på Ludvig XIV, hvilket fik statsministeren til at hviske op til mig: Ludvig XVI. Efter nærmere forhandling er vi nu enige om, at det var Ludvig XV.

Jeg skal dernæst sige til ministeren, at jeg er naturligvis glad for, at ministeren er glad for, at vi alle sammen er indstillet på at drøfte disse ting grundigt i udvalget. Jeg spørger bare i ydmyghed: hvad er det, vi skal drøfte i udvalget?

Vi har haft en af disse redegørelsesdebatter i dag igen, men det, der er allerstørst behov for, er, at vi konkretiserer den videre diskussion omkring disse ting, og det bliver ministerens opgave at komme med såpas konkrete oplæg til folketingets undervisningsudvalg, at vi kan begynde at træffe de beslutninger, som skal træffes på dette område.

Jeg sagde i øvrigt ikke — og det er også

[Bendix.]

et svar til ministeren — at jeg var ængstelig for, at der ikke skulle være korrektionsmuligheder i forbindelse med behovsanalyser og fastlæggelse af kapacitetsgrænser, men jeg slog fast, at jeg fandt det afgørende, at der blev sådanne korrektionsmuligheder.

Jeg takker for ministerens svar på min korte bemærkning. Jeg forstår heraf, at det, det drejer sig om i denne specielle sag, der vedrører cand. mag.erne og gymnasieskolen, ikke er, at der er noget galt med det faglige niveau, men det er det faglige indhold. Jeg kommer nok til at bede ministeren enten nu eller senere om at forklare mig, hvor nøjagtig grænsen går mellem disse to begreber.

Jeg vil dernæst gerne sige et par bemærkninger i relation til det, hr. Morten Lange sagde. Som andre ordførere fandt jeg også hr. Morten Langes tale interessant — erfaren mand er som bekendt god at gæste — men samtidig vil jeg dog føje til, at blufærdighed karakteriserer jo hr. Morten Lange. Hr. Morten Lange skjulte sig bag mange forsirede vendinger, og det er dem, jeg vil prøve at beskæftige mig en smule nærmere med.

Det første, jeg godt vil tage op, er hr. Morten Langes sædvanlige skepsis over for dette at foretage målbeskrivelser i forbindelse med forskellige uddannelser. Hr. Morten Lange og jeg har flere gange strejft dette problem, men et sted i sin tale siger hr. Morten Lange, at det er uhyre vanskeligt, ja, nærmest umuligt. På et senere tidspunkt i sin tale går hr. Morten Lange positivt ind på muligheden for at foretage målbeskrivelser i forbindelse med de enkelte uddannelser. Derfor vil jeg gerne spørge hr. Morten Lange direkte: mener hr. Morten Lange ikke, at det er muligt, hvis man gør sig tilstrækkelig meget uløjlighed, relativt præcist at definere, hvad det er for et mål, man ønsker opfyldt med en bestemt uddannelse, og hvad det er for et fagligt indhold og et fagligt niveau, man ønsker tilgodeset?

Hr. Morten Lange var inde på en række interessante bemærkninger om basisuddannelserne, og essensen i disse bemærkninger var, at basisuddannelser bare er blevet en overskrift; der findes en lang række forskellige basisuddannelser, hvad mener vi egentlig med det, når vi siger det? Jeg kan være enig med hr. Morten Lange i, at der findes en række forskellige basisuddannelser, men

jeg vil så godt i den forbindelse spørge hr. Morten Lange, om han ikke mener, at det vil være hensigtsmæssigt, når man gør forsøg med basisuddannelser, som man gør ved Roskilde universitetscenter, og som man forbereder ved Ålborg universitetscenter, at man så gør dem så forskelligartede som muligt i forhold til hinanden for derved at udvikle et forsøgsresultat, ud fra hvilket vi kan træffe videre beslutninger.

Hr. Morten Lange var inde på, at basisuddannelser var 2-årige ved Roskilde universitetscenter, ville blive 1-årige ved Ålborg universitetscenter, men også kunne være 3-årige f. eks., og nævnte i den forbindelse tanken om i Danmark at introducere, hvad man har i de angelsaksiske lande, en såkaldt bachelorgrad, en mellemlang akademisk uddannelse. Jeg forstod ikke rigtig, hvad hr. Morten Lange egentlig mente med sin omtale af bachelorgraden. Mente hr. Morten Lange, at det var et forsøg værd at gå ind på basisuddannelser af 3 års varighed, som så i realiteten blev en introduktion af bachelorgraden i det danske undervisningssystem? Mit parti har adskillige gange beskæftiget sig med dette og finder, at det ville være meget rimeligt at gøre et sådant forsøg, og da vi jo er enige om, at ved de øvrige uddannelsesinstitutioner, bortset altså fra Roskilde universitetscenter og Ålborg universitetscenter, er der også behov for en række eksperimenter, kunne man jo, hvis der kunne opstå enighed omkring dette, introducere ved de såkaldt mere traditionelle universiteter en sådan bachelorgrad. Hvordan forholder hr. Morten Lange sig til det?

Sluttelig rejste hr. Morten Lange spørgsmålet om adgangsbegrænsning, og her vil jeg tillade mig at citere fra hr. Morten Langes tale. Den var et mesterværk af forsiring, og det var svært at finde meningen, men hr. Morten Lange sagde:

„Dér kan man selvfølgelig sige, at det må folk selv om, om de vil tage risikoen, men det kan jo være lidt dyrt for staten, og det er jo også en skuffelse for den enkelte, hvis man har fået en uddannelse og det så viser sig, at den er ubrugelig. Og dér har samfundet jo en nederdrægtig forpligtelse og en nederdrægtig vanskelighed.“

Og lidt længere henne i talen:

„Se, hvis vi nu havde været lige så kloge

[Bendix.]

på verdens træskhed, som vi er nu, så havde vi altså . . .“ (*Afbrydelse af formanden*).

Formanden korrigerer mig og siger, at strengt taget må jeg ikke citere fra dette føreløbige referat, og jeg beder formanden undskylde. Men må jeg færdiggøre citatet, da jeg nu er i gang med det?

Formanden:

Ja, ja, da det nu er sket.

Bendix (KF):

Videre sagde altså hr. Morten Lange:

„Se, hvis vi nu havde været lige så kloge på verdens træskhed, som vi er nu, så havde vi altså lavet nogle mekanismer for 5-6 år siden. Det havde virket på produktionen i dag. Så havde vi jo altså været vældig kloge.“

Hr. Morten Lange, hvad ligger der egentlig i disse formuleringer? Er det ensbetydende med, at vi i fællesskab kan forhandle os frem til en måde at lave disse adgangsreguleringer på, så vi på den måde kan møde verdens træskhed med forstand?

Ingolf Knudsen (CD):

Jeg vil også i mit indlæg begynde med hr. Morten Lange. Hr. Morten Langes indlæg her i dag mindede mig om den muntre konfirmands muntre selskabstale, helt blottet for indhold, uden antydning af alvorlige overvejelser med hensyn til den fremtidige uddannelsesstruktur, ligesom talen var fuld af selvmodsigelser. Da vi ikke må citere her, kan jeg kun bede interesserede om senere at finde talen frem i fortryk eller senere tryk og konstatere dette ved gennemlæsning.

Men jeg kan da sige, at hr. Morten Lange i sin indledning var inde på nogle ting, som jeg havde sagt, og bl. a. ironiserede over, at jeg antydede, at det var væsentligt for vore uddannelser, at der blev formuleret en målsætning for disse. Senere i sin tale kom hr. Morten Lange ind på, at hvis man mødte nogen, som ville tale med én om basisuddannelser, så skulle man se på vedkommende og sige: hvad er formålet, og hvad er indholdet? Og hvis det ikke netop i denne forbindelse var en formålsformulering, hr. Morten Lange efterlyste, så ved jeg ikke rigtig, hvordan jeg skal opfatte det, der blev sagt.

Det kan selvfølgelig være på sin plads at få hold på, hvad man mener, når man taler om en målsætning, og det kan da være meget rimeligt, at jeg her giver min egen formulering af en sådan. Det er nu ikke helt rigtigt, at det er min egen, jeg må henholde mig til, hvad andre har sagt om det, men det er noget, jeg er enig i, og min kilde er professor Erik Johnsen og hr. Børge Johansen, som i Erhvervsøkonomisk Tidsskrift om langtidsplanlægning giver følgende formulering af en målsætning:

„En eksakt formulering af et kompleks bestående af realistiske og operationelle delmål, der udtrykker ønskerne hos et flertal af interesserede“

Ud fra det udgangspunkt, jeg har taget, er interesserede altså i dette tilfælde samfundet, og det er repræsenteret her i denne sal.

Fru Ritt Bjerregaard var inde på, at socialdemokratiet mener, at styrelsesloven ikke skal ændres igen. Fru Ritt Bjerregaard efterlyste, at nye partier også anerkender det arbejde, der er foregået her på stedet. Det er da rimeligt, at man anerkender arbejdet, men jeg synes, det må være lige så rimeligt, at man, hvis man erkender, at det arbejde, der er udført, ikke synes at være godt nok eller oven i købet, hvad nogle antyder, skadeligt, så allerede på nuværende tidspunkt standser op og ser på det, inden det, som man har sat i gang, eventuelt forvolder mere skade, end der er sket.

Fru Ritt Bjerregaard antyder, at jeg ikke skulle have sat mig ind i materialet, når jeg kan påstå, at måldebatten og debatten i folketinget i det hele taget ikke har koncentreret sig nok om, hvad vi vil med vore uddannelser. Jeg må indrømme, at det har jeg ikke kunnet finde ret mange steder. Jeg har i hvert fald aldrig set en formulering af politikernes klare stillingtagen til det, man sætter i gang. Hvad er f. eks. målformuleringen for vore videregående uddannelser? Hvad vil vi med dem? Hvem træffer bestemmelserne om studiernes indhold? Det kunne jeg godt sige en del om. Og hvilke politiske beslutninger lå f. eks. til grund for starten af Roskilde universitetscenter? Der forelå nogle generelle beslutninger, men i hvert fald ikke nogen beslutninger om mål og indhold.

Hr. K. Helveg Petersen medgav mig,

[Ingolf Knudsen.]

synes jeg, at vi måtte i gang med en drøftelse af målsætningen. I sit sidste indlæg sagde hr. K. Helveg Petersen, at vi måtte ind til kernen af problemerne, og antydede, at det var nødvendigt, fordi problemerne er så kompleksfyldte, som de er. Deri er jeg helt enig. Jeg mener, at det er dér, vi må sætte ind, og vi må forsøge, så svært det end er, at komme ind til disse problemer og få dem analyseret og få stillet nogle retningslinjer op for det arbejde, som vi ønsker at udføre, og for hele vort uddannelsessystem. Det er også derfor, jeg bl. a. har været med til at tage udspillet her for at få denne debat i gang. Jeg er på baggrund af hr. K. Helveg Petersens indlæg overbevist om, at vi kan komme ind i en samtale om fornuftige løsninger, og jeg tror, vi kan arbejde os frem til et godt resultat.

Hr. Bendix' udgangspunkt i første indlæg var dette, at lykkes det os ikke at få styr på landets økonomiske situation, var denne debat i dag overflødig. Jeg vil vende problemet om og sige, at lykkes det os ikke at få orden på vores uddannelsessystem, så lykkes det os måske heller ikke at få orden på vores økonomiske situation. Jeg mener, disse ting er så nært forbundet, at hvis man sætter ind her såvel som andre steder, kan man måske være med til at løse nogle af disse problemer.

Hr. Bendix var også inde på, at man skulle udforme nogle generelle retningslinjer, og det vil i realiteten sige det samme, som at vi må til at tale om målsætning, ligesom hr. Bendix sagde, at styrelsesloven i løbet af relativt kort tid burde tages op til revision. Så er det et spørgsmål, om vi kan finde ud af, hvad relativt betyder i denne forbindelse.

Morten Lange (SF):

Når nu hr. Ingolf Knudsen har fået læst min tale en gang til, er der måske nok nogle ting, jeg ikke nødvendigvis skulle gentage for ham, men der var noget, jeg skulle uddybe, fordi det er et svært emne. Det er i øjeblikket meget universitetspædagogisk fremme at snakke om målbeskrivelser, delmål, studieformål og studiemål. Det er en meget, meget vanskelig problematik, hvor vi næsten ingen erfaring har. Nogen har forsøgt sig, og forsøgene er næsten alle sammen i øjeblikket af den karakter, at enhver

tænksom lærer efter at have fået det stykke papir i hånden kan spekulere på: hvordan får jeg nu min på forhånd kalkulerede uddannelse til at svare til målbeskrivelsen uden at lave noget om? Og denne opgave vil næsten altid være let.

Det kræver en ganske forbløffende ekspertise at lave en målbeskrivelse, som er holdbar over for dem, som skal leve under den. Derfor: når man letfærdigt påstår, at dette er en opgave for folketing og regering at sætte sig til, så vil jeg meget fraråde, at man starter en sådan interessant proces. Det er noget, som man rundt omkring i studierne arbejder med for at se, om man kan finde nogle modeller, og det er på et meget, meget famlende trin i øjeblikket. At sige, at nu skal det straks hæves op til det højeste beslutningsplan, vil blot føre til nogle tomme beslutninger, som vi ikke har meget brug for.

Det drejer sig også om at se det i forhold til den målsætning, jeg snakkede om, og som naturligvis var noget mere bundet til denne jord, nemlig: f. eks. hvad læreruddannelserne angår, hvad er det så for en skole, vi skal uddanne til? For derom vil dette folketing træffe beslutninger en skønne dag, eller hvis det ingen beslutninger træffer, er det også en målsætning. Det er ganske enkelt, at det naturligvis er målet med en læreruddannelse, at den på rimelig måde skal passe til den skole, hvori flertallet af disse lærere skal virke. Det er den overordnede beskrivelse, men vi har bare ikke beskrivelsen af denne skole. Vi ved ikke, hvad det er for en skole, vi skal have i firserne. Vi har nogle planer. Vi er kommet et stykke vej. Men det første led i en hvilken som helst målbeskrivelse er den definition, og når vi har den, kan vi komme nogle led videre. Så hvis hr. Ingolf Knudsen mener, at folketinget skal komme med det første led i målbeskrivelsen, nemlig ved at stikke hovedlinjerne af for skolens system, så er vi enige. Det var nemlig det, jeg sagde. Hvis han mener, vi skal lave nogle interessante målbeskrivelser for studiernes niveau og indhold uden at have denne forudsætning klar, så synes jeg, hr. Ingolf Knudsen skulle beskæftige sig med det, så spilder han ikke tiden på andre og vigtigere ting. Så meget om det.

Der er også et par andre af ordførerne, der har talt om målbeskrivelser. Jeg tror,

[Morten Lange.]

Jeg har talt tilstrækkelig præcist om det. Det drejer sig først og fremmest om at beskrive de arbejdspladser, man skal tilpasse sig. Og det er jo noget, som er interessant. Jeg kan lige hjælpe hr. Bendix med det spørgsmål. Cand. mag.-uddannelsen stiler i dag ikke ensidigt mod den højere uddannelse eller skolerne, men mange andre fakulteter, og det, som var blevet nævnt, var, at hvis man f. eks., hvad der kan være god grund til, havde en cand. mag.-eksamen i spansk med fransk som bifag, så kunne man ikke lige gå ud i skolen og sige: goddag, kære venner, kan jeg ikke blive ansat? For sådanne lærere er der ikke ret meget brug for. Der er brug for nogle få stykker på nogle handelshøjskoler, og så er der dermed ved at være udsolgt. De andre eksempler er tilsvarende. Man kunne nævne et glimrende fag som biokemi. Det skal files vældig godt til, før det er skoletilpasset, og det er der ikke noget ondt i. Man skal bare være klar over, at det var det, der blev sagt, og ikke noget om en niveausænkning, som betød, at man skulle eksaminere den enkelte for at se, om han nu også havde lært noget. Det er et spørgsmål om fagsammensætningen.

Og så kom vi altså ind på det her med basisuddannelserne, hvor nogle påstod, at jeg var imod, og andre vistnok har forstået, hvad jeg sagde. Der er adskillige muligheder. Den, man i øjeblikket stiler efter, nemlig den 2-årige basisuddannelse, er, efter hvad jeg kender til den, den sværeste. Den er jeg derfor ikke så forfærdelig meget tilhænger af. Det er muligt, den kan bruges på det samfundsvidenskabelige område, det tør jeg ikke benægte, noget kunne tyde på det. De fleste andre steder kan den nok ikke. Så siger vi: så har vi to muligheder tilbage. Vi har en 1-årig uddannelse, den laver man et eksperiment med i Ålborg, og det synes jeg er fornuftigt; lad os se, hvad vi kan bruge den til. Det er en god formel for at prøve på at dække det vanskelige år, som indgangen til al højere uddannelse synes at være. Det synes simpelt hen at være svært. Folk løber rundt som en flok lopper det første års tid, fordi de ikke rigtig ved, hvad det er, de er gået ind til. Vi kan hjælpe meget på det, også ved en bedre studievejledning og ved at sætte meget bedre materiale ud om, hvad studierne egentlig er. Men tilbage bliver, at

det nok vil bestå alligevel, at det er svært. Derfor kunne det godt tænkes, at tanken om en 1-årig basisuddannelse vil vise sig at være særdeles solid. Den har været ude i nogle versioner. Somme tider kaldes den studieskole, og den har været kaldt forskellige andre ting. Det er en idé, jeg er tilhænger af, at den prøves, for at jeg kan se værdien i den.

Vi har så bachelorproblemet. Det har aldrig været meget inde i debatten i Danmark. Det forudsætter, at vi går over til den amerikansk-engelske opbygning. Vi har næsten ingen forarbejder gjort, så jeg skal i dag ikke sige hverken præcis ja eller præcis nej. Jeg siger bare, at det er en interessant struktur, den hører med i debatten, og den har den fordel, at den kan gøres direkte erhvervskompetencegivende, hvilket er betingelsen for, at en basiuuddannelse af den længde har nogen mening. Men altså til hr. Bendix kun et forbeholdent ja, for jeg kender ikke nok til strukturens mulighed i den danske regie endnu. Når jeg engang er blevet lidt klogere, skal jeg gerne gå videre i min bedømmelse. Jeg tror heller ikke, hr. Bendix vil gå videre i dag.

Chr. Christensen (KrF):

Fru Ritt Bjerregaard havde en venlig bemærkning angående mit indlæg. Det har jeg taget til efterretning. Men jeg vil erklære mig meget uenig i den betragtning, som fru Ritt Bjerregaard så fortsætter med, at nye partier eventuelt ikke skulle vise respekt for det arbejde, der tidligere er udført her i tinget. Jeg kan da sige, at mit parti har den største respekt for det arbejde, der er udført her i den foregående samling, såvel som vi har respekt for det arbejde, vi selv er med i i denne samling. Men denne respekt må ikke føre til, at folketinget lukker øjnene, hvis man opdager, at et lovforslags gennemførelse har ført til et forkert resultat. Det er jo netop det, der skaber afstanden mellem folketinget og befolkningen.

Den debat, der har været ført i dagspressen, specielt i Politiken, B.T. og Kristeligt Dagblad, af såvel studenter, kandidatstipendiater og lektorer som professorer og i konsistorium på Københavns universitet angående styrelseslovens indflydelse på sænkningen af det faglige niveau gennem studienævnets beslutningsprocesser, tyder i alt fald ikke

[Chr. Christensen.]

på, at den sag, jeg har rejst her, kan affærdiges med en flot bemærkning. Vi er nødt til at tage disse problemer op til alvorlig overvejelse.

Og så vil jeg gerne sige til ministeren, at jeg har med stor sympati set de tanker, der er fremsat i redegørelsen om de erhvervsfaglige uddannelser, der er forbundet med en prestige, der ligger langt under den, som den akademiske uddannelse er forbundet med. Vi må rette på disse forhold. Det kunne måske gøres som antydnet af en tidligere ordfører herfra ved at se på lønforholdene i de stillinger, der forudsætter akademisk uddannelse.

Jeg vil også godt rejse det spørgsmål, om ikke det er nødvendigt, at vi kommer til at vurdere, om nye uddannelser skulle ind i systemet. Det kunne f. eks. være på edb-området, hvor man kunne gå i samarbejde med de højere læreanstalter.

Jeg er meget enig i de betragtninger, der er fremkommet fra hr. Poul Boegs side angående det uheldige i den nedvurdering af de eksakte kundskaber, der i øjeblikket er på mode. Det tvinger måske også erhvervslivet over i selvstændige prøveformer, som man næppe kan være interesseret i. Men såfremt de faglige kvalifikationer hos de folk, som de skal ansætte, ikke er til stede, så befordres jo netop denne udvikling. Jeg vil i den forbindelse gerne takke for ministerens positive udtalelser herom og også for de bemærkninger, der er fremsat angående muligheden for, at man kan gå ud af en uddannelse og ud i erhvervslivet og eventuelt komme tilbage med den viden og erfaring, man så har fået, og bygge positivt oven på den tidligere uddannelse.

Jeg skal slutte disse bemærkninger af med at sige, at vi i denne debat om de højere uddannelser ikke må glemme at tænke på den uddannelse på det almene plan, som foregår inden for folkeuniversiteterne og på aftenhøjskolerne rundt omkring i kommunerne. Den danske folkehøjskole spiller også stadig væk heldigvis en rolle i den folkelige uddannelse. De bør næppe glemmes i denne vældige debat om de højere uddannelser.

Freddy Madsen (DKP):

Indledningsvis vil jeg gerne blande mig i

den debat, som kort har været her omkring den indflydelse, som EF har i denne situation. Hr. Træff mener, at vi i højere grad skal skele til den side og tilpasse os de krav, som EF stiller, mens hr. K. Helveg Petersen siger, at det er overladt til medlemsstaterne. Jeg er tilbøjelig til at give hr. K. Helveg Petersen ret, men det er jo ikke alene et spørgsmål om, hvad man er tvunget til, men også et spørgsmål om, hvad man faktisk er villig til. Her synes jeg, det kan være interessant at se lidt på, hvad der faktisk forventes af EF i denne forbindelse. I et udkast fra Kommissionen til aktionsprogram for videnskabeligt og teknologisk samarbejde af 25. juli 1973 står der vedrørende harmoniseringen af medlemsstaternes nationale aktiviteter på grundforskningens område følgende programerklæring:

„Grundforskning udgør almindeligvis kilden til nye kundskaber og er det teoretiske grundlag for anvendt forskning . . . Grundforskningen er en hovedfaktor for teknisk, socialt og kulturelt fremskridt.

Dynamikken, niveauet og omfanget af grundforskningen har afgørende indflydelse på Fællesskabets evne til at overkomme fremtidens opgaver og til at fastholde sin plads i verden og i et samfund i hurtig udvikling. Grundforskningens fremme udgør derfor et anerkendt mål for medlemslandenes nationale politik på det videnskabelige område.

Det er nødvendigt for Fællesskabet at udbyde samarbejdet mellem medlemslandenes forskere på dette område for at få størst muligt udbytte af det potentielle, der kommer ud af et effektivt samarbejde mellem forskere, for så vidt som muligt at fremme anvendelsen af fremmede midler og for at skabe et optimalt skabende klima i Fællesskabet.“

Det lyder alt sammen såre uskyldigt. Men jeg synes også, det er nødvendigt at gribe tilbage, som man jo må, i baggrundsstoffet for at se, hvordan sådanne Kommissionserklæringer kommer til verden, og de bygger på en rapport, som er udarbejdet af Kommissionsmedlem Ralf Dahrendorf i maj 1973. Han udtrykker tingene noget mere klart, idet han siger:

„Iværksættelse heraf“ — altså en fælles grundforskningspolitik — „skal bidrage til udviklingen af et dynamisk europæisk er-

[Freddy Madson.]

hvervsliv og samtidig til opnåelse af et mere menneskeligt europæisk samfund.“

Bortset fra de pæne ord om det menneskelige samfund, som vel alle kan tilslutte sig, er det altså klart, at hovedmålet er det dynamiske europæiske erhvervsliv.

Han siger videre i sin rapport:

„Mange problemer i forbindelse med den generelle politik på det videnskabelige område som f. eks. diskussionen om videnskabens offentlige finansiering og frihed, forholdet mellem forskning og undervisning på universiteterne, tendensen til en stærkere demokratisering af den politiske beslutningsproces på det videnskabelige område og i den videnskabelige forskning drøftes i medlemsstaterne“.

Ja vist, det drøftes i medlemsstaterne, det var derfor, jeg gav hr. K. Helveg Petersen ret, men det er faktisk den debat, vi er i gang med, og som sædvanlig viser vi vores vilje til også på det område at være overordentlig forekommende over for de vink, der gives fra De europæiske Fællesskaber.

Jeg vil gerne sige til undervisningsministeren, at hvis hun nøjere vil studere, hvad jeg faktisk har sagt, så har jeg ikke påstået, at de langvarigt uddannede ikke skulle have ansættelse i den private sektor. Det ville være en noget mærkværdig opfattelse, så længe vi lever i et privatkapitalistisk samfund. Men hvad jeg har sagt, og hvad jeg stadig mener er det afgørende forkerte sigte i det, der her lægges op til, er, at uddannelserne først og fremmest skal indrettes efter, at det er det private erhvervslivs behov, der skal tilgodeses, at man altså vil målrette uddannelserne i retning af at tilgodese, hvad det private erhvervsliv ønsker. Det er da klart, at man må have de færdigheder og de kundskaber, man skal bruge i det erhverv, man eventuelt får, men det er lige så nødvendigt, at uddannelserne indrettes således, at de samtidig giver for det første den brede udvikling af erkendelsen, der er nødvendig i det samfund, vi lever i, og dernæst de muligheder, som menneskene skal have for også at leve et rigt liv uden for det erhverv, som de er tvunget til at eksistere af.

Så vil jeg gerne notere med tilfredshed, at den eneste her i debatten i dag, som har taget den gamle traven om marxismen på universiteterne op, er hr. Chr. Christensen.

Det eneste, han havde at fremføre, var igen Erling Olsen og alt det, vi hørte sidste gang, og det er der svaret på, men jeg noterer dette med tilfredshed, fordi det viser den armod i kilderne, man faktisk har, når man skal føre den ting frem.

Så til slut til hr. Bendix og andre, som har talt om, at det var nødvendigt at ændre på styrelsesloven, ja, hr. Bendix fremførte et citat, der rent ud siger, at så længe studenterne vil indrette sig efter det, der er gældende på bjerget, kan de godt have medbestemmelse, men ellers må det afskaffes, vil jeg sige, at i et samfund, hvor kun 5 pct. fra den laveste sociale klasse kommer på de højere uddannelsessteder — 95 pct. kommer fra den del af befolkningen, der er stærkest i vores land — må det faktisk være en eventyrlig falliterklæring over for sine egne unge at skulle sige, at i dette det bedste og frieste af alle samfund er man ikke i stand til at styre sin egen ungdom så meget, at man kan give dem 50 pct. medbestemmelse.

Flygaard (DR):

Jeg vil gerne takke ministeren for tilsagnet om at ville søge handelsskolen sidestillet med andre skoleformer med hensyn til at få stillet bøger til rådighed. Jeg tror imidlertid, at det haster med en ligestilling i denne sag, især hvis man — og det har jeg egentlig forstået er regeringens indstilling — tilstræber en vis ændring af det studiemæssige tyngdepunkt.

Ministerens gjorde et par bemærkninger om de alternative læreruddannelser. Jeg skal ikke her knytte mange yderligere bemærkninger til dette spørgsmål, men bare udtale et ønske om, at der må komme noget positivt ud af det, om end det ikke ligefrem vil ske her og nu, så dog inden for en overskuelig fremtid, og at det også må få et mere konkret indhold. Så kan vi jo håbe på, at der kommer noget positivt ud af det. Jeg tror i høj grad, man har behov for i et samfund, hvor strukturen har ændret sig meget kraftigt og formentlig også i den nærmeste fremtid vil ændre sig meget kraftigt, at søge nye veje.

Hr. Tråff gjorde nogle bemærkninger til mig, som jeg, hvis jeg skal være helt ærlig, ikke rigtig forstod meningen med. Enten har hr. Tråff ikke hørt, hvad jeg sagde, eller også har han ikke forstået, hvad det egent-

[Flygaard.]

lig var, jeg sagde. Jeg har udtalt mig meget positivt om såvel den samfundsmæssige som den offentlige og den private forskning og ment, at de godt kunne arbejde side om side.

Jeg skal gøre et par bemærkninger omkring uddannelsespolitikken, set i en større sammenhæng. Der er ingen tvivl om, at man ikke kan vurdere uddannelsespolitikken isoleret og selvstændigt. Man må se den passet ind i et samfundsmæssigt mønster, hvor uddannelsespolitikken altså bliver en del af dette samlede mønster. Vi skal altid være åbne over for at gå nye veje i uddannelsespolitikken, men når der bliver fremsat synspunkter om et åbent universitet, når der bliver fremsat synspunkter om, at man også igennem radio og fjernsyn har mulighed for at gå nye veje, så vil jeg alligevel gerne pege på et forhold, jeg tror i høj grad er afgørende. Det er, at de dygtigste altid vil kunne klare sig, uanset hvilken uddannelsesform, hvilken uddannelsesvej de vælger, men kommer vi til den lidt svagere stillede studerende eller elev, så tror jeg i høj grad, at den pågældende vil have behov for en mere direkte støtte. Så tror jeg ikke, at selvstændigheden i alle tilfælde slår til. Jeg nærer ingen tvivl om, at et virkelig frit studium, hvor man kan gå og komme, som det passer én, nok vil give det største udbytte til den, der er bedst kvalificeret, men hvis det er således, at også den svage skal have mulighed for at få lidt ud af det, så må der også være en vis linje, så må der også være visse mere faste retningslinjer i uddannelsespolitikken.

Edele Kruchow (RV):

I anledning af fru Hanne Reintofts udtalelser om diskrimineringen inden for uddannelserne, når det drejer sig om kvinderne, så synes jeg, det skal siges her i dag, at når kvinderne på arbejdsmarkedet udgør den største gruppe inden for de lavtlønnede, så skyldes det ikke uddannelsen, som den tilbydes ungdommen i dag, for her er der

stort set ligestilling. Problemerne ligger især inden for de aldersgrupper, der efter at have været hjemmearbejdende en årrække søger ud på arbejdsmarkedet og måske ikke har anden skoleuddannelse end 7 år, der så ligger årtier tilbage. Hvis man derfor vil gøre noget for at rette op på diskrimineringen, når det drejer sig om kvinderne, så er det for disse kvinder, der skal laves efteruddannelse og voksenuddannelse i tilstrækkeligt omfang, og som er tilstrækkelig tiltrækkende, og som derfor kan gøre, at de føler sig tilfredse på arbejdsmarkedet.

Hanne Reintoft (DKP):

Nu kan man jo prøve at bortforklare mange ting, men der er noget, der ikke kan bortforklares, nemlig det, der sker ude i virkeligheden, og de tal, der ligger både om den sociale diskrimination og om kvindediskriminationen med hensyn til vores uddannelsespolitik, taler for sig selv, og de er jo dokumenteret i det ene materiale efter det andet.

Ministeren prøver at klare problemet med de sociale skel ved at sige, at det ikke er de økonomiske vanskeligheder. Det ved vi ikke noget som helst om, tværtimod. I den undersøgelse fra socialforskningsinstituttet, vi begge to talte om, siges det jo netop, at for 57 pct. af de børn, der kommer fra ufaglærte arbejderhjem, er det, der tynger mest, økonomien. Hvis man kender lidt til de vilkår, det giver at leve under lavtlønsforhold, så giver det sig selv, at økonomien presser, og det giver sig selv, at et barn fra et så beskedent udrustet hjem føler en betydelig større angst for at pådrage sig en kæmpegæld. Alle vi, der har nogen tilknytning til dansk arbejderklasse, ved, at man er meget, meget mere bange for en gæld på 20.000-30.000 kr., når man kommer fra et lavtlønsmiljø, end når man ved, far har dem i banken.

Men skulle vi nu sige, det ikke var økonomien — vi kunne jo først prøve at løse de økonomiske problemer og så se, om det ikke også hjalp på det kulturelle — så prøver ministeren at klare den med at sige: det er

[Hanne Reintoft.]

kulturelle barrierer. Det tyder på lidt manglende kendskab til det, der sker ude i virkeligheden, men må jeg så få et svar fra ministeren på dette: hvad har man tænkt sig at gøre for at hjælpe på de kulturelle barrierer? Det nytter ikke noget bare at give dem skylden.

Fru Ritt Bjerregaard modsagde sig selv så meget, at det er lidt svært for mig at svare. Først tog hun helhedsplanen og citerede noget om, at kvinderne hørte til den svageste gruppe, der nok vil blive ramt af ledighed. Ja men her var da endelig et punkt, hvor vi kunne gøre noget, for i og med at den offentlige sektor antager mange akademikere, så kunne vi jo netop dér kæmpe mod kvindediskriminationen. Regering og statsmagt har da direkte indflydelse på, at vi ikke overfører den i selve ansættelsesproceduren. Men et øjeblik efter sagde fru Ritt Bjerregaard, at det var stygt af mig, at jeg troede, det var kvinderne og ikke mændene, der blev hjemme, når de fik børn. Og hvis man argumenterer for, at det er dem, der ikke kan få job, så er det jo nu nok også dem, der bliver hjemme. Men det er jo igen, selv om jeg er den første til at beklage det, virkeligheden i det danske samfund, at det først og fremmest er kvinderne, der ikke kommer i gang, når de har færdiggjort deres uddannelse.

Jeg ved ikke, hvorfor socialdemokratiet i sin tid nedsatte en kvindekommission, for man har aldrig brugt det meget værdifulde materiale, der kom, men hvis man satte sig lidt ind i kvindekommissionens betænkning om kvindernes uddannelse, så ville man se, at der er et glimrende materiale både om de politiske og økonomiske og psykologiske aspekter ved det specielle kvindeproblem, vi har. Det var dog væsentligt at tage det med ind i vores debat her.

Til fru Edele Kruchow må jeg sige, at jeg har stor medfølelse med de mange midaldrende kvinder, der ikke kan få job, men hvis man prøver lige at se f. eks. på tilgangen af kvindelige læringe, så vil man sandelig se, at det også i meget høj grad er de unge kvinder, der rammes af manglende uddannelse. Hvis vi skal slå det hele sammen, så er det jo netop pigen fra arbejderhjemmet, der er allermost ramt i vores uddannelsessystem, for hun er nemlig den, der så godt som

ingen højere uddannelse får. Der er en Else Høytrup, der har arbejdet vældig godt med dette problem ved Københavns universitet. Der er næsten ingen arbejderpiger på vores universiteter.

Man kunne dog forlange af den stribe kvindelige ordførere, vi har her, og ministeren med, at man havde en smule omhed og omsorg for sit eget køns problemer i hele vores samfund, som vi har dokumenteret med tørre tal.

(Kort bemærkning).

Edele Kruchow (RV):

Ganske kort til fru Hanne Reintoft: jeg gik ikke ind i spørgsmålet om social diskriminering i almindelighed. Jeg ville blot understrege, at for de unge i dag er den ikke større, når det drejer sig om piger, end når det drejer sig om drenge. Når det drejer sig om kvinderne, ligger det i de aldersgrupper, jeg taler om.

(Kort bemærkning).

Morten Lange (SF):

Ja, det er mest for at få spurgt ministeren, om hun efter denne debat mener, at hun er blevet klogere, hvad angår adgangsbe-grænsning. Hun beder i sin redegørelse, om de restriktioner på adgangsbe-grænsning, som folketinget tog med sig, dengang man vedtog den pågældende lovbestemmelse, må blive hævet. Jeg har i mit indlæg sagt, at jeg synes, det vil være uklogt, for kun meget drastiske foranstaltninger vil få den virkning, der derefter vil være tale om. Justeret til det system, vi har i øjeblikket, skulle man derimod nok kunne leve med en punktvis 1-årig adgangsbe-grænsning.

Jeg vil gerne vide, om ministeren har gjort sig præcise forestillinger, om hun i denne debat har fået noget at vide, der tyder på, at en mere generel adgangsbe-grænsning kunne lade sig gøre med noget fornuftigt økonomisk, menneskeligt, studiemæssigt eller andet resultat.

Hr. Brøndlund Nielsen synes, jeg ikke var revolutionær nok, det er da altid hyggeligt. Jeg vil blot dertil sige, at hvis man skal være revolutionær på uddannelsesområdet i Danmark, så skal man først og fremmest være interesseret i at få seminarierne indpasset i et skikkelig undervisningssystem.

[Morten Lange.]

Det er jeg, og det synes ikke rigtig at være sådan urevolutionært i denne sal.

Bracher (KrF):

Jeg har lagt mærke til, at når fru Hanne Reintoft vil fremhæve sine påstande, så prøver hun altid at underbygge dem med tal, og tal er farlige at arbejde med. Statistik ved vi ofte er en halv løgn. Det er ikke helt sikkert, at tallene viser det, der er rigtigt. Min erfaring er i alt fald gennem et langt skoleliv, at adskillige arbejderbørn er kommet ind ved universiteterne og ved seminarierne og har fået en uddannelse i større antal end børn fra embedsmandshjem o. lign. Jeg har i alt fald rent erfaringsmæssigt den opfattelse, at det ikke betyder så forfærdelig meget.

Når det gælder min egen stilling, vil jeg da sige, at jeg selv er fra et arbejderhjem, og at jeg i 1930'erne, hvor arbejdsløsheden var så stor, dog trods alt fik en uddannelse ved mine forældres og et par søskendes hjælp, og det er i alt fald en sund måde at få det på. Det er ikke altid, man får det sunde givet. Vi har jo været ude for her i den senere tid, at man er kommet med krav og krav og krav fra studerende. Det er ikke den sunde baggrund for livet, man får. Det er bedre, at man arbejder sig til det.

(Kort bemærkning).

Ritt Bjerregaard (S):

Nej, fru Hanne Reintoft, jeg modsagde såmænd ikke mig selv særlig meget i det, jeg sagde her i anden omgang. Det, jeg prøvede at understrege, var, at det havde været mere udbytterigt, hvis fru Hanne Reintoft havde brugt helhedsplanen og overvejelserne heri, fordi de også omtalte nogle af de problemer, som fru Hanne Reintoft var inde på. De gjorde det på en noget anden måde, og derfor havde det været spændende med en konfrontation af de synspunkter, der her var tale om. Så påviste jeg i øvrigt, at fru Hanne Reintofts argumentation i forbindelse med studiestøtten var ulogisk.

Så også et par enkelte bemærkninger til hr. Chr. Christensen og hr. Ingolf Knudsen, der begge var inde på mine bemærkninger vedrørende styrelsesloven og de nye partier og mulighederne for at ændre det, vi den-

gang havde vedtaget. Jeg vil gerne igen understrege, at folketingets partier i enighed vedtog styrelsesloven i sidste samling med den bestemmelse, at den skulle træde i kraft senest den 1. september 1974. Den nye lov er altså ikke trådt i kraft endnu alle steder, og den debat, der nu har været ført, blev også ført, før loven blev vedtaget.

(Kort bemærkning).

Bendix (KF):

Jeg vil godt fortsætte min meningsudveksling med hr. Morten Lange en stund endnu. Det er jo som at være kriminolog at lytte til hr. Morten Lange, men jeg tror, jeg har forstået hr. Morten Lange ret, for så vidt angår adgangsbegrænsningsproblematikken, hvis jeg siger, at det, der var hr. Morten Langes opfattelse, var, at en adgangsbegrænsning med brask og bram på nuværende tidspunkt vil hr. Morten Lange ikke anbefale, men hr. Morten Lange vil godt på 1-årig basis medvirke til, at vi bruger de styringsinstrumenter i forbindelse med adgangsbegrænsning, som vi allerede har på nuværende tidspunkt, f. eks. i gymnasieloven, og dermed eksperimenterer os frem til, hvordan dette rent faktisk skal gøres i løbet af et par års tid.

Jeg er ganske enig i, at adgangsbegrænsning ikke skal indføres med brask og bram og blive en guillotine i forhold til dem, der har en form for velerhvervede rettigheder, men hvis vi i øvrigt er enige, sådan som jeg har udtrykt det her, så er der ligesom noget konkret at tage fat på.

Hvad angår hr. Morten Langes bemærkninger om bachelorgraden, glædede de mig. Jeg kan heller ikke definitivt sige ja eller nej til en bachelorgrad på nuværende tidspunkt, men det er interessant, hvis vi på nuværende tidspunkt kan få skabt basis for at tale nærmere om dette.

(Kort bemærkning).

Hanne Reintoft (DKP):

Jeg må lige sige til hr. Bracher, at der er vel egentlig ikke noget forkert i at underbygge sine oplysninger med saglige tal og oplysninger, og jeg tror da til enhver tid, det er bedre end at komme med solstrålehistorier fra det private liv.

Vil man anfægte mine tal om den kvinde-

[Hanne Reintoft.]

lige arbejderklassens uddannelsesstatus, så må man komme med nogle tal, der modbeviser dem. Det må vist være det eneste logiske.

Til fru Edele Kruchow må jeg igen sige: se på uddannelsesstilgangen for kvinderne, se på gennemførelsesprocenten, se på de kvindelige lærlinge, tag f. eks. elektroteknikindustrien, hvor vi har 90 pct. af kvinderne som ufaglært arbejdskraft og 1½ pct. som lærlinge.

Endelig må jeg igen sige til fru Ritt Bjerregaard: det, jeg anfægtede, var, at der ikke i ministerens redegørelse var nogen som helst oplysninger om, endsige et forsøg på løsning af problematikken helhedsplan eller ikke helhedsplan, og det er ikke rigtigt i en debat om de højere uddannelser, når det er et af de væsentlige problemer.

(Kort bemærkning).

K. Helveg Petersen (RV):

Jeg har en smuk gul bog her, som jeg næsten kunne fristes til at give hr. Bendix; jeg tror, hr. Morten Lange har den. Den hedder Skitse for udbygning af de højere uddannelser i tiden indtil 1980, og den er så gammel, at den er helt fra juni 1967. Der står et smukt afsnit om bacheloruddannelsen, men det har altså ikke gjort nogen dyb virkning. Vi er ikke kommet i gang med det. Nu forstår jeg, at tiden så er inde til det, og det synes jeg er glædeligt.

Må jeg om målsætningsdebatten sige, at det kan jo være en meget interessant debat at føre på et filosofisk plan, men i praksis kommer vi jo ikke uden om at diskutere indholdet og sigtet med uddannelsen, når vi vil lave omstrukturering. Det lader sig ikke gøre at komme uden om den kendsgerning, så lad os nu tage praktisk på det.

Må jeg sige til hr. Freddy Madsen, at den rapport, han taler om, Dahrendorfrapporten, jo ikke er andet end hans synspunkter. I øvrigt må det være vigtigt, at vi inden for Fællesskabet samarbejder om forskningsopgaver, hvor det er naturligt, men det gælder om alt vedrørende EF, når der er tale om uddannelse og for øvrigt også om andre spørgsmål, at vi gang på gang får fat i nogle papirer, der hvirvler rundt i et eller andet kommissionskontor, og så bliver det ophøjet

til virkelighed, og så opererer vi, som om det var en realitet, og derved opstår der mange misforståelser.

Må jeg så sige den ene ting om spørgsmålet om adgangsbegrænsning, at herom kan man også læse et udmærket afsnit i den gamle planskitse. Der er skrevet meget om adgangsbegrænsning, men jeg har ikke set én dokumentation for, at man kan lave et sikkert kriterium på basis af hverken studentereksamen eller HF eller en adgangseksamen. Jeg mener, at vi nu må bede ministeren om at fremskynde den udtalelse, som liberaliseringsudvalget måtte kunne komme med, så vi kan få en fornuftig diskussion om disse ting. Og så vil jeg mene, at vi skal lægge hovedvægten på den selvurdering, som opstår igennem tilvejebringelse af et fleksibelt system. Det er en løsning, der langt er at foretrække for indgreb, der vil gribe dybt ind i vores uddannelsessystem som helhed.

Men lad os nu få debatten. Det er det, vi skal se på for at finde ud af, hvordan vi kan løse den mangfoldighed af problemer, der presser sig ind på os.

(Kort bemærkning).

Ingolf Knudsen (CD):

Fru Ritt Bjerregaard siger i sit sidste indlæg om styrelsesloven, at den ikke er trådt i kraft alle steder, og at man i sin tid havde debatten og hørte de samme argumenter, men det, som fru Ritt Bjerregaard her fører ind, er jo ikke noget argument. Fordi styrelsesloven ikke er trådt i kraft alle steder, men dog de fleste steder, og man de fleste steder på mange områder kan se, at styrelsesloven ikke fungerer, så bør man dog vel, hvis man mener dette, hellere sætte ind nu, end at styrelsesloven bliver sat i kraft alle steder med deraf eventuelle risici.

Må jeg sige til hr. K. Helveg Petersen, som drager det om målsætningsdebatten ind endnu en gang og siger, at vi i praksis må diskutere indhold og sigte: jeg er fuldstændig enig.

(Kort bemærkning).

Morten Lange (SF):

Den gamle styrelseslov fungerede, og den, der er ved at blive sat i kraft nu, fungerer også. En hvilken som helst demokratisk for-

[Morten Lange.]

fatning vil have sine brist, den har det også, men sådan et generalangreb på denne lov, som hr. Ingolf Knudsen mobiliserer, er ufunderet og uden rimelig basis i virkeligheden og hører altså ikke hjemme her.

Og så endelig til hr. Bendix: jeg har min meget stærke tvivl om den generelle adgangsbegrænsnings fornuft. Jeg har min helt klare indstilling til spørgsmålet om en punktmæssig adgangsbegrænsning under hensyn til den pågældende institution, også til de studerende, der melder sig et sted, hvor der ikke er plads, og det er to helt forskellige ting. Det er det første, der er lov-hjemmel for efter de motiver, loven havde. Det er det andet, som er blevet bragt frem og med megen vanskelighed, fordi der meget rigtig står i redegørelsen, at effekten, selv om man går ret drastisk til værks, såmænd ikke vil være så forfærdelig stor i økonomien, og det er ressourceøkonomi, man i så fald taler om.

Adgangsbegrænsning er altså etikette på to forskellige ting, og de skal ikke blandes sammen, for de har meget lidt at gøre med hinanden. Jeg indrømmer, man kan med den ene måde få erfaring om den anden, men så listig er jeg, at hvis min skikkelige holdning over for én type skal blive benyttet i retning af at sige: det er godt, så vil du bare være med til at samle eksperimenter til det generelle, så har man misforstået, hvad jeg har sagt her i dag, og det er derfor, jeg gerne vil præcisere det én gang til, gentage det, og gentage det én gang til, så er det også helt sikkert, at min udmærkede kollega hr. Bendix har forstået det. Sådan ligger det.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Hvad angår styrelsesloven, vil jeg da gerne — jeg var ikke inde på det i mit første indlæg — slutte mig til de ting, fru Ritt Bjerregaard har sagt, at 5 partier i fuldstændig enighed i sidste samling vedtog en styrelseslov, en styrelseslov, som er så ganske ny, at den visse steder overhovedet ikke har nået at fungere. Lige nu bliver statutterne først udarbejdet, og i disse uger finder der valg sted rundt omkring.

Jeg synes nok, der kan være ting, som man kunne ønske der skulle ændres, men jeg synes nok, vi må lade en så ny lov have tid til at virke, og når den har virket, så har

vi dog langt større erfaringer at bygge vores udtalelser på end de, mener jeg, meget løse udtalelser, der kan komme, så længe vi ikke ved, hvordan loven virker i praksis. Venstre står bag det forlig, vi indgik, da de 5 partier blev enige om den styrelseslov, vi vedtog.

Fru Ritt Bjerregaard spørger, om helhedsplanredegørelsen kan gøres mere let tilgængelig. Jeg ville ønske, at alt, hvad vi laver, alt, hvad der skal sendes rundt, bliver skrevet i et sådant sprog, at det er let tilgængeligt. Nu er redegørelsen altså skrevet — den er jo startet før min tid — men i hvert fald vil jeg da mene, at den redegørelse, der er fremkommet, og som har dannet grundlag for denne debat, netop er udfærdiget i et sprog, som jeg synes er let forståeligt, og jeg kan være fuldstændig enig i, at det må være den rigtige vej, vi går, at det, der bliver udsendt, skal skrives i et let forståeligt sprog, men det er jo altså sket. Jeg tror ikke, fru Ritt Bjerregaard mener, vi skal tage det fra enden af og begynde at omskrive det.

Jeg vil godt sige nogle ord om basisuddannelserne. Der har været talt en hel del om det, og jeg har været inde på det i redegørelsen, at vi har forskellige forsøg kørende. Vi har altså 2 års basisuddannelse i Roskilde, vi skal starte med 1 års basisuddannelse i Ålborg, der kører en speciel basisuddannelse ved Odense universitet. Alt det, der kører, er altså forsøg, og jeg vil fastholde, hvad der også står i redegørelsen, at regeringen mener, at når vi når frem til 1976, skal vi træffe beslutning angående disse forskellige basisuddannelser. Vi skal træffe beslutning, om vi i det hele taget mener, vi skal have nogen basisuddannelse, og vi skal træffe beslutning om, hvorvidt vi mener, det skal være obligatorisk at have denne basisuddannelse, og, hvis vi skal have den, hvilken udformning denne basisuddannelse så skal have.

Hr. Brøndlund Nielsen var inde på, at det måtte være rigtigst, i det øjeblik vi har en basisuddannelse når vi er ude over forsøgsperioden, at den skal være ens de forskellige steder. Det kan jeg erklære mig fuldstændig enig i, for det må jo altså være sådan, at man, den dag vi har vedtaget, hvordan strukturen skal være, så uden videre kan flytte fra den ene uddannelsesinstitution til den anden.

[Undervisningsministeren.]

Hr. Bendix spurgte, hvad der egentlig skulle komme ud af denne debat. Jeg mener, at jeg har skrevet det i redegørelsen, og hvis hr. Bendix ikke har læst det, vil jeg henvide til redegørelsen under de afsluttende bemærkninger, hvor der netop bliver trukket forskellige punkter op, som vi anbefaler at der bliver arbejdet meget hurtigt med. Det er ting, som udvalget øjeblikkelig kan gå i gang med, fastlæggelse af kapacitetsgrænser for de videregående uddannelser, rimelig undervisningsstandard, effektivisering af uddannelserne osv. Kort og godt er de ting, vi mener er mest presserende, trukket op i de afsluttende bemærkninger.

Regeringen mener, at det er meget nødvendigt, at vi nu virkelig gør et stykke arbejde for at finde ud af, hvordan vi kan klare en adgangsbegrænsning.

Hr. Morten Lange spurgte, om jeg syntes, der var kommet noget ud af denne debat, om jeg havde fået nogle retningslinjer. Mit stærke indtryk er det, at lige bortset fra hos hr. Morten Lange og hr. Freddy Madsen, så føler jeg da i hvert fald, at der er stor forståelse for i de forskellige partier, at man må se på problemet med denne adgangsbegrænsning. Så meget har jeg i hvert fald fået ud af debatten. Måske har hr. Morten Lange ikke fået det samme ud af debatten, men det kan jo ses, når fortrykket kommer.

Hr. Chr. Christensen spurgte, om det ikke kunne være nødvendigt at drage nye uddannelser ind i billedet, og dertil vil jeg sige, at med den udvikling, der sker i samfundet, vil der jo altid dukke nye behov op, og det er klart, at alt det må vi være opmærksom på. Netop i det øjeblik, vi når frem til at få et virkelig fleksibelt uddannelsessystem, så man kan stykke uddannelsen sammen af forskellige dele, har vi jo langt større mulighed for ret så hurtigt at sætte ind i det øjeblik, vi opdager, der er nye behov, der trænger sig på.

Så er jeg altså fortsat fuldstændig uenig med hr. Freddy Madsen, som stadig væk ikke kan forstå, at når så mange færdiguddannede skal arbejde inden for den private sektor, så må vi da for de studerendes egen skyld sørge for, at der er et sigte i den uddannelse, de arbejder frem imod. Nu ved jeg godt, at hr. Freddy Madsen har et helt, helt andet syn på, hvordan vort samfund burde opbygges, men det er da inkonsekvent ikke at tænke

på, hvad det er for et samfund, vi lever i, fremfor det samfund, som hr. Freddy Madsen kunne ønske.

(Kort bemærkning).

K. Helveg Petersen (RV):

Jeg vil blot sige ganske kort, at jeg ikke mener, ministeren skal tage mig til indtægt for en generel adgangsbegrænsning. Jeg gjorde mig megen umage for at forklare, hvilke fremgangsmåder jeg syntes man skulle følge. De fleksible uddannelser, de kortere uddannelser, selvregulering, selv vurderingen, det er de linjer, vi skal diskutere. Den punktvisse adgangsbegrænsning har vi accepteret, men derudover kan jeg ikke give noget tilsagn. Vi skal diskutere disse ting, og vi skal se liberaliseringsudvalgets redegørelse.

(Kort bemærkning).

Bendix (KF):

Jo, jeg har skam læst ministerens redegørelse, oven i købet omhyggeligt, og de pågældende sider i redegørelsen er også omhyggeligt indstreget. Men nu er det jo ikke sådan, at folketingets undervisningsudvalg bare sætter sig ned og vedtager noget på grundlag af intet. Derfor må jeg spørge ministeren, om det er sådan, at de konklusioner, som ministeren mener at kunne drage af debatten — og jeg forstår så nogenlunde, hvad det er for nogle med ministerens henvisninger til redegørelsen — vil ministeren forelægge i en eller anden konkret form, sådan at folketinget kan tage stilling til dem og vi kan komme til at tage de faktiske beslutninger, som skulle være udgangen på denne principielle debat.

(Kort bemærkning).

Morten Lange (SF):

Jeg ser jo, at mine vidner er ved at myldre frem. Jeg tror, ministeren var meget letsindig, da hun fortolkede debatten. Jeg prøvede på at få stillet begrebet adgangsbegrænsning lidt mere præcist op, især denne massive sag, som hedder generel adgangsbegrænsning, som ministeren i redegørelsen spørger folketinget om hun ikke godt må få lov til at indføre. Der har bestemt ikke været noget sådan særpræget klart svar, og der har heller ikke været nogen som helst

[Morten Lange.]

dimensionering af, hvad det drejede sig om, eller noget som helst andet, der kunne give en meningsfuld debat. Hvis ministeren nu i stedet for havde sagt: ja, jeg har med interesse lyttet til, hvad der er blevet sagt, og denne sag er åbenbart langt fra afklaret af denne debat, så havde det været vanskeligt at gøre væsentlige indvendinger.

(Kort bemærkning).

Flygaard (DR):

Det, der kalder mig herop, er ministerens bemærkning om, hvem der går ind for adgangsbegrænsning. Jeg vil gerne gentage, hvad jeg sagde i mit indlæg i første omgang, at det er ud fra en klar liberal grundindstilling, vi er modsstandere af adgangsbegrænsning. Det har jeg meget svært ved at tolke derhen, at jeg skulle have givet tilslutning til en sådan.

(Kort bemærkning).

Ritt Bjerregaard (S):

Jeg skal også over for ministeren præcisere, at socialdemokratiet har givet tilsagn om en drøftelse af problemerne omkring adgangsbegrænsningen, og vi har præciseret, at vi ønsker en afklaring omkring muligheden for en frigørelse af den adgangsbegrænsning, vi har, og vi ønsker undersøgt, hvilke adgangsbegrænsningsmuligheder vi i givet fald ville kunne acceptere; men vi har ikke givet noget tilsagn her i dag.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Til fru Ritt Bjerregaard skal jeg da sige: nej, det er klart, at man ikke kan give og heller ikke i dag skal give noget tilsagn om, at en adgangsbegrænsning kan ske på en ganske bestemt måde, men jeg opfattede i hver fald fru Ritt Bjerregaards udtalelse på den måde, at man netop var indstillet på i socialdemokratiet at være med til at undersøge, på hvilken måde det kunne lade sig gøre, og jeg har jo heller ikke bundet mig til, at det kun kan gøres på én ganske bestemt måde. Det er klart, at disse ting skal diskuteres igennem i undervisningsudvalget, det er dér, man skal udveksle de forskellige synspunkter, og dér skal der jo nok komme forskellige synspunkter frem.

Så må jeg altså til hr. Flygaard sige, at jeg beder om undskyldning for, at jeg ikke nævned ham, da jeg var heroppe før.

Til hr. Bendix skal jeg sige: der skal nok komme et udspil til undervisningsudvalget, fordi jeg er meget interesseret i, at undervisningsudvalget virkelig får noget ganske konkret at arbejde med, så vi virkelig kan komme i gang, så der kan ske noget på dette område.

Hermed sluttede forhandlingen.

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Fra medlem af folketinget *Ivar Nørgaard*, der har haft orlov på grund af midlertidig udsendelse i offentligt hverv, har jeg modtaget meddelelse om, at han fra og med den 26. april atter kan møde i tinget. Stedfortræderens, *Hans Jørgen Jensens*, hverv som midlertidigt medlem af folketinget ophører fra nævnte dato at regne.

Udvalget for forretningsordenen har afgivet betænkning over forslag til folketingsbeslutning om afgivelse af betænkning over forslag til lov om ophævelse af lov om en særlig afgift ved overdragelse af fast ejendom [af Gudme m. fl.]. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget angående offentlige arbejder har afgivet betænkning over forslag til lov om ændring af lov om luftfart. Eksemplarer vil blive omdelt.

Skatte- og afgiftsudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om ændring af kildeskatteloven. (Optrækning af restskat, beskatning af folke- og invalidepensionister m. fl.). Eksemplarer vil blive omdelt.

Der er foretaget ændring i følgende udvalg:

Udvalget om offentlige arbejder:

Udtræder: Kristine Heltberg

Ny stedf.: Arne Larsen

Forsvarsudvalget:

Udtræder: Kurt Brauer

Nyt medlem: Arne Larsen

[Første næstformand.]*Socialudvalget:*

Udtræder: Bertel Pedersen
 Nyt medlem: Niels E. Christensen
 Udtræder: Kurt Brauer
 Nyt medlem: Anders Uhrskov

Lægemidler (88):

Udtræder: Kurt Brauer
 Nyt medlem: Arne Larsen

Markedsudvalget:

Udtræder: Maigaard
 Nyt medlem: Arne Larsen

Undervisningsudvalget:

Udtræder: Maigaard
 Nyt medlem: Anders Uhrskov

Det udenrigspolitiske nævn:

Udtræder: Maigaard
 Ny stedf.: Anders Uhrskov

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 26. april, kl. 10 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om sømandsskat.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om beregning af et reguleringspristal [af Knud Jespersen m. fl.].

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om svangerskabsafbrydelse [af Inge Krogh m. fl.].

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Pornografiske billeder m. v.) [af Bracher m. fl.].

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Freds- og ærekrænkelser m. v.) [af Bracher m. fl.].

6) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om et nyt straffesystem bygget på vederlags- og erstatningsprincippet [af Bay m. fl.].

7) *Første behandling af:*

Forslag til lov om Ålborg universitetscenter.

8) *Valg af 5 medlemmer og 5 stedfortrædere til den danske delegation til Europarådets rådgivende forsamlings 26. ordinære samling.*

Mødet hævet kl. 15.47.